PETROS O ZON EN TOIS AGTOG DIADOCHOIS UPÒ TOU PHILLELENOS MICHAEL...

Michael Castelle

ΠΕΤΡΟΣ

Ο ΖΩΝ

ΕΝ ΤΟΙΣ ΑΥΤΟΥ ΔΙΑΔΟΧΟΙΣ

ὑπὸ τοῦ φιλλέληνος

ΜΙΧΑΗΛ ΚΑΣΤΕΛΛΗ

Ἱερέως Σμύρνης.

« Μὴ ἔστω, παρακαλῶ, ἔρις μεταξὺ ἐμοῦ καὶ σοῦ . . . ἐπειδὴ εἴμεθα ἀδελφοί. »

Γέν. .κεφ. ιγ΄. 8.

1869.

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ.

Λέγει ὁ Ἐκκλησιαστής· « εἶδον ὅλα τὰ ἔργα τὰ γινόμενα ὑπὸ τὸν ἥλιον, καὶ ἰδοὺ τὰ πάντα ματαιότης καὶ θλίψις πνεύματος. » (1). Καὶ ἀλλαχοῦ πάλιν ἡ Γραφὴ λέγει περὶ τῶν βιωτικῶν ὅτι, « παρῆλθον πάντα ὡς σκιὰ . . . ὡς ναῦς, ἥτις διέρχεται κυμαινόμενον ὕδωρ· τῆς ὁποίας, ἀφοῦ διαβῇ δὲν δύνασαι νὰ εὕρῃς τὸ ἴχνος ». (2).

Μία μόνη ἡ ἀληθὴς εὐδαιμονία τοῦ ἀνθρώπου, ἓν μόνον τὸ ἀγαθὸν, καὶ μάλιστα « τὸ κράτιστον τῶν ἀγαθῶν, ἡ ἀλήθεια, » ὡς λέγει ὁ μέγας Βασίλειος. (3). Ἡ δὲ εὐδαιμονία καὶ ἡ ἀλήθεια ὁ Χριστὸς, καθὼς μαρτυρεῖ αὐτὸς εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην, λέγων· « Ἐγὼ εἶμαι ἡ ἀλήθεια, καὶ ἡ ζωή· ἀλλ' ἐν ταὐτῷ ὁ Χριστὸς εἶναι καὶ ἡ ὁδὸς πρὸς ἑαυτόν· λέγει γὰρ, ἐγώ εἰμι ἡ ὁδὸς, καὶ ἡ ἀλήθεια, καὶ ἡ ζωή. (4).

Κατὰ ποῖον δὲ τρόπον γίνεται ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ὁδὸς ἡμῶν πρὸς τὴν αἰώνιον ζωήν; Διαλέγομαι εἰς χριστιανοὺς, οἱ ὁποῖοι καλὰ ἠξεύρουν ὅτι ἐπὶ τούτῳ ἦλθεν ὁ Χριστὸς ἵνα ἀνακαλέσῃ τὸ ἀπολωλὸς γένος τῶν ἀνθρώπων καὶ συνενώσῃ αὐτὸ μὲ τὸν Θεόν. Ἑπομένως ὁμολογοῦμεν ὅτι τὸ τέλος διὰ τὸ ὁποῖον συνέστησε τὴν Ἐκκλησίαν του, εἶναι ὅπως εἰς αὐτὴν καὶ δι' αὐτῆς δώσῃ εἰς τὸν ἄνθρωπον τὰ ἀναγκαῖα μέσα τῆς αἰωνίου του σωτηρίας. Πᾶσα αὐτοῦ ἡ διδασκαλία, ὅλα αὐτοῦ τὰ προστάγματα καὶ τὰ ἅγια μυστήρια, ἃ ἐνομοθέτησε πρὸς μόνον τὸν σκοπὸν τοῦτον τείνουσι καὶ διευθύνονται. Διὸ καὶ ὁ Παῦλος εἰς τὴν πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολήν του ὀνομάζει τὴν Ἐκκλησίαν σῶμα τοῦ Χριστοῦ, ἐν ᾧ ἀλλήλοις συνδεδεμένα τὰ μέλη, λαμβάνουσι τὴν ἐνέργειάν των ἀπὸ τῆς κεφαλῆς, ἥτις εἶναι ὁ Χριστός. (5). Καὶ πάλιν αὐτὸς ὁ Χριστὸς ὀνομάζει ἑαυτὸν ἄμπελον, τοὺς δὲ πιστούς του κλήματα λέγων· « Ἐγὼ εἰμι

(1) κεφ. ά. (2) Σοφ. κεφ. έ. (3) Ὁμιλ. εἰς τὸ πρόσεχε σαυτῷ. (4) κεφ. ιδ΄.
(5) κεφ. δ΄. καὶ ε΄.

ἡ ἄμπελος, σεῖς τὰ κλήματα· ὁ μένων εἰς ἐμὲ καὶ ἐγὼ εἰς αὐτὸν, οὗτος φέρει καρπὸν πολύν· διότι χωρὶς ἐμοῦ δὲν δύνασθε νὰ ποιήσητε οὐδέν. » (1). Σημαίνοντες μὲ τοιαύτας συγκρίσεις ὅτι, καθὼς τὰ μέλη μὲ τὴν κεφαλὴν συγκεκολλημένα ἀποδέχονται δι' αὐτῆς τὴν ἐνέργειάν των, καὶ τὸ κλῆμα εἰς τὴν ἄμπελον, καί διὰ τῆς ἀμπέλου ἀποῤῥοφᾷ τὸν χυμὸν δι' οὗ τρέφεται καὶ καρποφορεῖ, τοιουτοτρόπως καὶ οἱ χριστιανοὶ ἐν τῇ 'Εκκλησίᾳ καὶ διὰ τῆς Ἐκκλησίας, χορηγούμενοι τῶν ἀναγκαίων μέσων, παρασκευάζουσιν ἑαυτοῖς καρποὺς σωτηρίας.

Ἐκ τούτου ἀκολουθεῖ ὅτι μία καὶ μόνη εἶναι ἡ τοῦ Χριστοῦ 'Εκκλησία, ὡς ἀρκούντως ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ αὐτῆς ὀνόματος· « Τὸ γὰρ τῆς Ἐκκλησίας ὄνομα, παρατηρεῖ ὁ ἅγιος 'Ιωάννης ὁ Χρυσόστομος, οὐ χωρισμοῦ, ἀλλὰ ἑνώσεως καὶ συμφωνίας ἐστὶν ὄνομα· »(2), ἀλλὰ καὶ τοῖς πᾶσι γνωστὸν εἶναι ὅτι χριστιανικὴ προσαγορεύεται ἀπὸ τοῦ Χριστὸς, τὸν δὲ Χριστὸν ὁμολογοῦμεν ἀληθότητα μίαν καὶ ἀδιαίρετον καὶ ἐρχόμενον ἵνα ἀνακεφαλαιώσῃ, τουτέστιν ἑνώσῃ καὶ συνάψῃ τὰ πάντα ἐν ἑαυτῷ, τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς. (3). Διὸ καὶ ὁσάκις τὰ ῥητὰ τῶν Γραφῶν διαλέγονται ἡμῖν περὶ τῆς Ἐκκλησίας, ὀνομάζουσιν αὐτὴν πάντοτε ἐν τῷ ἑνικῷ ἀριθμῷ, σῶμα τοῦ Χριστοῦ, (4) ποίμνιον τοῦ Χριστοῦ, (5) καὶ ἄλλα τοιαῦτα, ἵνα ἐξ αὐτῶν ἐννοήσωμεν ὅτι μία ἡ 'Εκκλησία καθὼς ἓν τὸ ποίμνιον, καὶ ἓν τὸ σῶμα τοῦ Θεανθρώπου.

Καὶ ὁ ἅγ. Παῦλος προτρέπων τοὺς Ἐφεσίους νὰ διαφυλάττωσι μετὰ σπουδῆς τὴν ἑνότητα τοῦ πνεύματος ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης, τὸν λόγον τοῦτον δίδει γράφων πρὸς αὐτούς, « Ἓν σῶμα καὶ ἓν πνεῦμα, καθὼς καὶ ἐκλήθητε ἐν μιᾷ ἐλπίδι. Εἷς Κύριος, μία πίστις . . . εἷς Θεὸς καὶ πατὴρ πάντων. » (6).

Ὅθεν ἀσύμβατον ὁ Χριστὸς, ἤγουν ὁ ἄγγελος τοῦ μεγάλου συμβουλίου τῆς ἁγ. Τριάδος, καὶ « ἄρχων εἰρήνης » (7), τῆς γενομένης διὰ τοῦ αἵματός του, νὰ ἐπιδέχηται σχίσματα, διχόνοιαν καὶ ἔχθραν ἐπὶ τῆς γῆς ἕνεκα τῆς

---

(1) Ἰωάν. ιε. (2) Εἰς τὴν α. πρὸς Κορινθ. ὁμ. α. (3) 'Εφέσ. κεφ. α. 10. (4) Αὐτόθ. α. 23. (5) 'Ιωάν. ι. 16. (6) 'Εφεσ. κεφ. δ'. 4· (7) 'Ησ. κεφ. '. 6.

θρησκείας του· ἀσύμβατον, ὁ θερμῶς παρακαλέσας τὸν Πατέρα του ὅπως πάντες ἓν ἐν αὐτῷ ἦμεθα, νὰ μᾶς θελήσῃ σχιζομένους εἰς διαφόρους κοινωνίας διατριβούσας εἰς ἔριδας ἀπεράντους καὶ αἱματοχυσίας ὑπὲρ θρησκείας, παραχωρῶν ἐλεύθερον καὶ οὐδαμῶς ἐπιτάττων ἡμῖν τὸ φρονεῖν τὰ αὐτὰ περὶ πίστεως ὅπερ εἶναι τὸ πρῶτον διαφυλακτικὸν μέσον τῆς ἀδελφικῆς ὁμονοίας μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων· ἐπειδὴ, ὡς λέγει ὁ ἅγ. Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος « οὐδὲν οὕτω σκανδαλίζει ἅπαντας ὡς τὸ διασπᾶσθαι, τοῦτο (τὸ εἶναι ἓν ἐν τῇ πίστει) ποιεῖ ἵνα ἦμεθα ἕν. (1).

Ἐκ τούτων νομίμως ἕπεται ὅτι ἡ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία δέον νὰ ἔχῃ καὶ χαρακτῆρας τινὰς ἤτοι σημεῖα ἐξωτερικὰ δι' ὧν νὰ διακρίνηται ἀπὸ τῶν ἄλλων.

Καὶ ὄντως, ἂν μεταξὺ πασῶν τῶν χριστιανικῶν κοινωνιῶν, ἡ μόνη ἀληθὴς ἦναι Θεοῦ ἔργον, καὶ μάλιστα τὸ ἐπιφανέστερον ἁπάντων ὡς ψάλλει ὁ Δαυὶδ, (2) αἱ δὲ λοιπαὶ ποιήματα τοῦ σπείραντος τὰ ζιζάνια, αὕτη καὶ μόνη προσήκει νὰ ἦναι, καθὼς καὶ τὰ λοιπὰ θεῖα ἔργα, ἐπισεσημειωμένη μὲ τὴν σφραγῖδα τοῦ θείου δακτύλου, ὥστε λαμπρότερον παρὰ οἱ οὐρανοὶ νὰ διηγῆται τὴν δόξαν τοῦ Κυρίου, καὶ διαμένῃ πάντοτε ὡς πόλις ἐπὶ ὄρους καταφανεστάτη πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἁπάντων.

Καὶ γὰρ ἐπὶ ὄρους ᾠκοδομημένην τὴν Ἐκκλησίαν προὐφήτευσαν καὶ ὁ Ἰσαΐας, (3) καὶ ὁ Δαυὶδ, (4) καὶ αὐτὸς ὁ Χριστὸς πόλιν ἐπὶ ὄρους κειμένην ὀνομάζει αὐτὴν εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον, λέγων « Οὐ δύναται πόλις νὰ κρυβῇ ἐπάνω ὄρους κειμένη (5), ἐμφαίνων μὲ τοῦτο ὁ φιλάνθρωπος τὴν εὐκολίαν τὴν ὁποίαν παρέχει εἰς ἕκαστον ἡμῶν νὰ διαγνωρίσῃ αὐτὴν ἄνευ κινδύνου εἰς ὑπόθεσιν τοιαύτης ἀνάγκης.

Ὅθεν καὶ μετὰ εὐνοίας πρέπει ν' ἀναγινώσκωνται ὅσοι παρακινούμενοι ἀπὸ εἰλικρινοῦς ἀγάπης πρὸς τοὺς πλησίον, ἐπιχειροῦσι νὰ σαφηνίσωσιν ἔτι περισσότερον τούτους τοὺς χαρακτῆρας. Ὑπάρχουσι μολαταῦτα ὄχι ὀλίγοι θερμοὶ μόνον εἰς τὰ μάταια. Ἂν μὲν ἐδείκνυες εἰς αὐτοὺς ὁδὸν πρὸς ματαιότητα καὶ ὄνου σκιὰν (ἐπειδὴ τοιαῦτα τὰ βοιωτικὰ) σοὶ ἔχουσι χάριν, ἂν δὲ τὴν

---

(1) Ὁμιλ. πβ΄. ἄλλοτε πά. εἰς τὸν Ἰωάν. (2) Ψαλμ. μζ΄. (3) κεφ. 6΄. 2. (4) αὐτόθ. (5) κεφ. ε. 14.

ὁδὸν τῆς σωτηρίας, ἀναισθήτως ἔχουσι καὶ ἀγανακτοῦν. Τὸ δὲ χεῖρον, ὅτι ὄνειδος, καὶ ὕβριν, καὶ ἔχθραν νομίζουσι τὸν ἀξιεπαίνετον λόγον τῆς ἀληθείας. Καὶ τί τούτου ἐλεεινότερον, ὅταν οὐ μόνον κλείωμεν τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸν κίνδυνον, ἀλλὰ καὶ τὰ ὦτα φράττωμεν εἰς τὴν φωνὴν τῆς γνησίας ἀγάπης; Οὐχ οὕτως οἱ φρόνιμοι καὶ νουνεχεῖς. Αὐτοὶ γνωρίζοντες εἰς τί συνίσταται ἡ ὄντως δόξα καὶ ἡ ἀληθὴς εὐδαιμονία τοῦ ἀνθρώπου, δὲν ἀμελοῦσι τὴν περὶ Χριστοῦ Ἐκκλησίας ἀναγκαιοτάτην συζήτησιν, ἀλλὰ μᾶλλον ἐπιμελῶς καὶ προσεχῶς ἐρευνοῦσιν.

Εὔελπις νὰ εὕρω τινὰς μὲ τοιαῦτα φρονήματα, φιλικῶς ἔρχομαι νὰ διαλεχθῶ πρὸς αὐτούς, μάρτυρα ἐπικαλούμενος τὸν Θεὸν ὅτι οὔτε μῖσος, οὔτ' ἐπιθυμία ἐλέγχου, οὐδ' ἄλλο τι τοιούτου εἴδους πάθος ὥρμησέ με πρὸς τὴν ἐπιχείρησιν ταύτην· ἀλλὰ πόθος μόνον εἰρήνης, καὶ στοργὴ ἀδελφοῦ πρὸς ἀδελφόν, καὶ τὸ θάῤῥος εἰς τὴν ἀγάπην τῶν Ἑλλήνων πρὸς τοὺς ἐνδοξοτάτους προγόνους των, ὅσοι μάλιστα ὑπῆρξαν ἱεροδιδάσκαλοι καὶ φωστῆρες τῆς Ἐκκλησίας τῶν ὁποίων τὴν ὀρθόδοξον πίστιν ἔχω νὰ διασαφήσω εἰς τὸ πονημάτιον τοῦτο· πρὸ πάντων δὲ ἔχω θάῤῥος εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ βοήθειαν ἄνευ τῆς ὁποίας οὐδὲν δυνάμεθα κατὰ τὴν ἁγίαν Γραφήν, καὶ τὴν ὁποίαν ἀφθόνως θὰ ἐπισύρομεν ἑαυτοῖς, θερμῶς δεόμενοι τοῦ πανελεήμονος Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅπως ἀφοῦ ἔδωκε τὸ ἄρχεσθαι δώσῃ « καὶ τὸ θέλειν καὶ τὸ ἐνεργεῖν, ὑπὲρ τῆς εὐδοκίας. » (1).

Πολλὰ μὲν εἰσὶ τὰ σημεῖα, δι' ὧν νὰ διακρίνῃ τις δύναται τὴν ἀληθῆ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν· πλὴν ἐγὼ χάριν τῆς συντομίας, παραλείπων ὅλα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα, οἱ περὶ διαγνώσεως Ἐκκλησίας γράφοντες συνηθίζουσι νὰ ἐναριθμῶσιν εἰς τὰ συγγράμματά των, περιορίζομαι εἰς ἓν καὶ μόνον, τὸ ὁποῖον μοὶ φαίνεται νὰ ἦναι τὸ λαμπρότερον καὶ πρὸς ἕκαστον εὐκολώτερον, ὁμοῦ δὲ καὶ τὸ περιλαμβάνον καὶ συλλέγον ἐν ἑαυτῷ τὰ λοιπὰ πάντα.

Τοῦτο δὲ τὸ σημεῖον εἶναι θρόνος τις ἀξιοπρεπὴς διὰ τὴν μεγαλοπρέπειάν του καὶ διὰ τὴν ἀρχαιότητα τῶν ἡμερῶν του. Μόνος οὗτος, ἐκ τῆς πρώτης καταβολῆς αὐτοῦ ἐπὶ ἀδαμαντίνης πέτρας, ἐνδόξως ὑψοῦται μέχρι τοῦ νῦν ἐν

(1) Φίλ.π. β'. 13.

μέσῳ τῶν ἐρειπίων τῶν ἄλλων θρόνων, τῶν ὑπὸ τοῦ χρόνου καταβληθέντων ἐπί τῆς οἰκουμένης. Εἶναι ἀστὴρ, ὅστις λαμπρότερος ἀπὸ τὸν ἕσπερον καὶ ὅμοιος μὲ τὸν ἄρκτον τὴν ὁδὸν δεικνύει εἰς τοὺς πλέοντας τὴν θάλασσαν τοῦ βίου τούτου τῶν δακρύων, καὶ ὁδηγεῖ χωρὶς κινδύνου τὸν θέλοντα νὰ ἐφορᾷ διηνεκῶς πρὸς αὐτὸν εἰς τὸν λιμένα τῆς σωτηρίας. Εἶναι φωνὴ, ἥτις περιτρέχουσα τὴν γῆν ἅπασαν διδάσκει πάντα καὶ αὐτὰ τὰ βάρβαρα ἔθνη τὴν ἀλήθειαν καὶ τὰ προστάγματα τοῦ Κυρίου, καταδικάζει ἀκάμπτως τὰ σφάλματα καὶ τὴν ἁμαρτίαν καὶ προσκαλεῖ τοὺς λαοὺς καὶ τοὺς αὐτῶν ποιμένας εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ εἰρήνην, ἡ ὁποία « πάντα νοῦν ὑπερέχει. » (1)

Τοῦτο δὲ τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ὑποσκιαζόμενον σημεῖον ὑπὸ τῶν σημασιῶν τούτων, ἐννοεῖται ἀναμφιβόλως ὅτι εἶναι ὁ ἐπίσκοπος Ῥώμης, ὁ Πάπας· τουτέστιν, ὡς λέγει Φίλιππος πρεσβευτὴς τοῦ ἁγίου Καιλεστίνου ἐν Ἐφέσῳ « Πέτρος ὁ ζῶν διηνεκῶς εἰς τοὺς αὐτοῦ διαδόχους » (2) ὥστε ὁποῖος εἰλικρινῶς ἐπιθυμεῖ νὰ ἔχῃ πρόχειρον καὶ ἀλάνθαστον κανόνα διὰ νὰ γνωρίσῃ ποία μεταξὺ πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν εἶναι ἡ ἀληθὴς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία ἀρκεῖ μόνον νὰ ἐξετάσῃ εἰς ποίαν ἐξ αὐτῶν εὑρίσκεται ὁ Πέτρος· ἐπειδὴ καθὼς λέγει ὁ ἅγιος Ἀμβρόσιος (3) « ὅπου ὁ Πέτρος, ἐκεῖ ἡ Ἐκκλησία »

Ἀλλὰ κάθε σημεῖον διὰ νὰ ἦναι ἱκανὸν καὶ βέβαιον ἔχει ἀκόμη νὰ ἦναι ἀναγκαίως συνδεδεμένον μὲ τὸ πρᾶγμα τὸ ὁποῖον σημαίνει. ὅθεν ἐπίκειται πρότερον ἐμοὶ ν' ἀποδείξω ὅτι τὸ πρωτεῖον τοῦ Πάπα εἶναι ἰδιότης τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας.

Ἐπειδὴ ὅμως ἡ σαφήνεια τοῦ λόγου ἐξαρτᾶται μᾶλλον ἀπὸ τὴν ὁμόνοον καὶ ὀρθὴν ἔννοιαν τῶν λέξεων, δέον ἐν πρώτοις νὰ φανερώσω ἀπαρτίως τὴν σημασίαν καθ' ἣν ἐννοῶ τὰς δύο λέξεις πρωτεῖον καὶ ἰδιότης.

Κατὰ πολλοὺς καὶ διαφόρους τρόπους δύναταί τις νὰ ἦναι πρῶτος τῶν ἄλλων· π. χ. ὁ μεγαλήτερος ἀδελφὸς εἶναι πρῶτος μεταξὺ τῶν ὑστεροτόκων, πρῶτος εἶναι καὶ ὁ πρόεδρος εἰς τὴν δημοκρατίαν, πρῶτος καὶ ὁ πρεσβύτερος εἴς τινα συνέλευσιν. Ἀλλὰ πάντες αὐτοὶ λέγονται μὲν πρῶτοι κατὰ

1) Φιλιππ. δ'. (2) Σύνοδ. Ἐφέσ. πράξ. γ'. (3) Εἰς τὸν ψαλμ. ν'.

τινα μόνον ἐπίδειξιν μεγαλητέρας τιμῆς ἀποδιδομένης εἰς αὐτοὺς ὡς ἀνωτέρους κατά τι μεταξὺ τῶν ἴσων δὲν ἔχουν ὅμως ἀληθινὴν ἐξουσίαν ἐπὶ ἄλλους ὡς εστιν ἡ ἐξουσία τοῦ πατρὸς πρὸς τὰ τέκνα του, καὶ τοῦ μονάρχου ἐπὶ τὴν πόλιν, οἱ ὁποῖοι δὲν λέγονται πρῶτοι καθὼς οἱ ἀνωτέρω, ἀλλὰ κατὰ αὐθεντικὸν ἀξίωμα νομίμως ἐνυπάρχον εἰς τὸ πρόσωπόν των.

Ὁ σκοπός μου εἶναι ν' ἀναφάνω ὅτι τὸ πρωτεῖον τοῦ Πάπα εἶναι ὄχι μόνον πρωτεῖον προεδρίας ἁπλῶς καὶ μείζονος τιμῆς, ἀλλὰ καὶ ἐξουσίας ἀληθινῆς καὶ ποιμαντικῆς τὴν ὁποίαν λαμβάνει ἀπὸ αὐτὸν τὸν Χριστὸν ἐπὶ πάντας τοὺς χριστιανοὺς ὁμοῦ μὲ τοὺς αὐτῶν ἐπισκόπους.

Ὥς δὲ πρὸς τὴν λέξιν ἰδιότης θέλω μὲ αὐτὴν νὰ εἴπω ὅτι τὸ πρωτεῖον τοῦ Πάπα εἶναι χαρακτὴρ ἀνήκων εἰς τὰ οὐσιώδη τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἑπομένως τοσοῦτον ἀναγκαῖον εἰς αὐτήν, ὅσον εἶναι ἀναγκαῖον τὸ φῶς εἰς τὸν ἥλιον, καὶ ἡ πνοὴ εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου, ὥστε ἂν ἠδύνατο ποτὲ νὰ ἐκλείψῃ ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν, αὐτὴ δὲν ἤθελε πλέον ὑπάρχει.

Καὶ ἐπειδὴ τὸ πρωτεῖον τοῦ Πάπα, ἄλλο δὲν εἶναι, καθὼς ἀποδεικνύουν σαφέστατα τὰ ἐφεξῆς εἰμὴ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πρωτεῖον τοῦ Πέτρου τὸ ὁποῖον διαβαίνει εἰς τὸν ἐπίσκοπον τῆς Ῥώμης, διὰ τοῦτο τὸ ὅ,τι ἔχω ν' ἀποδείξω περιλαμβάνεται εἰς τὰς δύο ταύτας προθέσεις.

1 Ὅτι τὸ πρωτεῖον τοῦ Πέτρου εἶναι ἰδιότης τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας.

2 Ὅτι τὸ πρωτεῖον τοῦ Πέτρου διαδέχεται καὶ δὲν δύναται νὰ διαδεχθῇ οὐδεὶς ἄλλος, παρ' ὁ ἐπίσκοπος Ῥώμης· τὰς ὁποίας ἀφοῦ σαφῶς ἀποδείξω μὲ δίκαιον θ' ἀποφασίσω ἀληθινὴν ἐκείνην τὴν Ἐκκλησίαν εἰς τὴν ὁποίαν εὑρίσκεται ὁ Πάπας καὶ ἑπομένως ὅτι ὁ Πάπας εἶναι ἀληθῶς σημεῖον ἀξιόλογον, καὶ βεβαιότατον τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας.

—

Τὸ πρωτεῖον τοῦ Πέτρου εἶναι ἰδιότης τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας.

—=—

Ἐπειδὴ τὰ ἑξῆς γράφονται περὶ ἀνηκόντων εἰς τὰ οὐσιώδη τῆς Ἐκκλησίας, προσήκει διὰ τοῦτο πρὸ τοῦ νὰ ἔλθωμεν εἰς αὐτά, νὰ δώσωμεν ἐνταῦθα συντόμως βραχεῖαν τινὰ ἐπιθεώρησιν εἰς τὸν ἐσωτερικὸν διοργανισμόν, μὲ τὸν ὁποῖον εἶναι αὐτὴ συστημένη. Ἔλεγον ἀνωτέρω ὅτι ἐσχημάτισεν αὐτὴν ὁ Χριστὸς σῶμα ἕν, κοινωνίαν δηλαδὴ ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι νὰ πιστεύωσι πάντες τὰ αὐτὰ δόγματα, τὰ ὁποῖα μᾶς ἀπεκάλυψεν, νὰ μεταχειρίζωνται τὰ αὐτὰ μέσα, ἃ ἔδωκεν ἡμῖν πρὸς σωτηρίαν μας, καὶ νὰ ἦναι οὕτω συνδεδεμένοι ἀλλήλοις μὲ τὰ δεσμὰ τῆς αὐτῆς πίστεως καὶ κοινωνίας. Διέκρινε προσέτι ἐν αὐτῇ δύο τάγματα ἀνθρώπων, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ μὲν συνίσταται ἀπὸ τοὺς ἁπλοῦς πιστούς, τὸ δὲ ἀπὸ ἐπισκόπους, ἱερεῖς καὶ ἄλλους τῶν ἱερῶν ὑπηρέτας, ἵνα συνδεδεμένοι καὶ αὐτοὶ ἁρμονικῶς μεταξύ των, κυβερνῶσιν ἐν εἰρήνῃ Θεοῦ τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ ἐμφυτεύωσι διὰ τῶν μυστηρίων, τῶν δογμάτων τῆς πίστεως καὶ τοῦ ἱεροῦ λόγου, τὴν ἁγιοσύνην εἰς τὰς καρδίας τῶν πιστῶν, ὥστε ἐξ αὐτῆς τῆς ἀλλήλων τῶν χριστιανῶν ἀναφορᾶς, ἑκάστου κατὰ τὴν ὑπηρεσίαν αὐτοῦ καὶ θέσιν, νὰ καταντᾷ ἡ Ἐκκλησία «ἓν σῶμα» ὡς λέγει ὁ Παῦλος (1), τακτικώτατα καὶ ἐν πάσῃ ἁρμονίᾳ μεμορφωμένον καθ' ὅλα τὰ μέλη του, ὡς πάλιν ὁ αὐτὸς διαλέγεται ἄριστα κατωτέρω. Τὸ δὲ μάλιστα συνεισφέρον εἰς τὸ νὰ ἦναι ἡ Ἐκκλησία κοινωνία ὀρθῶς συνηρμοσμένη κατὰ πάντα χωρὶς ταραχῆς καὶ συγχύσεως εἶναι, ὡς ἔλεγον καὶ

(1) Ἐφεσ. δ'.

ἀλλαχοῦ, ἡ ἑνότης εἰς τὰ περὶ πίστεως. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος ἀπαγορεύει ἡμῖν νὰ ἤμεθα ὡς « νήπιοι κλωνιζόμενοι καὶ περιφερόμενοι παντὶ ἀνέμῳ τῆς διδασκαλίας »· (1) ἀλλὰ κελεύει νὰ ἔχωμεν ὅλοι μίαν καὶ τὴν αὐτὴν πίστιν. « Εἷς Κύριος, μία πίστις, ἓν βάπτισμα » (2).

Τούτοις συμφώνως καὶ οἱ πατέρες ὁμολογοῦν μὲν ἰδιότητα τῆς Ἐκκλησίας τὴν ἑνότητα τῆς κοινωνίας, δι' ἧς τὰ μέλη ὅλα συγκοινωνοῦσι μεταξύ των εἰς τὰ ἱερὰ μὲ πᾶσαν τάξιν καὶ ἀμοιβαίαν σχέσιν ὑπακοῆς καὶ προστασίας, ἀλλὰ μάλιστα τὴν ἑνότητα τῆς πίστεως γνωρίζουν θεμέλιον καὶ ἀρχήν, διὰ τῆς ὁποίας διαφυλάττεται καὶ ἡ πρώτη.

Εἰς τὴν προρρηθεῖσαν τοῦ ἁγ. Χρυσοστόμου μαρτυρίαν ἐξαρκεῖ μοι νὰ προσθέσω μόνον τὰς δύο ἐφεξῆς· τὴν μὲν Τερτυλλιανοῦ λέγοντος « συγκοινωνοῦμεν μὲ τὰς Ἐκκλησίας τὰς ἀποστολικάς, ἐπειδὴ οὐδεμία ἀπ' αὐτὰς κέκτηται διαφέρουσαν πίστιν » (3).

Τὴν δὲ Εὐθυμίου, ὅστις εἰς τὸν ψαλμὸν πη. λέγει· « Ἐὰν τοὺς τόπους εἴδῃς, πολλαὶ αἱ Ἐκκλησίαι· ἐὰν δὲ τὴν θρησκείαν καὶ τὴν συγκοινωνίαν τῆς πίστεως, πᾶσαι αἱ πανταχοῦ Ἐκκλησίαι μίαν μόνην καθιστῶσι τῶν πιστῶν Ἐκκλησίαν ». Τοιαύτη οὖν ἡ διοργάνωσις τῆς Ἐκκλησίας· οἱ λαοὶ οἱ χριστιανοὶ νὰ ὑποτάσσωνται εἰς τοὺς ποιμένας των, αὐτοί τε πάλιν οἱ ποιμένες ὁμογνώμονες καὶ μὴ στασιάζοντες ἀλλήλοις, νὰ κυβερνῶσιν ἐν εἰρήνῃ ἕκαστος τὸν λαόν, ὃν ἐκληρώσατο· τὸ δὲ θεμέλιον καὶ ἀναγκαιότατον πρὸς τοιαύτην εἰρήνην, νὰ ὁμολογοῦν πάντες οἱ χριστιανοὶ ἐν παντὶ χρόνῳ καὶ τόπῳ τὴν ἀληθῆ τοῦ Χριστοῦ διδασκαλίαν χωρὶς τοῦ ἐλαχίστου σφάλματος. Τοῦτο ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς σφόδρα ἐπεθύμησε, δι' ὃ καὶ θερμῶς προσηύξατο τὸν Πατέρα του. (4)

Ἐπομένως, ἐρχόμενος εἰς τὸ προκείμενόν μου, τοῦτο ἐγὼ ἐρωτῶ ὁποιονδήποτε ἄνθρωπον, ᾧ ἡ φύσις ἐχάρισε νὰ ἔχῃ νοῦν ὑγιῆ καὶ νὰ κρίνῃ ὀρθῶς τὰ πράγματα. Ὁ Χριστὸς ὁ κατασκευάσας οὕτω τὴν Ἐκκλησίαν του, ἔθεσε προσέτι καί τι μέσον ἐν αὐτῇ, δι' οὗ νὰ διαφυλάττηται πάντοτε τοιαύτη ἢ δὲν ἔθεσεν; Ὅστις δὲν ἀγνοεῖ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ὁ Δαυὶδ

---

(1) Αὐτόθ. (2) Αὐτόθ· (3) Lib. de Præscrip. Cap. 21· (4) Ἰωάν. ιζ'· 11.

προσφωνεῖ εἰς τὸν Θεὸν λέγων· « Πόσον μεγάλα εἶναι τὰ ἔργα σου, Κύριε! ὅλα μὲ σοφίαν τὰ ἐποίησας » (1), ἀναμφιβόλως θέλει ἀπαντήσει ὅτι ἔθεσεν. Τοῦτο δὲ τὸ μέσον, ὁποῖον καὶ ἂν ἦναι, δέον ν' ἀνήκῃ καὶ αὐτὸ εἰς τὰ οὐσιώδη τῆς Ἐκκλησίας, καὶ διὰ τοῦτο νὰ ἦναι τόσον ἀναγκαῖον εἰς αὐτὴν ὅσον εἶναι ἀναγκαία ἡ ἑνότης πρὸς διαφύλαξιν τῆς ὁποίας καὶ διωρίσθη. Ποῖον δὲ εἶναι αὐτὸ, διδάσκουσιν ἡμᾶς ἡ ἁγία Γραφὴ καὶ τὰ συγγράμματα τῶν πατέρων.

Ὡς μὲν πρὸς τὰς γραφὰς εὐκολώτατον μᾶς εἶναι, καὶ ἀπὸ τῆς πρώτης ἀναπτύξεως, νὰ ὑπονοήσωμεν τὴν γνώμην τοῦ Χριστοῦ περὶ τούτου. Πολλάκις μὲν ὀνομάζει τὴν Ἐκκλησίαν του βασιλείαν· ἑτέρωθι δὲ διαλεγόμενος περὶ καταστάσεως βασιλείας λέγει ὅτι « πᾶσα βασιλεία ἐφ' ἑαυτὴν διαμερισθεῖσα, ἐρημοῦται, καὶ οἶκος ἐπὶ οἶκον πίπτει. » (2) Ἐκ τούτου καὶ μόνου δύναταί τις νὰ ὑπαισθανθῇ τὸν σκοπὸν τοῦ Χριστοῦ ἀποβλέποντα εἰς τὸ νὰ καταστήσῃ τὴν μονάδα τῆς κορυφαίας ἐξουσίας εἰς τὴν Ἐκκλησίαν του. Ἀλλὰ καὶ πολλὰ ῥητὰ σαφέστατα μᾶς δεικνύουν ὅτι οὕτως ἔπραξε, διατάξας τῷ ὄντι νὰ ἦναι ὁ Πέτρος ὁ πρῶτος τῶν ἀποστόλων, καὶ ἡ καθέδρα αὐτοῦ, ἡ πρώτη πασῶν τῶν καθεδρῶν (3), καὶ ἡ ῥίζα τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας (4), καὶ εἰς αὐτὸν νὰ ἦναι οἱ ἄλλοι ἀπόστολοι ὑποτεταγμένοι ὡς διὰ τοῦ Πέτρου λαβόντες ὅ,τι δὲν ἠρνήσατο εἰς αὐτοὺς ὁ Χριστός· (5) ὑποτεταγμένοι δὲ οὐχὶ τόσον διὰ ἰδίαν των ἀνάγκην, καθότι ἦσαν οὐ μόνον ἐπίσκοποι ἀλλὰ καὶ ἀπόστολοι, καὶ ἕνεκα τούτου ἀλάνθαστοι καθ' ἕκαστον, ἀλλὰ μᾶλλον πρὸς τύπον καὶ ὑπόδειγμα τῶν διαδεξομένων αὐτοὺς ἐπισκόπων, εἰς τοὺς ὁποίους ἔμελλε παύεσθαι τὸ ἀποστολικὸν ἀξίωμα, διαμένοντος αὐτοῦ μόνον εἰς τὸν διάδοχον τοῦ Πέτρου, τοῦ ὁποίου τὴν καθέδραν διὰ τοῦτο ὁ Κυπριανὸς ἐπονομάζει ῥίζαν τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας, σημαίνων μὲ αὐτὸ ὅτι αἱ τῶν ἄλλων ἐπισκόπων καθέδραι, ἐπ' αὐτῆς, ὥσπερ ἐπὶ ῥίζης ζωοποιοῦνται καὶ μετέχουσι τῆς τροφῆς τῆς ἀλανθάστου τῶν Ἀποστόλων διδασκαλίας.

(1) ψαλμ. ργ΄. 24 (2) Λουκ. ιά· (3) S. Prosper Lib. de Ingrat.
(4) S. Cypr. epist. 45 ad Cornel.
(5) Leo Magnus Serm. 3 de assump. sua.

Δύο ἄρα ἔχομεν νὰ σκεφθῶμεν· τὸ μὲν ὅτι ὁ Χριστὸς ἔδωκε τὸ πρωτεῖον ἐξουσίας ἐφ' ὅλους εἰς τὸν Πέτρον, εἰς οὐδένα δὲ ἄλλον· τὸ δὲ ὅτι ἔδωκεν εἰς αὐτὸν τοῦτο τὸ πρωτεῖον πρὸς διαφύλαξιν τῆς ἑνότητος εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, μάλιστα δὲ εἰς τὰ περὶ πίστεως.

Καὶ ἀρξάμενοι ἀπὸ τὰς Γραφὰς ἀναγινώσκομεν ἐν πρώτοις εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον κεφ. ιστ'. ὅτι « ἐλθὼν . . ὁ Ἰησοῦς εἰς τὰ μέρη Καισαρείας τῆς Φιλίππου, ἠρώτα τοὺς μαθητάς του, λέγων· τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι νὰ ἦμαι ἐγὼ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου; . . . Σεῖς δὲ τίνα με λέγετε νὰ ἦμαι; Ἀποκριθεὶς δὲ Σίμων Πέτρος εἶπε· σὺ εἶσαι ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ· μακάριος εἶσαι Σίμων βὰρ (υἱὲ) Ἰωνᾶ· ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα οὐκ ἀπεκάλυψέ σοι, ἀλλ' ὁ πατήρ μου ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Κἀγὼ δὲ σοὶ λέγω, ὅτι σὺ εἶσαι Πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ πύλαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς. Καὶ δώσω σοὶ τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν· καὶ ὅ,τι δέσεις ἐπὶ τῆς γῆς, θέλει εἶναι δεδεμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς· καὶ ὅ,τι λύσεις ἐπὶ τῆς γῆς, θέλει εἶναι λελυμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς. »

Ἐνταῦθα βλέπομεν πρῶτον ὅτι ὁ Χριστὸς μὲ τὰς λέξεις Σίμων υἱὲ τοῦ Ἰωνᾶ, σοὶ λέγω, σὺ εἶσαι Πέτρος . . περιορίζει μὲ τόσην ἀκρίβειαν προσωπικῶς τὸν Πέτρον, ὥστε σαφεστέρας λέξεις ἀπὸ αὐτὰς εἶναι ἀδύνατον νὰ εὕρῃ, ὅστις ἐπιθυμεῖ νὰ δώσῃ εἰς ἄλλον νὰ καταλάβῃ καλὰ τὸ πρόσωπον περὶ τοῦ ὁποίου ὁ λόγος. Εἰς τὸν Πέτρον οὖν, καὶ οὐκ εἰς ἄλλον διευθύνεται ἡ ὁμιλία τοῦ Χριστοῦ.

Βλέπομεν δεύτερον ὅτι ὁ Χριστὸς φανερὰ ὑπόσχεται νὰ δώσῃ εἰς αὐτὸν ἀληθινὴν ἐξουσίαν ἐπὶ πᾶσαν τὴν Ἐκκλησίαν, ἐπειδὴ ὑπόσχεται νὰ τὸν καταστήσῃ θεμέλιον οὐχὶ μέρους τινός, ἀλλὰ πάσης τῆς Ἐκκλησίας του. Καθὼς οὖν τὸ θεμέλιον εἶναι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον βαστάζει ἓν ὑλικὸν οἰκοδόμημα, τοιουτοτρόπως καὶ ὁ Πέτρος, ἐκ τῆς τοῦ Χριστοῦ ὑποσχέσεως, μέλλει νὰ ἐπιφορτισθῇ τὸ ἔργον τοῦ βαστάζειν τὴν λογικὴν οἰκοδομὴν τῆς Ἐκκλησίας, ἵνα μὴ παρεκτραπῇ εἰς τὸν αἰῶνα. Τὸ αὐτὸ ἐμφαίνων ὑπόσχεται ἔτι νὰ παραδώσῃ εἰς τὸν Πέτρον, καὶ ὡς ἐπὶ τῶν ὤμων αὐ-

τοῦ νὰ θέσῃ τὰς κλεῖς τῆς Ἐκκλησίας. Αἱ δὲ κλεῖδες, κατὰ τὸ ἔθος τῶν Ἑβραίων, εἶναι σύμβολον τῆς ἐξουσίας, ἣν ἔχει τις εἰς τὴν πόλιν, ἢ τὴν οἰκίαν, τῆς ὁποίας αἱ κλεῖδες παραδίδονται αὐτῷ, ὡς δῆλόν ἐστιν ἀπὸ πολλὰ ἕτερα χωρία τῆς ἁγ. Γραφῆς. π. χ. παρὰ τῷ Ἠσαΐᾳ (1) λέγει ὁ Θεὸς περὶ τοῦ Ἐλιακεὶμ, ὅστις ἔμελλε νὰ χρηματίσῃ ἄκρος ἀρχιερεὺς τῶν Ἰουδαίων· « θέλω θέσει ἐπὶ τοῦ ὤμου του τὴν κλεῖδα τοῦ Δαυὶδ, καὶ θέλει ἀνοίγει, καὶ οὐδεὶς θέλει κλείει, καὶ θέλει κλείει καὶ οὐδεὶς θέλει ἀνοίγει ». Ἔτι ὁ Ἰωάννης εἰς τὴν Ἀποκάλυψιν λέγει περὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ· « Τάδε λέγει ὁ ἅγιος, ὁ ἀληθινὸς, ὁ ἔχων τὴν κλεῖδα τοῦ Δαυὶδ, ὁ ἀνοίγων καὶ οὐδεὶς κλείει καὶ κλείει καὶ οὐδεὶς ἀνοίγει » (2)· πρὸς τὰς ὁποίας ῥήσεις παραβάλλοντες τὰ λεχθέντα ἀπὸ τὸν Χριστὸν εἰς τὸν Πέτρον εὑρίσκομεν αὐτὰ ὅτι ἔχουν τὸ αὐτὸ νόημα καθὼς τὰ τοῦ Ἠσαΐου καὶ τῆς Ἀποκαλύψεως, ὅτι δηλαδὴ, σημαίνουν ἐξουσίαν ἀληθῆ ἐπὶ ὑπηκόους, ὥστε ὁποῖόν τι θὰ ἀποφασίζεται ἀπὸ τῆς Πέτρου καθέδρας ἐπὶ τῆς γῆς, νὰ ἐπικυρῶται καὶ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, τουτέστι τοιοῦτο ν' ἀποφασίζηται καὶ παρὰ τοῦ Θεοῦ.

Ὅτι δὲ ὁ Χριστὸς ἔδωκεν εἰς τὸν Πέτρον τὴν ἐπαγγελλομένην αὐτῷ ἐξουσίαν παρέχει ἡμῖν ὁ Ἰωάννης εἰς τὸ κεφ. κά, ἐν ᾧ διηγεῖται ὅτι ἐφανέρωσεν ἑαυτὸν πάλιν εἰς τοὺς ἀποστόλους του, καὶ εἶπεν ἰδικῶς εἰς τὸν Πέτρον. « Σίμων Ἰωνᾶ βόσκε τὰ ἀρνία μου . . . ποίμαινε τὰ πρόβατά μου ».

Θεωροῦμεν καὶ ἐδῶ περιωρισμένον μὲ πᾶσαν σαφήνειαν τὸ πρόσωπον τοῦ Πέτρου, τὸν ὁποῖον ὁ Χριστὸς καθιστᾷ ὁρατὸν ποιμένα τοποτηρητήν του πάντων τῶν ἀμνῶν αὐτοῦ καὶ προβάτων, δηλαδὴ, ὅλων τῶν πιστῶν χωρὶς νὰ ἐξαιρέσῃ οὐδένα. Ἐξ οὗ εὐλόγως ἀκολουθεῖ ὅτι καὶ χορηγεῖ εἰς αὐτὸν τὴν ἀναγκαίαν αὐθεντίαν πρὸς τὸ νὰ ἐπιτελῇ ὅσα ἀνήκουσιν εἰς τὴν ὀρθὴν καὶ ἀκριβῆ ποιμασίαν τῶν ἐμπιστευθέντων αὐτῷ προβάτων. Ἐπειδὴ ἤθελεν εἶσθε βλάσφημον καὶ προσβάλλον τὴν θείαν πανσοφίαν, ἀκόμη τὸ μόνον ἐμπίπτειν εἰς λογισμὸν, ὅτι ὁ Θεὸς ἐπεφόρτισέ ποτέ τινα μὲ ὁποιονδήποτε ἐπάγγελμα χωρὶς νὰ δώσῃ εἰς αὐτὸν καὶ τὰ μέσα τὰ κατάλληλα πρὸς τὴν αὐτοῦ ἐπιτέλεσιν. Τοῦτο δηλῶν ὁ Εὐαγγελιστὴς, πλὴν τοῦ βόσκε,

---

(1) κβ' στ. 22 (2) κεφ. γ'. 7.

μεταχειρίζεται καὶ τὴν λέξιν ποίμαινε, ἡ ὁποία σημαίνει παρὰ τῇ Γραφῇ βόσκησιν μετ' ἐξουσίας. Καθὼς π. χ., ὅπερ ὁ Ματθαῖος, ἀναφέρων τὴν προφητείαν τοῦ Μηχαίου, λέγει περὶ τοῦ Χριστοῦ εἰς τὸ κεφ. β΄. στ. 6. ἑλληνιστὶ μὲν μεταφράζεται, « ὅστις θέλει ποιμάνει τὸν λαόν μου τὸν Ἰσραήλ »· ὁ δὲ λατῖνος μεταφράστης ἔχει « qui regat populum meum Israel », ὅπου τὸ regat σημαίνει ἐπιστασίαν, κυβέρνησιν. Τοιουτοτρόπως καὶ εἰς τὸν ψαλμὸν β΄. 11 οἱ ἑβδομήκοντα μεταγλωττίζουσι « θέλεις ποιμάνει αὐτούς· » ὁ δὲ λατῖνος μεταφράζει « Reges eos. » Τ' αὐτὸ ἔχουσι καὶ ὁ Σύριος καὶ ὁ Ἀράβιος μεταφρασταί. (1)

Ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησι, τὸ ποιμαίνω τὴν αὐτὴν εἶχεν ἔννοιαν, ὡς δῆλον ἀπὸ τον Ὅμηρον, ὅστις πολλαχοῦ προσονομάζει τοὺς ἡγεμόνας καὶ βασιλεῖς « ποιμένας λαῶν. » (2)

Πρὸς τούτοις ἔχομεν καὶ ἄλλο· λέγει ὁ Χριστὸς εἰς τὸ κατὰ Λουκᾶν κεφ. κβ΄. « Σίμων, Σίμων, ἰδοὺ ὁ σατανᾶς σᾶς ἐζήτησε νὰ σᾶς κοσκινεύσῃ καθὼς κοσκινεύουσι τὸν σῖτον, ἐγὼ δὲ ἐδεήθην περὶ σοῦ ἵνα μὴ ἐκλείπῃ ἡ πίστις σου, καὶ σύ ποτε ἐπιστρέψας στήριξον τοὺς ἀδελφούς σου. » Ἐνταῦθα ὁ Χριστὸς ὁμιλεῖ πρότερον μὲν εἰς ὅλους τοὺς ἀποστόλους, προκαταγγέλλων εἰς αὐτοὺς τὸν κίνδυνον, εἰς τὸν ὁποῖον ἔμελλον νὰ περιπέσωσιν ὑπὲρ τῆς πίστεως· αἰφνιδίως δὲ ἀποτείνεται εἰς τὸν Πέτρον, λέγων· ἐγὼ δὲ ἐδεήθην περὶ σοῦ... καὶ σύ..

Καὶ διατὶ αὐτὴ ἡ τοσοῦτον αἰφνιδία μετατροπὴ τῆς διαλέξεως τοῦ Χριστοῦ; Διὰ νὰ καταλάβωμεν ὅτι τὰ μὲν πρῶτα τὰ περὶ τοῦ κινδύνου ἀπέβλεπον ὅλους τοὺς ἀποστόλους, τὰ δὲ ἐφεξῆς τὸν μόνον Πέτρον, ὅτι δηλαδή, κινδυνευόντων τῶν ἀδελφῶν, εἰς αὐτὸν ἀτομικῶς ἐπιτάττει νὰ φροντίζῃ περὶ αὐτῶν ἐπιστηρίζων αὐτοὺς εἰς τὴν πίστιν. Τούτου ἕνεκεν εἰς τὸν Πέτρον πρότερον ὤφθη ὁ Χριστὸς μετὰ τὴν ἀνάστασίν του, καὶ ἔπειτα εἰς τοὺς ἄλλους ἀποστόλους, καθὼς λέγει ὁ Παῦλος (3). Ἔτι καὶ ὁ Λουκᾶς διηγεῖται ὅτι οἱ ἕνδεκα καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς, ἔλεγον εἰς τοὺς δύο ἀπὸ Ἐμμαοὺς ἐπανελθόντας, ὅτι « ἀνέστη ὁ Κύριος ὄντως καὶ ὤφθη εἰς

(1) Ἰδὲ Walton (2) Ἰδὲ Ἰλιάδ. Α. στ. 263. Β. στ. 85 καὶ 243.
(3) Α΄. πρὸς Κορινθ. ιε. 5.

τὸν Σίμωνα. » (1) Τοῦτο δὲ δηλοῖ ὅτι μέχρι τότε ὁ Πέτρος μόνος ἐκ τῶν ἀποστόλων εἶχεν εἰδῆ τὸν Χριστὸν ἀναστάντα, καὶ ἔδιδεν εἰς τοὺς ἄλλους τὴν μαρτυρίαν του στερεὰν ἀπόδειξιν τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ, στηρίζων οὕτω τοὺς ἀδελφούς του, εἰς τὴν πίστιν περὶ τοῦ κεφαλαίου τῶν δογμάτων χωρὶς τοῦ ὁποίου « μάταιον . . εἶναι τὸ κήρυγμα . . . ματαία καὶ ἡ πίστις. » (2)

Σημεῖον τοῦ πρωτείου τοῦ Πέτρου εἶναι ἀκόμη ὅτι πρῶτος θέτεται πάντοτε ἀπὸ τοὺς Εὐαγγελιστὰς ὁσάκις ἐναριθμίζουσι τοὺς ἀποστόλους· (3) ὅτι πρῶτος ἔδωκεν ἀπόφασιν εἰς τὴν Σύνοδον, τὴν ὁποίαν συνεκρότησαν οὗτοι εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα· (4) ὅτι αὐτὸς πάλιν ἀναστὰς ἐν μέσῳ τῶν μαθητῶν διηρμήνευσε περὶ τοῦ Ἰούδα τὸ γεγραμμένον εἰς τὸ βιβλίον τῶν ψαλμῶν, ὅτι « τὴν ἐπισκοπὴν αὐτοῦ θέλει λάβει ἕτερος » καὶ εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ ἀπεφάσισε ν' ἀριθμηθῇ ἄλλος μὲ τοὺς ἀποστόλους. (5)

Τοῦτο δὲ ἐποίησε, λέγει ὁ Χρυσόστομος « καὶ ὡς θερμός, καὶ ὡς ἐμπιστευθεὶς παρὰ τοῦ Χριστοῦ τὴν ποίμνην, καὶ ὡς τοῦ χοροῦ πρῶτος, ἀεὶ πρότερος ἄρχεται τοῦ λόγου. » (6)

Αὕτη δὲ ἡ διερμήνευσις τῶν ῥητῶν τῆς ἁγίας Γραφῆς ἐπιστηρίζεται οὐ μόνον εἰς τοὺς ὀρθοὺς κανόνας τῆς ἐξηγήσεως ὡς εἴδομεν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν διδασκαλίαν τῶν ἡμῶν πατέρων.

Πρώτους ἀπὸ αὐτοὺς ἀναφέρω, ἀπὸ μὲν τὴν ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν τὸν ἅγ. Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον προσθέτων, εἰς τὴν αὐτοῦ ἀνωτέρω μαρτυρίαν καὶ ἄλλας τινὰς ἐκ τῶν πολλῶν τὰς ὁποίας εὑρίσκομεν εἰς τὰ συγγράμματά του· ἀπὸ δὲ τὴν δυτικήν, τὸν ἅγ. Κυπριανόν, ὅστις ἔγραφε περὶ τὸ ἥμισυ τοῦ τρίτου αἰῶνος τῆς Ἐκκλησίας.

Λέγει ὁ Χρυσόστομος εἰς τὸ χωρίον τοῦ Ἰωάννου « Σίμων Ἰωνᾶ . . βόσκε τὰ ἀρνία μου . . »· « Καὶ διατί τοὺς ἄλλους παραδραμὼν εἰς αὐτὸν περὶ τούτων διαλέγεται; ἐξαίρετος ἦτο τῶν ἀποστόλων, καὶ στόμα τῶν μαθητῶν, καὶ κορυφὴ τοῦ χοροῦ· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος ἀνέβη τότε αὐτὸν νὰ ἰδῇ παρὰ τοὺς ἄλλους· ἅμα δὲ καὶ δεικνὺς εἰς αὐτὸν ὅτι πρέπει νὰ

(1) κεφ. κδ΄., (2) ά. πρὸς Κορινθ. ιέ. (3) Ματθ. ί. 2. Μάρκ. γ΄. 16. Λουκ. στ΄. 14
(4) Πράξ. κεφ. ιέ. 7 (5) Αὐτόθ. κεφ. ά. 15. (6) Ὁμιλ. γ΄. εἰς τὰς Πράξ ἔκδ. Μαυρ.

ɔ४६

ἔχῃ θάῤῥος εἰς τὸ ἑξῆς, ὡς τῆς ἀρνήσεως ἐξαλειφθείσης ἐγχειρίζεται τὴν προστασίαν τῶν ἀδελφῶν » (1) Καὶ κατωτέρω· « ἂν δὲ λέγῃ τις· πῶς οὖν ὁ Ἰάκωβος ἔλαβε τὸν θρόνον τῶν Ἱεροσολύμων; ἐκεῖνο θὰ ἔλεγον ἐγὼ, ὅτι τοῦτον, τὸν (Πέτρον) οὐ τοῦ θρόνου ἀλλὰ τῆς οἰκουμένης ἐχειροτόνησε διδάσκαλον »

Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς ἐν τῇ ὁμιλίᾳ εἰς τὸ ῥητὸν « Τοῦτο δὲ γινώσκετε » λέγει·

« Ὁ Πέτρος ὁ κορυφαῖος τοῦ χοροῦ, τὸ στόμα τῶν ἀποστόλων ἁπάντων, ἡ κεφαλὴ τῆς φρατρείας ἐκείνης, ὁ τῆς οἰκουμένης ἁπάσης προστάτης ὁ θεμέλιος τῆς Ἐκκλησίας, ὁ θερμὸς ἐραστὴς τοῦ Χριστοῦ »

Καὶ πάλιν ὡς πρὸς τὴν ἐκλογὴν τοῦ Ματθίου·

« Πρῶτος (ὁ Πέτρος), λέγει, τοῦ πράγματος αὐθεντεῖ· ὡς αὐτὸς πάντας ἐγχειρισθείς· ἐπειδὴ πρὸς τοῦτον εἶπεν ὁ Χριστός· καὶ σύ ποτε ἐπιστρέψας στήριξον τοὺς ἀδελφούς σου » (2). Ὁ δὲ ἅγ. Κυπριανὸς γράφει πρὸς Ἰανουάριον· « ἐπειδὴ καὶ τὸ βάπτισμα εἶναι ἕν, καὶ ἓν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, καὶ μία ἡ Ἐκκλησία ἐπὶ τῷ Πέτρῳ ἀπὸ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ᾠκοδομημένη, αἰτίας ἕνεκεν καὶ ἀρχῆς τῆς ἑνότητος. » (3) Πλὴν τούτων καὶ ἄλλους πολλοὺς ἔχομεν πατέρας οἱ ὁποῖοι ὡσαύτως ἐννοοῦσι τὰ ῥητὰ τῆς Γραφῆς περὶ τοῦ Πέτρου.

Ὁ ἅγ. Ἐπιφάνειος εἰς τὴν αἱρεσίαν νά. λέγει ὅτι ὁ Χριστὸς « ἐξελέξατο τὸν Πέτρον ἵνα ἦναι, ὁ ὁδηγὸς τῶν μαθητῶν. » Καὶ ἐν τῷ Ἀγκυρωτῷ πάλιν γράφει ὅτι « εἰς αὐτὸν (τὸν Πέτρον) ἐνεπιστεύθη ἡ ποίμνη. » Ἔτι καὶ ὁ μέγας Βασίλειος εἰς τὸν λόγον περὶ μετανοίας « Πέτρος λέγει, τρεῖς ἀπαρνεῖται καὶ κεῖται ἐν θεμελίῳ. » Καὶ εἰς τὸ βιβλίον κατ᾽ Εὐνομίου λέλει πάλιν « Πέτρος ὅστις ὑπεδέχθη ἐφ ἑαυτῷ τὴν οἰκοδομὴν τῆς Ἐκκλησίας ἕνεκα τῆς ὑπεροχῆς τῆς πίστεως. »

Καὶ ὁ ἅγ. Γρηγόριος ὁ Θεολόγος ἐν τῷ ἀπολογιτικῷ λόγῳ αὐτοῦ εἰς τὸν πατέρα του, συμπαρόντος τοῦ μεγάλου Βασιλείου, λέγει « εὑρίσκω καὶ

(1) Ὁμιλ. πή· ἄλλοτε πζ΄· εἰς τὸν Ἰωάνν. (2) Ὁμιλ. γ΄. εἰς τὰς Πράξ.
(3) Epist. 70.

Μανωὲ τὸν παλαιὸν ἐν τοῖς κριταῖς, καὶ ὕστερον τὸν Πέτρον τὸ τῆς Ἐκκλησίας ἔρεισμα.» Καὶ ὁ ἁγ. Κύριλλος ὁ Ἀλεξανδρεὺς λέγει ὅτι ὁ Χριστὸς « δὲν ἐπιτρέπει εἰσέτι εἰς τὸν Πέτρον νὰ ὀνομάζηται Σίμων, ἀλλὰ κατεξουσιάζων ἤδη καὶ κατακρατῶν αὐτὸν, ὡς οἰκεῖον γενόμενον, μὲ ἁρμοδίαν προσηγορίαν μετονομάζει αὐτὸν ἀπὸ τῆς πέτρας Πέτρον· ἐπειδὴ ἔμελλεν ἐπ' αὐτῷ νὰ οἰκοδομήσῃ τὴν Ἐκκλησίαν του.» (1) Καὶ ὁ Ὠριγένης εἰς τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Παύλου πρὸς Ῥωμαίους ὀνομάζει « ὑπέρογον ἐξουσίαν » τὸ ἐπάγγελμα τὸ ὁποῖον ἔδωκεν ὁ Χριστὸς εἰς τὸν Πέτρον νὰ βόσκῃ τὰ πρόβατα.

Καὶ ὁ ἅγ. Κύριλλος ὁ Ἱεροσολύμων εἰς τὰς κατηχήσεις του στ'. καὶ ιστ'. ὀνομάζει τὸν Πέτρον κορυφαιότατον καὶ προστάτην τῶν ἀποστόλων.

Ἔτι ἀπὸ τοὺς Δυτικοὺς καὶ ὁ ἁγ. Αὐγουστῖνος λέγει· « Πέτρος εἰς ἐκεῖνο τὸ σχολεῖον τῶν οὐρανίων μαθητῶν ὁ ἐξαίρετος . . . μόνος τῶν ἀποστόλων ἠξιώθη ν' ἀκούσῃ· ἀληθῶς λέγω σοι ὅτι σὺ εἶσαι Πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσωμου τὴν Ἐκκλησίαν. Ἄξιος τῷ ὄντι ἵνα ἦναι ὑπὲρ τῶν λαῶν τῶν οἰκοδομησομένων ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ λίθος εἰς θεμέλιον, στῦλος εἰς ὑποστήριγμα καὶ κλεὶς εἰς βασιλείαν » (2):

Καὶ διατὶ ἠθέλησεν ὁ Χριστὸς νὰ δώσῃ τὸ πρωτεῖον εἰς τὸν Πέτρον; Τοῦτο εἶναι τὸ δεύτερον ἡμῶν ζήτημα, καὶ λέγω ὅτι ὁ Χριστὸς διέταξε τὸ πρωτεῖον τοῦ Πέτρου πρὸς διατήρησιν τῆς ἑνότητος εἰς τὴν Ἐκκλησίαν του.

Αὕτη δὲ ἡ πρόθεσις εἶναι ἀναγκαία ἐπακολούθησις τῶν εἰρημένων ῥητῶν τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν Πατέρων. Ἂν ὅμως καὶ οὐδεμίαν εἴχομεν ἀπὸ αὐτὰ, ἀπόδειξιν περὶ τούτου, ἤρκει πρὸς ἡμετέραν πειθὼ νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν ἦλθε βέβαια ἵνα δίδῃ ἀξιώματα εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἐπὶ τῷ μόνῳ σκοπῷ νὰ τιμήσῃ καὶ ὑψώσῃ τινὰς ὑπὲρ τῶν ἄλλων. Διὰ τοῦτο καὶ ὅτε ἐνουθέτει τοὺς μαθητάς του τὸ πῶς νὰ μεταχειρίζωνται τὴν ἐξουσίαν οὐχὶ καθὼς οἱ ἄρχοντες τῶν ἐθνῶν πρὸς κενοδοξίαν καὶ τὰ ἑαυτῶν σκοποῦντες,

---

(1) Εἰς τὸ Εὐαγγ. κατὰ Ἰωάν. ἔκδ. Παρισ. σελ. 1688. (2) Serm. 29 de Sanctis.

) 88

ἀλλὰ πρὸς ὠφέλειαν τῶν ἄλλων, λέγει εἰς αὐτούς· « Ὅστις θέλει νὰ ἦναι πρῶτος μεταξύ σας, ἂς ἦναι δοῦλος σας. Καθὼς ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου δὲν ἦλθε νὰ ὑπηρετηθῇ, ἀλλὰ νὰ ὑπηρετήσῃ. » (1)

Δὲν ἐνουθέτει μόνον ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς, ἀλλὰ καὶ ἔπραττεν ἅπερ ἐδίδασκε τοὺς ἄλλους, καθὼς μαρτυρεῖ ὁ Λουκᾶς εἰς τὰς πράξεις (2) καὶ αὐτὸς ὁ Χριστὸς, εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον, λέγων· « μάθετε ἀπὸ ἐμοῦ ὅτι πρᾶός εἰμι, καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ. » (3)

Ἂν δὲ ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ ἔδωκεν ἐν τῷ ἐφεξῆς εἰς τοὺς πάπας νὰ ἔχωσι καὶ κράτος κοσμικὸν, τοῦτο πάνυ σύμφωνον τυγχάνει πρὸς τὴν σοφίαν τοῦ Ὑψίστου, ὅστις, λέγει ἡ Γραφὴ, διατάττει τὰ πάντα μετὰ γλυκύτητος. (4) Ἐπειδὴ δὲν ἔπρεπεν ἡ Ἐκκλησία νὰ ζῇ διὰ παντὸς εἰς τὰ ὑπόγαια καὶ εἰς τοὺς τύμβους, καὶ νὰ πλέῃ ἐπὶ τοῦ αἵματος τῶν μαρτύρων της· ἀλλὰ πάντοτε ἔδει νὰ διαμένῃ ἀνεξάρτητος ἀπὸ τοὺς ἡγεμόνας καὶ αὐτοκράτορας τοῦ κόσμου, οἱ ὁποῖοι πολλάκις ἀπερισκέπτως τὰ ἑαυτῶν ζητοῦντες ἐπεχείρησαν νὰ ὑποδουλώσωσιν αὐτὴν εἰς τὰς αὐτογνωμίας των. Διὰ τοῦτο ὁ πάπας, ὡς κεφαλὴ καὶ κινητικὴ ἀρχὴ παντὸς τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας, κέκτηται βασιλείαν καὶ ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπως δι' αὐτῆς διατηρῇ καὶ τὴν ἑαυτοῦ ἀνεξαρτησίαν, καὶ τὴν τῶν ὑφ' ἑαυτὸν ἐπισκόπων ἐπὶ τῆς οἰκουμένης.

Ἐπομένως ὅταν ὁ Χριστὸς εἰς τὸ κατὰ Ματθ. κ΄. προτρέπει τὸν πρῶτον εἰς τὸ νὰ μὴ ὑψιλοφρονῇ, ἀλλὰ μάλιστα νὰ ἦναι δοῦλος τῶν ἄλλων ἱκανῶς ἀποφαίνει τὸ τέλος, διὰ τὸ ὁποῖον διώρισε πρῶτον τὸν μακάριον Πέτρον, οὐχ' ἵνα ἔχῃ τιμὴν μόνην προεδρίας, ἀλλ' ἵνα ὑπηρετῇ, τουτέστιν ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ νὰ ἦναι τὸ πρωτεῖον του ὠφέλιμον εἰς ὅλους τοὺς ἐμπιστευθέντας αὐτῷ πιστοὺς, χρησιμεῦον εἰς αὐτοὺς πρὸς τὸ νὰ μὴ στασιάζωσιν ἀκέφαλοι, ἀλλὰ νὰ ἦναι συνδεδεμένοι ἀναμεταξύ των, μετέχοντες πάντες τῆς αὐτῆς κεφαλῆς. Τὸ κυριώτερον δὲ, ὅπως ὁμολογῶσι πάντοτε τὴν ὀρθὴν πίστιν, ἔχοντες ὅλοι τὸν Πέτρον λιμένα τῆς πίστεως, καθὼς

---

(1) Ματθ. κ΄. 27—28. (2) κεφ. ά.

(3) κεφ. ιά. (4) Σοφ. ή.

ὀνομάζει αὐτὸν ὁ Χρυσόστομος, (1) καταφεύγοντες εἰς αὐτὸν ὁσάκις περὶ αὐτῆς κινδυνεύουσιν.

Ἀλλὰ περὶ τούτου ἂς ἐρευνήσωμεν ἐνδότερον τὴν Γραφὴν καὶ τὴν πατροπαράδοτον διδασκαλίαν.

Εἴδομεν ἤδη ὅτι ὁ σκοπὸς τοῦ Χριστοῦ εἰς τὰ νὰ νομοθετήσῃ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀρχήν τινα ἑνότητος, δηλοῦται ἡμῖν καὶ ἀπὸ τὰς προσηγορίας τὰς ὁποίας προσνέμει εἰς αὐτήν, ὅτε τὴν ὀνομάζει ποίμνην, βασιλείαν, Ἐκκλησίαν, πάντοτε ἐν τῷ ἑνικῷ ἀριθμῷ. Καθὼς οὖν ἐν πάσῃ ὀρθῶς συσταμένῃ βασιλείᾳ, ὁ ἄρχων ἐν αὐτῇ εἶναι ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ κέντρον τῆς ἑνότητος μεταξὺ ἁπάντων, τοιουτοτρόπως καὶ ὁ Πέτρος τεθεὶς πρῶτος τοῦ χοροῦ τῶν ἀποστόλων, πρέπει ἐπὶ τούτῳ νὰ νομισθῇ πρῶτος κατὰ τὸν σκοπὸν τοῦ Χριστοῦ. ἵνα ἦναι εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἡ αἰτία, δι' ἧς νὰ διαφυλάττηται ἐν αὐτῇ ἡ ἑνότης.

Ὁ σκοπὸς οὗτος τοῦ Θεανθρώπου φαίνεται μερικὰ εἰς τὸ χωρίον τοῦ Ματθαίου· « Μακάριος εἶσαι . . . » ἐν ᾧ ἐν πρώτοις παρατηροῦμεν ὅτι ὁ Πέτρος καθίσταται ἡ θεμέλιος πέτρα τῆς οἰκοδομῆς τῆς Ἐκκλησίας. Ἀλλ' ἡ θεμέλιος εἶναι ἐκείνη, ἐφ' ἧς καταρτᾶται καὶ κατασταθμίζεται πᾶν τὸ κτήριον, ὥστε δύνασαι μέν, ἄνευ βλάβης τοῦ οἴκου, νὰ διασαλεύσῃς ὁποιανδήποτε ἄλλην, ὄχι ὅμως τὴν θεμέλιον τὴν ὁποίαν ἐὰν ὑποσύρῃς κρημνίζεται ὁ οἶκος.

Τὸ αἴτιον οὖν τῆς σμίξεως μιᾶς πέτρας μὲ τὴν ἄλλην εἶναι ἡ θεμέλιος· ἑπομένως ὅτε ὁ Πέτρος λέγεται ἡ θεμέλιος πέτρα τῆς Ἐκκλησίας, ἐννοεῖται νὰ ἦναι ἡ ἀρχή, διὰ τῆς ὁποίας συνάπτονται ἤτοι ἑνοῦνται ὅλα τὰ μέρη αὐτῆς, ἤγουν ἅπαντες οἱ πιστοὶ ἐξ ὧν εἶναι συνηθροισμένη.

Τοῦτο γίνεται ἀκόμη φανερὸν καὶ ἀπὸ τὴν λέξιν κλεῖς. Θεωροῦμεν εἰς τὸ ἱερὸν ῥητὸν ὅτι εἷς μόνος διορίζεται ὁ ἔχων τὴν πληρεξουσιότητα τῶν κλείδων. Ἔδωκε μὲν καὶ εἰς τοὺς ἄλλους ἀποστόλους ὁ Χριστός, καθὼς διηγεῖται ὁ Ματθαῖος, (2) ἐξουσίαν νὰ λύωσι καὶ αὐτοὶ καὶ νὰ δέωσιν. Παρατηρητέον ὅμως ὅτι αὐτόθι δὲν διαλέγεται ὁ Χριστὸς πρὸς ἕκαστον αὐ-

---

(1) Ὁμιλ. εἰς τὸν ἁγ· Πέτρον καὶ Ἠλίαν. (2) κεφ. ιη. 18

290

τῶν ἰδίως· ἀλλὰ καθολικῶς, δηλαδή, ὁμιλεῖ εἰς αὐτοὺς συνειλεγμένους εἰς χορὸν ἀποστολικὸν ὁμοῦ μὲ τὸν κορυφαῖον των τὸν Πέτρον· εἰς δὲ τόδε τὸ ιστ. κεφάλ. ὁ Χριστὸς ὁμιλεῖ εἰς μόνον τὸν Πέτρον ὀνομαστὶ καὶ μονάδην, ὑποσχόμενος νὰ δώσῃ εἰς αὐτὸν τὴν ἐξουσίαν τῶν κλείδων, διὰ νὰ ἐννοήσωμεν ὅτι ὁ Πέτρος εἶναι τὸ κέντρον καὶ ἡ πηγὴ ταύτης τῆς ἐξουσίας, καὶ ὅτι ὅσοι ἄλλοι μετέχουσι τῆς αὐτῆς, εἶναι εἰς αὐτὸν ὑποτεταγμένοι, πρὸς παράδειγμα τῶν διαδόχων, διὰ νὰ μὴ γίνηται σύγχυσις καὶ ταραχὴ μεταξύ των, ὡς πρὸς τὴν μεταχείρησιν τῶν κλείδων.

Τοῦτο εἶδε καλὰ ὁ ἁγ. Γρηγόριος ὁ Νύσσης, ὅστις εἰς τὸν λόγον του πρὸς τοὺς ἀχθομένους τοῖς ἐπιτιμίοις, λέγει· « οὐδὲν ψεῦδος γέγραπται ἐν τοῖς εὐαγγελίοις, οὐθ' ὅ,τι προεῖπεν ὁ Χριστὸς ἐσφαλμένην ἔχει τὴν ἔκβασιν. Διὰ τοῦ Πέτρου ἔδωκεν εἰς τοὺς ἐπισκόπους τὰς κλεῖς τῶν ἐπουρανίων τιμῶν. »

Τ' αὐτὸ παρατηρῶν καὶ ὁ ἁγ. Λέων λέγει, καθὼς εἴδομεν· ὅτι, « δι' αὐτοῦ (τοῦ Πέτρου) ἔδωκεν ὁ Χριστὸς εἰς τοὺς ἄλλους ὅ,τι δὲν ἠρνήσατο εἰς αὐτούς. » (1)

Διὸ καὶ οἱ πατέρες οὐδ' ἄλλον ἀπόστολον ὠνόμασαν ποτὲ κλειδοῦχον τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν εἰμὴ μόνον τὸν Πέτρον, ὡς ἐν τοῖς πολλοῖς ὀνομάζει αὐτὸν ὁ ἁγ. Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς εἰς τὸν λόγον του εἰς τὴν ὑπερένδοξον μεταμόρφωσιν τοῦ Κυρίου. Ὅθεν, ἀναγινώσκοντες τὸ ῥητὸν τοῦτο τοῦ Χριστοῦ « Σὺ εἶσαι Πέτρος » κ. τ. λ. δέον καὶ ἡμεῖς νὰ ἐκφωνήσωμεν μὲ τὸν ἁγ. Ἱερώνυμον ὅτι « Μεταξὺ τῶν δώδεκα εἷς ἐκλέγεται ὅπως, κατασταμένης τῆς κεφαλῆς, μὴ ὑπάρχῃ ἀφορμὴ σχίσματος. » (2)

Ἀλλ' ὅ πρὸ πάντων γίγνεται ἀφορμὴ σχίσματος εἶναι χωρὶς ἀμφιβολίας, ἡ διαφωνία περὶ πίστεως δογμάτων· ἐπειδὴ καθὼς παρατηρεῖ ὁ ἁγ. Αὐγουστῖνος· « Δὲν γίγνεται σχίσμα, ἐὰν οἱ ποιοῦντες αὐτὸ δὲν φρονῶσι τι διαφέρον περὶ πίστεως. » (3)

---

(1) Ἰδ. σελ. 11 (2) Lib. I. contra Iovinianum

(3) Lib. 2 in Cresconium

Ωσαύτως καὶ ὁ Χρυσόστομος λέγει, ὡς πρώην εἴδομεν, ὅτι « οὐδὲν οὕτω σκανδαλίζει ἅπαντας ὡς τὸ διασπᾶσθαι, τοῦτο (τὸ ἓν ἐν τῇ πίστει) ποιεῖ ὅπως ἦμεθα ἕν. »

Ὅθεν δῆλον ὅτι ὁ πρώτιστος σκοπὸς τοῦ Χριστοῦ διορίσαντος τὸν Πέτρον ἀρχὴν τῆς ἑνότητος, ὑπῆρξεν ἀναμφιβόλως ὅπως διαφυλάττηται δι' αὐτοῦ πάντοτε καθαρὰ καὶ ἀμίαντος ἡ πίστις.

Καὶ ἀληθῶς παράδοξον ἤθελεν εἶσθε, διὸ καὶ τῶν ἀδυνάτων, κατὰ τὴν τοῦ Θεοῦ σοφίαν, τὸ νὰ ἦναι ὁ Πέτρος ἀρχὴ τῆς ἑνότητος ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ νὰ μὴ ἦναι τοιοῦτος ὡς πρὸς τὸ οὐσιωδέστερον ἐξ οὗ μᾶλλον προέρχεται ἡ ἑνότης παρ' ἀπὸ ὁποιουδήποτε ἑτέρου.

Πρὸς περισσοτέραν ὅμως σαφήνειαν τοῦ λόγου εἶναι ἀνάγκη νὰ διακρίνωμεν τὴν ὑπάρχουσαν διαφορὰν μεταξὺ τῶν δύο ἑξῆς· ἄλλο εἶναι ἡ ἀλήθεια τῶν δογμάτων καὶ ἄλλο ἡ πίστις τὴν ὁποίαν ἔχομεν εἰς αὐτά. Ἡ μὲν δὲν κρέμαται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, διότι τὰ δόγματα εἶναι πάντοτε ἀληθινὰ καὶ ἀμετάθετα, ὅσον καὶ ἂν ἐσφάλλοντο οἱ ἄνθρωποι περὶ αὐτῶν· ἡ δὲ πίστις οὐχ οὕτως. Τοσάκις ἐνδέχεται νὰ μὴ συμφωνῇ πρὸς τὴν ἀλήθειαν τῶν δογμάτων, ὁσάκις δύνανται οἱ ἄνθρωποι νὰ σφάλλωνται ὁμολογοῦντες τοῦτο ἢ ἐκεῖνο διαφόρως καὶ ἐναντίως τῇ ἀληθείᾳ.

Αὕτη ἡ παρατήρησις ἐξηγεῖ ἡμῖν τὸν τρόπον καθ' ὃν λέγω τὸν Πέτρον αἴτιον τῆς ἑνότητος εἰς τὰ περὶ πίστεως· ὅτι, δηλαδὴ, ὁ Χριστὸς ὁ συναθροίσας τοὺς πιστοὺς ἵνα ὁμολογῶσι τὰ ἀληθῆ, καὶ ὄχι τὰ σφάλματα, ἠθέλησε νὰ δώσῃ τὴν ὁμολογίαν τοῦ Πέτρου, ἤτοι τὸν Πέτρον ὁμολογοῦντα, κανόνα εἰς τὴν ὁμολογίαν τῶν ἄλλων ἁπάντων, ὅπως εἰς αὐτὸν ἐπιβλέποντες δύνωνται νὰ ὁμολογῶσιν ἀεὶ πίστιν κατὰ πάντα συνᾴδουσαν τῇ ἀληθείᾳ τῶν δογμάτων.

Ὅτι τοῦτ' οὕτως ἔχει, παρέχει ἡμῖν, κατὰ πρῶτον, ἡ ἀκριβὴς ἐξέτασις τοῦ χωρίου τοῦ Ματθαίου. Παρατηροῦμεν ὅτι πρὶν ἢ εἴπῃ ὁ Χριστὸς εἰς τὸν Σίμωνα τὸ « Σὺ εἶσαι Πέτρος » . . . ὡμολόγησεν ὁ Πέτρος τὴν πίστιν τὴν καθολικὴν, ὅτε, μετὰ τὰς τῶν ἀνθρώπων ἐσφαλμένας δοξασίας ἐρωτήσαντος τοῦ Χριστοῦ καὶ τίνα εἶχον οἱ ἀπόστολοι περὶ ἑαυ-

του, ἀπήντησεν ὁ Πέτρος λέγων· « Σὺ εἶσαι ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος· » εἰς τὸ ὁποῖον ἀπόφθεγμα περιέλαβεν ἐν ἐπιτομῇ καὶ ἐμπεπλεγμένως ὅλα τὰ δόγματα τῆς πίστεως, καθ' ὃν τρόπον ἀνακεφαλαιοῖ αὐτὰ ὁ Χριστὸς ἐκεῖ ὅπου λέγει πρὸς τὸν Πατέρα του· « Αὕτη δὲ εἶναι ἡ αἰώνιος ζωή, τὸ γνωρίζειν σὲ τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεόν, καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν Χριστόν. » (1)

Ἐπειδὴ αὐτὰ τὰ δύο ἄρθρα εἶναι ἡ ῥίζα καὶ ἡ πηγὴ τῶν ἄλλων ἁπάντων, καὶ ὁ ἔχων πίστιν ζωηρὰν καὶ ἀπηρτισμένην εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν πιστεύει προσέτι ὅσα μᾶς ἀπεκάλυψε, καὶ παραδέχεται καὶ πράττει, ὅ,τι μᾶς ἐκέλευσε νὰ ποιῶμεν.

Ὡμολόγησεν οὖν ὁ Πέτρος τὴν πίστιν τὴν ὁλόκληρον, καὶ τὴν ὡμολόγησεν ἀλανθάστως ἐπειδὴ « σὰρξ καὶ αἷμα οὐκ ἀπεκάλυψεν αὐτῷ, ἀλλ' ὁ πατὴρ τοῦ Χριστοῦ, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. » Ὁ δὲ Χριστὸς βουλόμενος νὰ δώσῃ τὴν ὁμολογίαν τοῦ Πέτρου κανόνα εἰς τὴν ὁμολογίαν τῶν ἄλλων, καὶ διὰ τοῦτο, νὰ ἦναι αὐτὴ οὐχὶ τότε μόνον, ἀλλὰ πάντοτε ἀλάνθαστος, τί ποιεῖ; « κατεξουσιάζων καὶ κατακρατῶν αὐτόν, » ὡς λέγει Κύριλλος ὁ Ἀλεξανδρείας (2) στερεοῖ ὡς πέτραν ταύτην τὴν ὁμολογίαν του· ἀπὸ Σίμωνα ὁμολογοῦντα, καθιστᾷ αὐτὸν Πέτρον ὁμολογοῦντα, λέγων « Σὺ εἶσαι Πέτρος. » καὶ ταύτην τὴν ὁμολογίαν οὐκέτι Σίμωνος, ἀλλὰ Πέτρου ὁμολογίαν, ὑπόσχεται νὰ καταστήσῃ θεμέλιον τῆς ὁμολογίας πάντων τῶν πιστῶν λέγων « καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν Ἐκκλησίαν. »

Αὐτὸ τοῦτο ῥάδιον εἶναι νὰ συμπεράνῃ τις καὶ ἐκ τῶν δύο ἄλλων χωρίων τῶν εὐαγγελικῶν τοῦ τε Ἰωάννου καὶ τοῦ Λουκᾶ· ὅθεν καὶ παραλείπων νὰ τὰ ἀναθεωρήσω σπεύδω πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῶν πατέρων τὴν ὁποίαν καὶ κατὰ τοῦτο εὑρίσκομεν πάνυ συνᾴδουσαν πρὸς τὴν Γραφήν.

Λέγει ὁ Χρυσόστομος εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον· « Ὁ (Χριστὸς) τὴν Ἐκκλησίαν ἐπὶ τῇ ὁμολογίᾳ αὐτοῦ (τοῦ Πέτρου) οἰκοδομήσας, καὶ οὕτω τειχίσας αὐτήν, ὥστε μυρίοι κίνδυνοι καὶ θάνατοι δὲν δύνανται νὰ τὴν καταβάλωσιν. » (3) Ἀλλαχοῦ δὲ τὸν Πέτρον ἀποφαίνει ὁ Χρυσόστομος θε-

(1) Ἰωάν. ιζ΄. 3. (2) Ἴδε σελ 17 (3) Ὁμιλ. πδ΄. ἄλλοτε πγ΄.

μέλιον τῆς Ἐκκλησίας (1). Ἀπὸ τούτου δῆλον ὅτι εἰς τόδε χωρίον ἐννοεῖ ὁ ἅγιος νὰ ἐξηγήσῃ τὸν πρώτιστον τρόπον, κατὰ τὸν ὁποῖον ὁ Πέτρος θεμελιοῖ τὴν Ἐκκλησίαν, ὅτι δηλαδὴ ἡ ὁμολογία ἡ διδασκαλικὴ, ἤγουν ἐκ καθέδρας, ὡς λέγουσι, τοῦ Πέτρου, ὑποστηρίζει τὴν Ἐκκλησίαν, διαμένουσα πάντοτε ὁ ἀσφαλέστατος κανὼν, τὸν ὁποῖον ὀφείλει ν' ἀκολουθῇ πᾶς τις εἰς τὴν ἑαυτοῦ ὁμολογίαν. Τοῦτο σημαίνει ἀκόμη ὁ ἁγ. Πατὴρ εἰς ὅλα ἐκεῖνα τὰ χωρία ἐν οἷς προσονομάζει τὸν Πέτρον ποτὲ μεν στόμα τῶν ἀποστόλων, ποτὲ δε λιμένα τῆς πίστεως, ἄλλοθι δὲ καὶ διδάσκαλον τῆς οἰκουμένης. Καὶ ἐν τῇ ὁμιλίᾳ εἰς τὴν παραβολὴν τοῦ τὰ μύρια τάλαντα ὀφείλοντος, λέγει πάλιν·

« Πέτρος ὁ τοῦ χοροῦ τῶν ἀποστόλων κορυφαῖος, τὸ στόμα τῶν μαθητῶν, ὁ στῦλος τῆς Ἐκκλησίας, τὸ στερέωμα τῆς πίστεως, ὁ τῆς ὁμολογίας θεμέλιος, ὁ τῆς οἰκουμένης ἁλιεὺς, ὁ τὸ γένος ἡμῶν ἀπὸ τοῦ βυθοῦ τῆς πλάνης εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναγαγών. » Δι' ὧν σαφέστατα μαρτυρεῖ ὁ ἅγιος ὅτι ἕκαστος τῶν πιστῶν ἀνάγκην ἔχει, ἵνα μὴ πλανᾶται, νὰ θέσῃ τὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεώς του ἐπὶ τοῦ Πέτρου ὁμολογοῦντος, καθότι αὐτὸς εἶναι ὁ θεμέλιος τῆς ὁμολογίας, ἀναγαγὼν (οὕτω) τὸ γένος ἡμῶν ἀπὸ τοῦ βυθοῦ τῆς πλάνης.

Τοῦτο φρονεῖ καὶ ὁ ἅγ. Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, ὁ ὁποῖος ὀνομάζει μὲν τὸν Πέτρον, ὡς εἴδομεν, τὸ ἔρεισμα τῆς Ἐκκλησίας· ὅτι δὲ, κατὰ τὸν αὐτὸν, διὰ τῆς ὁμολογίας του ἐξαιρέτως ὁ Πέτρος στερεοῖ αὐτὴν, δῆλον, ἀφ' ὃ λέγει εἰς τὸν, περὶ τῆς ἐν διαλέξεσιν εὐταξίας, λόγον. « Πέτρος ὠνομάσθη πέτρα καὶ ἐπὶ τῇ ἑαυτοῦ πίστει ἐνεπιστεύθη τὰ θεμέλια τῆς Ἐκκλησίας. »

Πρὸς τούτοις καὶ ὁ ἅγ. Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς, εἰς τὸν περὶ τῆς ὑπερενδόξου μεταμορφώσεως λόγον, ὄχι μόνον γράφει ὅτι ὁ Χριστὸς παρέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ τὸν Πέτρον εἰς τὸ Θαβὼρ « ὡς πρόεδρον καὶ πάσης τῆς Ἐκκλησίας δεξάμενον τὰ πηδάλια » ἀλλ' ἔτι θέλων νὰ διασαφήσῃ τὸ πρώτιστον ἔργον τοῦ Πέτρου πηδαλιουχοῦντος προσφωνεῖ εἰς αὐτὸν λέγων περὶ τῆς αὐτοῦ πίστεως· « αὕτη (εἶναι) ἡ πίστις ἡ ἀκλινὴς καὶ ἀκλόνητος ἐφ'

---

(1) Ἰδ. σελ. 16.

ἣν ὡς πέτραν ἡ Ἐκκλησία ἐστήρηκται, τῆς ὁποίας ἐπαξίως ἐπώνυμος γέγονας.» Καὶ διατὶ ἐπαξίως ἔγινεν ὁ Πέτρος ἐπώνυμος τῆς πίστεως πέτρας εἰμὴ ὅτι ὡς πηδαλιοῦχος τῆς λογικῆς νεὼς, τῆς Ἐκκλησίας, ἐπιτελεῖ διὰ τῆς ἀλανθάστου αὐτοῦ διδασκαλίας εἰς τὸ νὰ διαμένῃ πάντοτε ἡ καθολικὴ πίστις ὡς πέτρα ἀκλινὴς καὶ ἀκλόνητος μεταξὺ τῶν σκοπέλων τῶν πολλῶν αἱρέσεων καὶ παραλογισμῶν τῶν ἀνθρώπων;

Τοῦτο προσέτι μαρτυρεῖ ἡμῖν ὁ ἅγιος ὀλίγον κατωτέρω τοῦ χωρίου τούτου προσφωνῶν πάλιν εἰς τὸν Πέτρον καὶ λέγων· « ταύτην (τὴν πίστιν) αὐτὸς μὲν (ὁ Χριστὸς) ἐκτήσατο μὲ τὸ ἑαυτοῦ αἷμα, εἰς ἐσὲ δὲ ἐγχειρίζει ὡς εἰς πιστότατον δοῦλον. » Ἐξ οὗ δῆλον ὅτι κατὰ τὸν Δαμασκηνὸν, εἰς τὸν Πέτρον ἀνήκει, ἐκ Χριστοῦ διαταγῆς, νὰ διαφυλάττῃ ἀμόλυντον τὴν καθολικὴν πίστιν, ἐπειδὴ εἰς αὐτὸν παρέδωκεν ὁ Θεάνθρωπος αὐτὴν ὡς ἐνέχειρον καὶ παρακαταθήκην.

Πρὸς τοῦτο συμφωνεῖ ἀπαραλλάκτως καὶ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ὁ ἁγ. Θεόδωρος ὁ Στουδίτης γράφει περὶ τῆς καθέδρας τοῦ Πέτρου ὅτι « ἐν αὐτῇ ἔθεσεν ὁ Χριστὸς τὰς κλεῖδας τῆς πίστεως. (1) »

Ἀλλὰ καὶ τὰ ἐκκλησιαστικὰ βιβλία τῶν ἀνατολικῶν· καὶ μάλιστα τὰ ἀρχαιότερα ἐξ αὐτῶν, σαφέστατα ἀποδεικνύουσιν οἵαν εἶχον πίστιν καὶ γνῶσιν ὀρθὴν οἱ προπάτορές των περὶ τοῦ πρωτείου τοῦ Πέτρου, καὶ τίσιν ἐπαίνοις ἐνεκωμίαζον τὴν μνήμην τοῦ μακαρίου ἀποστόλου ὁπότε ἐπανηγύριζον τὴν ἑορτήν του, τὴν 29 τοῦ Ἰουνίου μηνὸς, ἢ ἐδόξαζον τὴν ἄλυσίν του κατὰ τὴν 16 τοῦ Ἰανουαρίου, προσονομάζοντές τον ποτὲ μὲν θεμέλιον τῆς πίστεως, ποτὲ δε πέτραν τῆς πίστεως, ἐνίοτε καὶ κλειδοῦχον τοῦ οὐρανοῦ, καὶ πρωτοκορυφαῖον τῶν ἀποστόλων, καὶ ἄλλα τοιαῦτα.

Διὰ νὰ εὐχαριστήσω τοὺς πολλοὺς οἱ ὁποῖοι θὰ ἐπιθύμουν νὰ λάβωσί τινα γνώρισιν τῶν ᾠδῶν τῶν ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας συνθεμένων εἰς ἔπαινον τοῦ ἁγ. Πέτρου, ἀναφέρω ἐδῶ τινὰς στροφὰς ἐξ αὐτῶν, αὐτολεξεὶ καὶ ἀκριβῶς καθὼς ἐν ἔτει 1857 ἀντέγραψεν αὐτὰς ἀπὸ τὰ ἀρχεῖα τῆς

(1) Βιβλ. 6'. ἐπιστ. ξγ'. πρὸς Νευκράτιον.

πάλαι προτευούσης τῆς Ῥωσσίας, Μόσχης ὁ πανιερώτατος καὶ πολυμαθέστατος Καρδινάλιος Ι. Β. Πίτρα (1).

Ἡ κορυφαία κρηπὶς τῶν ἀποστόλων,
σὺ πάντα κατέλιπες,
καὶ ἠκολούθησας
τῷ διδασκάλῳ, βοῶν αὐτῷ·
Σὺν σοὶ θανοῦμαι,
ἵνα ζήσω τὴν μακαρίαν ζωήν.
καὶ γέγονας Ῥώμης τε
πρῶτος ἐπίσκοπος,
τῆς ὀρθοδόξου τῶν πόλεων
κρηπὶς καὶ στύλος,
τῆς ἐκκλησίας Χριστοῦ ἑδραίωμα·
καὶ πύλαι ᾅδου
οὐ σαλεύσουσιν ὄντως ταύτην,
ὡς Χριστὸς ἀπεφήνατο·
ὅθεν πίστει καὶ πόθῳ
προσκυνοῦμεν σου τὴν ἅλυσιν.

Πέτρε, τῶν ἀποστόλων κρηπίς,
πέτρα τῆς Χριστοῦ ἐκκλησίας,
χριστιανῶν ἀπαρχή,
ποιμαίνων τὰ πρόβατα,
τῆς σῆς αὐλῆς εὐκλεῶς,
τὰ ἀρνία σου φύλαττε
ἐκ λύκου δολίου·
λύτρωσαι τοὺς δούλους σου
ἐκ συμφορῶν χαλεπῶν·
σὲ γὰρ πρεσβευτὴν πρὸς τὸν Θεὸν
ἄϋπνον κεκτήμεθα πάντες,
καὶ ἐν σοὶ καυχώμενοι σωζόμεθα.

Σὺ ἐπαξίως πέτρα προσηγορεύθης·
ὅτε τὴν ἀκράδαντον
πίστιν ὁ Κύριος
τῆς ἐκκλησίας ἐκράτυνεν,
ἀρχιποιμένα
τῶν λογικῶν προβάτων κατέστησεν·
ἐντεῦθεν κλειδοῦχόν σε
οὐρανίων πυλῶν,

ὡς ἀγαθὸν ἐνεχείρισεν
ἀνοίγειν πᾶσι
τοῖς μετὰ πίστεως προσεδρεύουσιν·
ὅθεν ἀξίως
κατηξίωσας σταυρωθῆναι,
καθὼς ὁ δεσπότης σου,
ὃν ἱκέτευε σῶσαι,
καὶ φωτίσαι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

---

(1) **Hymnographie de l'Eglise grecque, dissertation accompagnée des offices du XVI Janvier, . . . publiée par le Cardinal J. B. Pitra du titre de saint Callixte. Rome, imprimerie de la Civiltà Cattolica, 1867.**

Τί δὲ ἐφρόνησαν καὶ οἱ τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας πατέρες ἐμφαίνουσιν ἡμῖν ὅταν ἀποφθέγγωνται, ὡς εἴδομεν, ὅτι ὁ Χριστὸς ἔδωκε τὸ πρωτεῖον εἰς τὸν Πέτρον αἰτίας ἕνεκεν καὶ ἀρχῆς τῆς ἑνότητος· (1)ἵνα μὴ ὑπάρχῃ ἀφορμὴ σχίσματος ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ· (2) μὲ τὰ ὁποῖα ἀρκεῖ νὰ σμίξω ἀκόμη τὴν ἐφεξῆς τοῦ ἁγ. Αὐγουστίνου μαρτυρίαν· « Πέτρος, γράφει, ὅστις πρὸ ὀλίγου ὡμολόγησεν αὐτὸν (τὸν Χριστὸν) υἱὸν Θεοῦ, καὶ ἐν ταύτῃ τῇ ὁμολογίᾳ του ἐπωνομάσθη πέτρα, ὅπως ἐπ' αὐτῷ οἰκοδομηθῇ ἡ Ἐκκλησία.» (3) Κατὰ τὸν Αὐγουστῖνον λοιπὸν ὁ Πέτρος διωρίσθη ἀπὸ τὸν Χριστὸν αἴτιον καὶ ἀρχὴ τῆς καθολικῆς ἑνότητος, ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς ἐν τῇ ὁμολογίᾳ του ἐπωνόμασεν αὐτὸν Πέτρον, δηλαδὴ ἐστερέωσε τὴν ὁμολογίαν του ὡς πέτραν, ἵνα τοιουτοτρόπως δύνηται νὰ ἦναι ὁ Πέτρος « εἰς τοὺς λαοὺς, οἱ ὁποῖοι ἔμελλον νὰ οἰκοδομηθοῦν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ . . . στύλος εἰς στερέωμα » καθὼς εἴδομεν νὰ λέγῃ πάλιν ἀλλαχοῦ ὁ Αὐγουστῖνος (4).

Νομίζω ὅτι χωρὶς ἄλλων μαρτυριῶν δύναμαι νὰ δώσω ἐνταῦθα τέλος εἰς ταύτην τὴν ὑπόθεσιν, τοσούτῳ μᾶλλον ὅσῳ αἱ μαρτυρίαι τὰς ὁποίας ἔχω ν' ἀναφέρω εἰς τὰ ἑξῆς διαλεγόμενος περὶ τοῦ πρωτείου τοῦ πάπα, χρησιμεύουσιν ἐντ' αὐτῷ καὶ πρὸς περισσοτέραν διαβεβαίωσιν τῶν ὅσων ἀπέδειξα μέχρι τοῦδε περὶ τοῦ Πέτρου. Ἐπειδὴ ἡ πατροπαράδοσις καθὼς θέλομεν ἴδῃ, ἄλλα δικαιώματα δὲν γνωρίζει τοῦ πρωτείου τοῦ πάπα, παρὰ τὰ αὐτὰ τῶν γραφικῶν ῥητῶν, ἐν οἷς ἐπιστηρίζεται τὸ πρωτεῖον του Πέτρου, μὴ διακρύνουσα ποτὲ τὸ ἓν ἀπὸ τοῦ ἑτέρου, καὶ ἀποδίδουσα εἰς τὴν καθέδραν τοῦ πάπα τὰ αὐτὰ προνόμια τὰ ὁποῖα ἀποδίδει εἰς τὴν τοῦ Πέτρου.

Μένουσιν οὖν ἀναντίῤῥηται ἐκεῖναι αἱ δύο προθέσεις, τὰς ὁποίας ὑπεσχέθην ν' ἀποδείξω, ὅτι ὁ Πέτρος ἔλαβεν ἀπὸ τὸν Χριστὸν ἐξουσίαν ἀληθινὴν ἐπὶ πᾶσαν τὴν Ἐκκλησίαν· ὅτι ἔλαβεν αὐτὴν πρὸς διαφύλαξιν τῆς ἑνότητος, μάλιστα δὲ εἰς τὰ περὶ πίστεως.

Ὅθεν ἀκολουθεῖ ὅτι τὸ πρωτεῖον τοῦ Πέτρου εἶναι ἀληθῶς οὐσιώδης ἰ-

(1) Ὁ ἁγ. Κυπρ. ἰδ. σελ. 16 (2) ὁ ἁγ. Ἱερών. ἰδ. σελ. 20. (3) εἰς τὸν ψαλμ. ξθ΄.
(4) Ἰδ. σελ. 17.

διότης τῆς Ἐκκλησίας καθ' ὅσον αὐτὸς εἶναι ἡ διορισθεῖσα παρὰ τοῦ Χριστοῦ θεμέλιος πέτρα, ἐφ' ᾗ βαστάζεται ἡ Ἐκκλησία. Πέτρα μὲν εἶναι καὶ ὁ Χριστὸς, ἀλλὰ πέτρα ἀόρατος, διὰ τῆς ὁποίας ὁ Πέτρος γίνεται πέτρα, ἵνα ἡ δύναμις καὶ ἡ ἐνέργεια τῆς ἀοράτου, ἐπιδεικνύηται ὁρατῶς διὰ τοῦ Πέτρου. Τοῦτο ἐκφράζει καλὰ ὁ ἅγ. Βασίλειος εἰς τὸν λόγον περὶ μετανοίας. « Ὁ Χριστὸς, λέγει, εἶναι φῶς, καὶ εἰς τοὺς μαθητάς του εἶπε, σεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου· εἶναι ἱερεὺς καὶ ποιεῖ ἱερεῖς· εἶναι πρόβατον, καὶ εἰς τοὺς μαθητάς του λέγει, ἰδοὺ σᾶς πέμπω ὡς πρόβατα· εἶναι πέτρα καὶ ποιεῖ πέτραν, χαριζόμενος τὰ ἑαυτοῦ εἰς τοὺς δούλους του. Καὶ ὁ Πέτρος ἔγινε θεμέλιον καὶ εἶναι πέτρα, οὐχ' ὡς ὁ Χριστὸς, ἀλλὰ πέτρα διὰ τὴν πέτραν, καὶ πέτρα ὡς Πέτρος. »

Τοῦτο ἐπεζήτει ἡ ἀνάγκη τῶν χρόνων τῶν μετὰ τὴν τελευτὴν τῶν ἀποστόλων, ὡς ἔλεγον, ἤγουν ἔπρεπε νὰ μορφοποιήσῃ ὁ Χριστὸς τὸν χορὸν τὸν ἀποστολικὸν εἰς τρόπον ὥστε νὰ ὑπάρχῃ ἐν αὐτῷ ὑποταγὴ εἰς ἕνα, ὡς τύπος καὶ κανὼν ἐκπληρωτέος ἀπὸ τοὺς διαδόχους των ἕνεκα τῆς ἑνότητος. Χάριν τούτου ἐξέλεξεν ὁ Χριστὸς ἕνα ἐξ αὐτῶν, τὸν ὁποῖον διώρισε κορυφαῖον καὶ προστάτην τῶν ἄλλων, καὶ θεμέλιον τῶν πιστῶν οὐχ ὅμως καθὼς οἱ λοιποὶ ἀπόστολοι θεμέλιον ἁπλῶς, ἀλλὰ θεμέλιον πέτρινον καὶ καθολικὸν τῆς ἑνότητος, ἵνα οὐδέποτε κατισχύσωσιν αὐτοῦ αἱ πύλαι ᾅδου, καθὼς κατίσχυσαν τῶν διαδόχων τῶν λοιπῶν ἀποστόλων. Περὶ τοῦ ὁποίου, εἴθε μὴ παρεῖχεν εἰς ἡμᾶς τρομερὰν καὶ ἀξιοδάκρυτον μαρτυρίαν ἡ ἱστορία τοσούτων ἐπισκόπων αἱρεσιαρχῶν, ἀκόμη ἀπὸ τὰς πρώτας μετὰ τὴν Ῥώμης, ἕδρας, τοὺς ὁποίους ἐπεκράτησεν ἡ αἱρεσία διότι παρέβησαν τὸν διατεταγμένον εἰς αὐτοὺς νόμον ὑποταγῆς εἰς τὸν Πέτρον, στασιάσαντες κατὰ τῆς καθέδρας τοῦ πάπα, ἥτις, ὡς ἔρχομαι τώρα ν' ἀποδείξω εἶναι μία καὶ ἡ αὐτὴ τοῦ Πέτρου καθέδρα, τὴν ὁποίαν ἡδραίωσεν ὁ Θεός· « ὅπως ἐν αὐτῇ μόνῃ διαφυλάττηται ἡ ἑνότης ἀφ' ὅλους· ἵνα μὴ οἱ λοιποὶ ἀπόστολοι σφετερίσωσιν ἑαυτοῖς καθέδρας ἕκαστος ἰδίαν· ὅθεν καὶ ἤθελεν ἤδη εἶσθε σχισματικὸς καὶ ἁμαρτωλὸς, ὅστις ἀπέναντι τῆς μόνης καθέδρας ἐπιχειρεῖ νὰ ὑψώσῃ ἑτέραν. » (1)

(1) Optatus Milev. lib. 2 contra Parmen.

Τὸ πρωτεῖον τοῦ Πέτρου διαδέχεται, καὶ δὲν δύναται νὰ διαδεχθῇ οὐδεὶς ἄλλος παρὰ ὁ Ἐπίσκοπος Ῥώμης.

—=—

Ἐκ τοῦ νὰ ἦναι τὸ πρωτεῖον τοῦ Πέτρου ἰδιότης τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ἀκολουθεῖ ἐν πρώτοις ὅτι, ἐπειδὴ οὕτως ἀναγκαίως συνδέεται μὲ τὴν ὕπαρξιν αὐτῆς, δέον νὰ ἦναι καθὼς καὶ αὐτὴ διηνεκὲς καὶ ἀδιάλειπτον. Τοῦτο ἐμφαίνει ἡμῖν ὁ Χριστὸς διὰ τῶν λέξεων, τὰς ὁποίας μεταχειρίζεται εἰς ἐκεῖνα τὰ τῶν ἱερῶν εὐαγγελίων χωρία, εἰς τὰ ὁποῖα ὑπόσχεται καὶ δίδει τὸ πρωτεῖον εἰς τὸν Πέτρον. Εἰς μὲν τὸ τοῦ Ματθαίου, ἀπὸ Σίμωνα μετονομάζει αὐτὸν Πέτρον διὰ νὰ διασημάνῃ τὸ στερεὸν καὶ ἀδιάσειστον τῆς καθέδρας του, καὶ καθιστᾷ αὐτὸν θεμέλιον καὶ κλειδοῦχον τῆς βασιλείας. Αὗται δὲ αἱ λέξεις τοῦτο τὸ νόημα φυσικῶς ἐγείρουσιν εἰς τὸν νοῦν ἑκάστου ἀνθρώπου, ὅτι ἡ στερέωσις τῆς οἰκοδομῆς κρέμαται ἀπὸ τὴν στερέωσιν τοῦ θεμελίου, καὶ ἡ διαφύλαξις τοῦ θησαυροῦ ἀπὸ τὴν ἐπιμονὴν τοῦ φύλακος. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἡ Ἐκκλησία θέλει διαμένει ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος, διὸ καὶ τὸ πρωτεῖον τοῦ Πέτρου, τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ θεμέλιον αὐτῆς, καὶ τὸ μέσον διὰ τοῦ ὁποίου διαφυλάττονται ἀμετάθετα ὅσα μᾶς ἐφανέρωσεν ὁ Χριστὸς, πρέπει κατὰ πᾶσαν ἀνάγκην νὰ εὑρίσκηται πάντοτε ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ.

Τ' αὐτὸ ὑπομιμνήσκει ἡμᾶς καὶ τὸ τοῦ Ἰωάννου χωρίον. Δὲν εἶπεν ὁ Χριστὸς εἰς τὸν Πέτρον. βόσκε, ποίμαινε ταῦτα, ἢ ἐκεῖνα μου τὰ πρόβατα· ἀλλ' ἁπλῶς διαλέγεται καὶ ἀδιορίστως, βόσκε, ποίμαινε τὰ πρόβατά μου. Ἀλλ' ἅπας πιστὸς ὁποιουδήποτε χρόνου εἶναι πρόβατον τοῦ Χριστοῦ· ὅθεν

μὲ τοὺς λόγους τούτους ὁ Χριστὸς παραδίδει εἰς τὸν Πέτρον ποιμένα τοποτηρητήν του, οὐ μόνον τοὺς παρόντας, ἀλλὰ καὶ ὅσους μετὰ ταῦτα ἔμελλον νὰ πιστεύσωσιν αὐτῷ. Ἐπομένως καὶ ἐκ τούτου δῆλον ὅτι τὸ πρωτεῖον τοῦ Πέτρου διωρίσθη ἀπὸ τὸν Χριστὸν νὰ ἦναι διηνεκὲς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν.

Εἰς δὲ τὸ τοῦ Λουκᾶ χωρίον λέγει ὁ Χριστὸς εἰς τὸν Πέτρον· « στήριξον τοὺς ἀδελφούς σου. » Ἆρα δὲν θὰ ἦτο μάταιον καὶ ἀνωφελὲς τοῦτο τὸ δημόσιον ἔργον τοῦ Πέτρου νὰ στηρίζῃ τοὺς ἀδελφούς του, ἂν ἔδῃ νὰ ἐννοήσωμεν αὐτὸ ἐπιτελετέον μόνον ὡς πρὸς τοὺς ἀποστόλους, οὐδὲ πρὸς ὅλους ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἔμελλον νὰ διαδεχθῶσιν αὐτοὺς εἰς τὸ τῆς ἐπισκοπῆς ἀξίωμα, πρὸς παράδειγμα τῶν ὁποίων προσετάχθησαν ἐκεῖνοι τὴν ὑποταγὴν εἰς τὸν Πέτρον; Ναί, παράλογον ἀληθῶς, νὰ ὑπολάβῃ τις ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους μόνον τῶν ἀποστόλων ἠθέλησεν ὁ Θεάνθρωπος τὸν Πέτρον μέσον τῆς ἑνότητος, καὶ ὄχι μετὰ ἐκείνους, ὅτε τὸ πρωτεῖον του ἔμελλε νὰ ἦναι κατὰ πολλὰ ἀναγκαιότερον διὰ τὴν ἑνότητα, ἀφοῦ, ἀποβεβιωκότων τῶν ἀποστόλων, διεδέχθησαν αὐτοὺς ἄλλοι ἐστερημένοι ἕκαστοι τοῦ ἀλανθάστου, καὶ ἔμελλον νὰ βλαστήσωσι τὰ τοῦ Ἀρείου, τοῦ Νεστορίου, τοῦ Εὐτυχοῦς καὶ τῶν ἄλλων ὀλέθρια καὶ δυσχερῆ σπέρματα θρησκομαχιῶν, αἵτινες τοσοῦτον ἐτάραξαν τὴν ποίμνην τοῦ Πέτρου.

Δεόν οὖν νὰ εἴπωμεν ὅτι, κατὰ Χριστοῦ βουλὴν καὶ νομοθεσίαν, τὴν ὑποταγήν, ἣν οἱ ἀπόστολοι ὤφειλον εἰς τὸν Πέτρον πρὸς κανόνα δι' ὅλους τοὺς διαδόχους αὐτῶν ἐπισκόπους τῆς οἰκουμένης, τὴν αὐτὴν καὶ οὗτοι ἅπαντες ὀφείλουσιν εἰς τὸν ἐπίσκοπον διάδοχον τοῦ Πέτρου, ἵνα τοιουτοτρόπως τὸ πρωτεῖον αὐτοῦ διαμένῃ κατὰ τὸν σκοπὸν τοῦ Χριστοῦ ἀδιάλειπτον καὶ αἴδιον ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Καθότι ὁ διάδοχος κατὰ τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα πάντων τῶν ἐθνῶν, γιγνώσκεται τὸ αὐτὸ πρόσωπον μὲ τὸν προκάτοχόν του.

Ἀλλ' εἶναι ἀναμφισβήτητον καὶ δῆλον παρὰ πᾶσιν, ὅτι ὁ Πέτρος καθίδρυσεν ἐν Ῥώμῃ ἕδραν ἐπισκοπικήν, ἐφ' ἧς καὶ ἀπέθανεν πρῶτος ἐπίσκοπος ἐκείνης τῆς πόλεως, διαφυλάξας αὐτὴν μέχρι τῆς τελευτῆς του.

Εὐπρεπέστατον μὲν κατὰ Θεοῦ σοφίαν, νὰ τεθῇ ὁ ἀνίσχυρος ἁλιεύς, ἡ

θεμέλιος πέτρα τῆς Ἐκκλησίας εἰς ἐκείνην τὴν πόλιν, ἡ ὁποία κατὰ τοὺς τότε χρόνους ἦτον ὁ θεμέλιος λίθος τῶν ᾅδου δυνάμεων. Ἐκ τούτου θὰ ἀνεφαίνετο ἐνδοξοτέρα ἡ παντοδυναμία τοῦ Ὑψίστου ἀντιτάττοντος, κατὰ τὸ ἔθος αὐτοῦ ἀδυναμίαν καὶ πρὸς τὰ ἰσχυρώτατα ὀχυρώματα τοῦ ἐχθροῦ· ὁμοῦ καὶ εὐκολώτερα θὰ διεδίδοντο ἀπὸ ἐκεῖ οἱ τοῦ Χριστοῦ νόμοι, ὅθεν ἐξετείνοντο πρότερον οἱ τοῦ Αὐγούστου ἐπὶ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην. Τοῦτο ὅμως δὲν ἦτον ἀπολύτως ἀναγκαῖον. Ἄλλης πόλεως ἐπίσκοπος ἤθελεν εἶναι σήμερον ὁ πρῶτος τῶν ἐπισκόπων, ἂν εἰς αὐτὴν μετεκόμιζεν ὁ Πέτρος καὶ κατέλειπε τὴν καθέδραν του. Ἅπαξ ὅμως τεθεμελιωμένης αὐτῆς ἐκεῖσε, ἀδύνατον, ἄλλῳ τρόπῳ τὸ γεγονὸς τοῦτο νὰ μεταβληθῇ, εἰμὴ ὅταν ὁ Πέτρος ἀναβιώσας καὶ διατρίβων πάλιν ὁρατῶς μὲ τὰ πρόβατά του, μεταφέρῃ εἰς ἄλλον τόπον τὸ πρωτεῖον του, τὸ, κατὰ Θεοῦ θεσμὸν, ἀχώριστον ἀπὸ τὸ πρόσωπόν του, καὶ τὸ ὁποῖον, διὰ τοῦτο, ἄλλος δὲν δύναται νὰ διαδεχθῇ παρ' ὁ διαδεχόμενος τὴν καθέδραν αὐτοῦ, ὁ ἐπίσκοπος Ῥώμης.

Καὶ ἂν ἄλλο ἀπὸ αὐτὸ δὲν εἴχομεν ἐπιχείρημα περὶ τούτου, οὐδεὶς ἠδύνατο ν' ἀρνηθῇ τὸ πρωτεῖον τοῦ πάπα χωρὶς νὰ παραβῇ τοὺς τῆς λογικῆς κανόνας, τοὺς ὁποίους ὁ Θεὸς ἐνεχάραξεν εἰς τὰς διανοίας μας. Ἀλλ' ἔχει καὶ περισσότερον. Ὁ συλλογισμὸς οὗτος εἶναι τωόντι ὁ λόγος πάντων τῶν πατέρων μας, οἱ ὁποῖοι καὶ μὲ τὰ συγγράμματά των, καὶ μὲ ἄλλα πολλὰ ἀποδεικνύουσι φανερὰ ὅτι ἐγνώρισαν πάντοτε τὸν ἐπίσκοπον πάπαν Ῥώμης, ὡς τὸν ἀληθινὸν καὶ ἀμετάθετον διάδοχον τοῦ πρωτείου τοῦ Πέτρου. Τοῦτο, χωρὶς ἀμφιβολίας μαρτυροῦσιν ἡμῖν ὁσάκις ὀνομάζουσιν αὐτὸν Π έ τ ρ ο ν ζ ῶ ν τ α ε ἰ ς τ ο ὺ ς δ ι α δ ό χ ο υ ς τ ο υ, κ ε φ α λ ὴ ν τ ῆ ς Ἐ κ κ λ η σ ί α ς, κ ε φ α λ ὴ ν π α σ ῶ ν τ ῶ ν Ἐ κ κ λ η σ ι ῶ ν, ο ἰ κ ο υ μ ε ν ι κ ὸ ν ἀ ρ χ ι ε π ί σ κ ο π ο ν, ο ἰ κ ο υ μ ε ν ι κ ὸ ν π α τ ρ ι ά ρ χ η ν, π α τ έ ρ α τ ῶ ν π α τ έ ρ ω ν, κ α τ α φ υ γ ὴ ν τ ῶ ν ἐ π ι σ κ ό π ω ν, π ρ ο σ τ ά τ η ν τ ῆ ς ο ἰ κ ο μ έ ν η ς, κ. τ. λ, τὰς ὁποίας προσηγορίας δὲν ἀπέδιδον βεβαίως αὐτῷ, ἂν δὲν τὸν ἀνεγνώριζον ὡς τὸ αὐτὸ πρόσωπον μὲ τὸν Πέτρον, καὶ διὰ τοῦτο πρῶτον καθάπερ πρῶτος ὁ Πέτρος. Δηλαδὴ καθὼς τὸν Πέτρον οἱ αἰδεσιμώτατοι καὶ εὐμαθέστατοι ἐκεῖνοι ὡμολόγησαν ἀρχὴν πάσης ἑνότητος ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, τοιουτοτρόπως καὶ τὸν ἐπίσκοπον Ῥώμης ὡμολόγησαν οἱ

αὐτοί, ὡς θέλομεν παρατηρήσει εἰς τὰς πολλὰς μαρτυρίας, τὰς ὁποίας ἔχω ν' ἀναφέρω, αἰτίαν καὶ ἀρχὴν τῆς ἑνότητος τῆς τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, μάλιστα δὲ εἰς τὰ ἀνήκοντα εἰς τὴν πίστιν διαφυλαττομένην διὰ τῆς ἀλανθάστου αὐτοῦ ὁμολογίας· ἐπομένως καὶ τὸ πρωτεῖον τοῦ πάπα ἀπολύτως ἀναγκαῖον, κατ' αὐτούς, καὶ διηνεκὲς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Ἄς ἐρευνήσωμεν ἐὰν ὅλα αὐτὰ ἔχωσιν οὕτως.

Πρώτην ἀναφέρω τὴν μαρτυρίαν Φιλίππου ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν πρεσβευτῶν Καιλεστίνου τοῦ πάπα εἰς τὴν ἁγίαν ἐν Ἐφέσῳ Σύνοδον οἰκουμενικὴν τρίτην συλλεχθεῖσαν ἀπὸ ἐπισκόπους ὑπὲρ τοὺς διακοσίους, οἵτινες πάντες σχεδὸν ἦσαν ἀνατολικοί. Ἐν μέσῳ αὐτῶν ἀναστὰς ὁ Φίλιππος τάδε λέγει· « Ἀναμφίβολον, γνωστὸν δὲ μᾶλλον ὑπάρχει εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας, ὅτι ὁ ἅγιος καὶ μακαριώτατος Πέτρος, ἄρχων καὶ κεφαλὴ τῶν ἀποστόλων, καὶ στῦλος τῆς πίστεως, καὶ θεμέλιον τῆς Ἐκκλησίας, ἀνεδέξατο παρὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ σωτῆρος καὶ λυτρωτοῦ τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων, τὰς κλεῖδας τῆς βασιλείας, καὶ ἐδόθη εἰς αὐτὸν ἡ δικαιοδοσία τοῦ λύειν καὶ δέειν τὰς ἁμαρτίας· αὐτός τε ἕως ἄρτι καὶ διαπαντὸς εἰς τοὺς διαδόχους αὐτοῦ ζῇ καὶ κρίνει. Τούτου, κατὰ τάξιν, διάδοχος καὶ τοποτηρητὴς ὁ ἅγιος καὶ μακαριώτατος πάπας ἡμῶν ἐπίσκοπος Καιλεστῖνος ἀπέστειλεν ἡμᾶς εἰς ταύτην τὴν ἁγίαν Σύνοδον ὅπως τὸν ἀντιπροσωπεύσωμεν. » (1)

Δὲν ἠδύνατο ὁ Φίλιππος μὲ περισσοτέραν σαφήνειαν νὰ διαβεβαιώσῃ τὸ πρωτεῖον τοῦ πάπα. Ὁ πάπας εἶναι ὁ Πέτρος, λέγει, ὅστις ζῇ πάντοτε καὶ κρίνει, ἀντιπροσωπευόμενος ἀπὸ τοὺς διαδόχους του· ἀλλ' ὁ Πέτρος μαρτυρεῖται ἀπὸ τὸν Φίλιππον ἡ διορισθεῖσα ἀρχὴ καὶ κεφαλὴ τῶν ποιμένων, καὶ στῦλος τῆς πίστεως, καὶ θεμέλιον τῆς Ἐκκλησίας. Τ' αὐτὸ οὖν καὶ οἱ πάπαι, κατὰ τὸν Φίλιππον, οἱ διαδεχόμενοι τὸ αὐτὸ πρωτεῖον τοῦ Πέτρου. Εἰς αὐτὰ δὲ τὰ ῥήματα τοῦ πρεσβευτοῦ Φιλίππου, οἱ τῆς Συνόδου Πατέρες, οὐ μόνον μηδὲν ἀντεῖπον, ἀλλ' ἤκουσαν αὐτὰ μετὰ ἐπαίνων, καὶ τὰ ἔκρινον ὀρθότατα καὶ εὔλογα, καθὼς ἀναγινώσκομεν εἰς τὴν αὐτὴν τρίτην

(1) Λαββήου Συνοδ. Ἐφεσ. πράξ. γ΄.

πρᾶξιν. Καὶ εἰκότως, ἐπειδὴ οὐδὲν εἶπεν ὁ Φίλιππος ἀγνοούμενον εἰς τοὺς προλαβόντας αἰῶνας.

Αὐτὸ τοῦτο μαρτυροῦν καὶ οἱ τῆς ἁγίας ἐν Χαλκηδόνι οἰκουμενικῆς Συνόδου πατέρες ἑξακόσιοι τὸν ἀριθμὸν, οἱ ὁποῖοι μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ἐπιστολῶν, ἐν αἷς ὁ ἅγιος πάπας Λέων ὁ μέγας παρέδιδε κατὰ τῆς αἱρέσεως τοῦ Εὐτυχοῦς τὴν ὀρθὴν διδασκαλίαν περὶ τοῦ Μυστηρίου τῆς Ἐνσαρκώσεως, ἐπεφώνησαν ὅλοι ὁμοφώνως εἰς τὴν δευτέραν πρᾶξιν· « Ὁ Πέτρος διὰ τοῦ Λέοντος οὕτως ὡμίλησεν. » (1) Καὶ διατὶ τοῦτο εἰμὴ διότι καὶ αὐτοὶ, καθὼς καὶ οἱ τῆς Ἐφέσου πατέρες ἐθεώρουν τὸν πάπαν ὡς το αὐτὸ πρόσωπον μὲ τὸν ἀπόστολον;

Ἔτι εἰς τὴν ἕκτην ἁγίαν Σύνοδον οἰκουμενικὴν, τρίτην ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὁ ἐπίσκοπος Δομίτιος ἔλεγε περὶ τῶν ἐπιστολῶν τὰς ὁποίας ὁ πάπας Ἀγάθων ἔπεμψεν εἰς τοὺς Ἀνατολικοὺς κατὰ τῆς τῶν Μονοθελιτῶν αἱρεσίας, ὅτι ἦσαν « ὡς ἐκ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου καὶ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων Πέτρου, καὶ διὰ τοῦ δακτύλου τοῦ τρισμακαρίου πάπα Ἀγάθωνος γραφεῖσαι. » (2)

Καὶ ὅλοι οἱ πατέρες ἐπαναλαμβάνοντες τοὺς λόγους τοῦ Δομιτίου, ἐπεφώνησαν ὁμοθυμαδὸν, δι' αὐτὰς, εἰς τὸν προσφωνητικὸν των λόγον πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα, λέγοντες· « χάρτης ἐφαίνετο καὶ μελάνη, ἀλλ' ὁ Πέτρος ὡμίλει διὰ τοῦ Ἀγάθωνος. » (3) Καὶ εἰς τὴν ἐπιστολήν των πρὸς τὸν αὐτὸν πάπαν γράφουσιν. « Ἐσὲ ἀφίνομεν ν' ἀποφασίσῃς τὰ πρακτέα, καθότι κατέχεις τὴν πρώτην καθέδραν, εἶσαι προστάτης τῆς οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἵστασαι ἐπὶ τῆς στερεᾶς πέτρας τῆς πίστεως. » (4)

Τούτοις συμφώνως ἔχει καί τὸ γραμμάτιον τοῦ ἁγίου πάπα Ὁρμίσδου, τὸ ὁποῖον ὑπέγραψαν Ἰωάννης ὁ Κωνσταντινουπόλεως καὶ Ἀνατολικοὶ ἐπὶ Ἰουστίνου τοῦ αὐτοκράτορος, περὶ τοὺς 2500 τὸν ἀριθμόν. Τόδε οὕτως ἄρχεται. « Πρώτιστον πρὸς σωτηρίαν τὸ διαφυλάττειν τὸν κανόνα τῆς ἀληθοῦς πίστεως, καὶ τὸ μὴ ἀπομακρύνεσθαι κατ' οὐδὲν ἀπὸ τὴν παράδοσιν τῶν

(1) Λαβδήου Σύν. Χαλκ. πρᾶξ. β'. (2) Πρᾶξ. ή. (3) Λαβ. Τόμ· 6. σελ. 1047. (4) Τόμ. 6. σελ. 1071.

πατέρων. Ἐπειδὴ εἶναι τῶν ἀδυνάτων νὰ μὴ ἐκπληρωθῇ ἡ ἀπόφασις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅστις εἶπεν· Σὺ εἶσαι Πέτρος καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν Ἐκκλησίαν. Τὰ συμβεβηκότα ἐδικαιολόγησαν τοὺς λόγους τούτους, καθότι ἡ καθολικὴ θρησκεία διεφυλάχθη πάντοτε χωρὶς κηλῖδος παρὰ τῇ ἀποστολικῇ καθέδρᾳ » (1).

Τούτοις προσθέτω καὶ τὴν ἀναφοράν, ἣν ὁ Μαριανὸς ἱερεὺς καὶ ἔξαρχος τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει μοναστηρίων ἔπεμψεν ἐν ὀνόματι ὅλων τῶν μοναχῶν τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας εἰς τὸν ἅγιον πάπαν Ἀγαπητόν, ἐνῷ εὑρίσκετο τότε ἐκεῖ ἀποσταλεὶς παρὰ τοῦ γόθου Θεοδάτου, ἵνα καταπείσῃ πως τὸν Ἰουστιανὸν εἰς εἰρήνην, τὴν ὁποίαν κατὰ πολλὰ ἐπεθύμει ἐκεῖνος ὁ βάρβαρος. Ἅμα ἔφθασεν εἰς τὴν προτεύουσαν ὁ πάπας κατεδίκασε καὶ καθήρησε τὸν Ἄνθιμον ἀνόμιμον καὶ αἱρετικὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχην, καὶ ἀντεκατέστησεν αὐτοῦ τὸν Μηνᾶν λογιώτατον καὶ χρηστότατον ἄνδρα. Ὁ δὲ Μαριανὸς παρακαλῶν τὸν πάπαν νὰ καταδικάσῃ καὶ ἄλλους τινὰς μετὰ τοῦ Ἀνθίμου, καθὸ καὶ αὐτοὶ τὰ τῶν Εὐτυχιανῶν ἐφρόνουν ὡσαύτως, γράφει πρὸς αὐτὸν τάδε· « Μεταχειριζόμενοι τὴν ἐξουσίαν ἣν ἐλάβετε παρὰ τοῦ Θεοῦ, καθαρίσατε τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Κυρίου καὶ ἐλευθερώσατέ την ἀπὸ τοὺς λύκους » (2).

Ἰδοὺ τί λέγει καὶ ὁ Μηνᾶς περὶ τῆς ῥωμαϊκῆς καθέδρας εἰς τὴν τετάρτην πρᾶξιν τῆς Συνόδου, ἣν αὐτὸς ὁ πάπας διώρισε τότε νὰ συγκροτηθῇ ἐκεῖ περὶ ταύτης τῆς ὑποθέσεως· « Ἡμεῖς (ὦ πατέρες) . . καθὼς ἠξεύρει ἡ ὑμετέρα ἀγάπη, τῇ ἀποστολικῇ καθέδρᾳ ἐξακολουθοῦμεν, καὶ ὑπακούομεν αὐτῇ καὶ τοὺς συγκοινωνοῦντας μὲ αὐτὴν συγκοινωνοὺς ἔχομεν, καὶ τοὺς καταδικασθέντας ἀπ' αὐτῆς καταδικάζομεν » (3).

Καὶ πῶς θὰ ἐπραγματεύετο ὁ πάπας Ἀγαπητός, καὶ ἐν μέσῃ Κωνσταντινουπόλει, ὑπόθεσιν τοσαύτης αὐθεντίας, ἂν δὲν ἦτο καὶ τότε ἅπασι γνωστὸν καθὼς καὶ εἰς τοὺς παρεληλυθότας χρόνους, ὅτι ὁ πάπας ἔχει τὴν αὐτὴν ἐξουσίαν, τὴν ὁποίαν εἶχεν ὁ Πέτρος ἐπὶ πᾶσαν τὴν Ἐκκλησίαν; Τὸ

(1) Λαββήου. τόμ. 4. σελ. 1486. (2) Λαββήου τόμ. 5. σελ. 11.
(3) Αὐτόθ. στήλ. 61

αὐτὸ μαρτυρεῖ ἀκόμη ὁ Σέργιος ἐπίσκοπος Κύπρου, καθ' ἃ ἐπιστέλλει πρὸς τὸν Θεόδωρον πάπαν Α'.

« Χριστὸς, λέγει, ὁ Θεὸς ἡμῶν κατέστησε τὴν ἀποστολικήν σου καθέδραν ἵνα ἦναι τῆς πίστεως σταθερὸν καὶ ἀκίνητον ἔρεισμα, καὶ λαμπρὸς αὐτῆς στῦλος. Ἐπειδὴ σὺ εἶσαι Πέτρος, καθὼς λέγει ἀληθινὰ ὁ θεῖος λόγος, καὶ οἱ στῦλοι τῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ σοῦ τοῦ θεμελίου λαμβάνουσι τὴν στερέωσίν των. Εἰς σὲ ἐνεπίστευσε τὰς κλεῖδας τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, μὲ αὐθεντίαν νὰ δέῃς καὶ νὰ λύῃς ὡς ἐν τοῖς οὐρανοῖς, οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. Εἰς σὲ ἐδώθη νὰ ἐξολοθρεύῃς τὰς αἱρέσεις, καθότι εἶσαι ὁ ἄρχων καὶ ὁ διδάσκαλος τῆς ὀρθοδόξου καὶ ἀμιάντου πίστεως » (1).

Ἀπὸ δὲ τοὺς Δυτικοὺς ὁ ἅγιος Ἱερώνυμος εἰς τὴν ἐπιστολήν του πρὸς τὸν ἅγιον Δάμασον πάπαν, λέγει περὶ τῆς αὐτοῦ καθέδρας, ὅτι αὕτη « εἶναι ἐκείνη ἡ πέτρα ἐπὶ τῆς ὁποίας ὁ Χριστὸς ᾠκοδόμησε τὴν Ἐκκλησίαν του »(2). Τ' αὐτὸ καὶ ὁ ἅγ. Αὐγουστῖνος μᾶς διδάσκει εἰς πάμπολλα χωρία τῶν συγγραμμάτων του. Ὡσαύτως καὶ οἱ ἄλλοι ἐκ τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας μαρτυροῦσιν ἡμῖν πατέρες, τοὺς ὁποίους ἀντὶ ν' ἀναφέρω, προτιμῶ νὰ προσθέσω εἰς τὰς προλεχθείσας καὶ ἄλλας τινὰς τῶν Ἀνατολικῶν μαρτυρίας.

Γράφει ὁ ἅγ. Ἰγνάτιος ὁ Κωνσταντινουπόλεως πρὸς τὸν Νικόλαον πάπαν Α'· « Ὁ ἄρχων καὶ ὕψιστος καὶ ἰσχυρότατος Λόγος, καὶ διατάκτης, καὶ ἐπιμελητὴς, καὶ μόνος κατὰ πάντα διδάσκαλος Θεὸς ἁπάντων, ἕνα μόνον, τὴν ἀδελφικὴν ὑμετέραν ἁγιότητα ἔδωκεν ἰατρὸν ἐξόχως ὑπερέχοντα, καὶ καθολικώτατον τῶν πληγῶν . . . τῶν ἐν τοῖς τοῦ Χριστοῦ μέλεσιν . . . Τούτου ἕνεκεν εἶπεν εἰς τὸν Πέτρον· Σὺ εἶσαι Πέτρος . . . καὶ πάλιν· δώσω σοὶ τὰς κλεῖς . . . Ἐπειδὴ τοιαύτας μακαρίας φωνὰς, οὐκ ἐκ τύχης περιέγραψε καὶ περιώρισεν εἰς μόνον τὸν ἄρχοντα τῶν ἀποστόλων, ἀλλὰ δι' αὐτοῦ διέπεμψεν εἰς ὅλους ἐκείνους οἱ ὁποῖοι, μετὰ αὐτὸν, ἔμελλον νὰ γίνουν ὡς αὐτὸς ἄκροι ποιμένες, θειέστατοι, καὶ ἱεροὶ ἀρχιερεῖς τῆς παλαιᾶς Ῥώμης »(3).

Καὶ ὁ περιβόητος ἅγ. Θεόδωρος ὁ Στουδίτης εἰς τὸν διωγμὸν, ὃν ὑπέφερεν

---

(1) Λαβδήου τόμ. στ'. σελ. 121—126.

(2) Epist. 15. (3) Λαβδήου τόμ. η'. σελ. 1009 καὶ 1294.

ἀπὸ τοῦ Νικηφόρου αὐτοκράτορος τῆς Ἀνατολῆς, προσέδραμε διὰ ἐπιστολῶν εἰς τὸν τότε πάπαν ἅγ. Λέοντα Γ', καὶ λέγει εἰς αὐτὸν τάδε· « Ἐπείπερ ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἠξίωσε τὸν ἅγιον Πέτρον τοῦ νὰ ἦναι ἡ κεφαλὴ τῶν ποιμένων, καθὼς οἱ πατέρες ἡμῶν μᾶς ἐδίδαξαν, ἡμεῖς ὀφείλομεν ν' ἀπαγγέλλωμεν εἰς τὸν διάδοχον αὐτοῦ ὅσα νέα σφάλματα ἀναπτύσσονται ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ » (1).

Ὡσαύτως καὶ πρὸ τοῦ Στουδίτου, Βασίλειος ὁ Μέγας ἔκρινεν ἀναγκαῖον, εἰς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ τριμεροῦς σχίσματος τῆς Ἀντιοχείας νὰ ἐπιστείλῃ εἰς Ῥώμην, καθὼς μαρτυρεῖ ἡ ἐπιστολή του πρὸς τὸν ἅγιον Ἀθανάσιον. « Εἰς ἡμᾶς, λέγει, ἄξιον ἐφάνη νὰ γράψωμεν εἰς τὸν ἐπίσκοπον τῆς Ῥώμης διὰ νὰ σκεφθῇ τὰς ὑποθέσεις μας, καὶ μᾶς συμβουλεύσῃ » (2).

Ἐπιθυμῶ νὰ ἑνώσω μὲ αὐτὰς ἀκόμη τὴν ἑξῆς ἀξιόλογον μαρτυρίαν τοῦ ἐν ἁγίοις Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου, τὴν ὁποίαν ἔχομεν εἰς τὴν ἐπιστολήν, ἣν ἔπεμψεν εἰς τὸν ἅγιον πάπαν Πασχάλιον Α', ἱκετεύων αὐτὸν νὰ δράμῃ πρὸς βοήθειαν τῶν Ἀνατολικῶν κατὰ τῆς αἱρεσίας τῶν Εἰκονομάχων. Αὐτὴν δὲ τὴν ἐπιστολὴν ὑπέγραψεν ἀκόμη τὸ πλεῖστον μέρος τῶν Μοναχῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ περιχώροις. « Ἄκουσον, λέγει, ὦ ἄνερ, ὁ ἔχων τὴν θείαν αὐθεντίαν· ὁ ἐμπιστευθεὶς ὡς εἰς παρακαταθήκην τὰς κλεῖδας τοῦ οὐρανοῦ· ποιμήν, τὸν ὁποῖον ὁ Θεὸς κατέστησεν ἐπὶ πᾶσαν τὴν ποίμνην τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ· πέτρα, ἐφ' ἧς ᾠκοδόμηται ἡ καθολικὴ Ἐκκλησία! Σὺ εἶσαι ὁ Πέτρος, ἐπειδὴ ἔχεις τὴν καθέδραν αὐτοῦ· δράμε πρὸς βοήθεια τῶν προβάτων σου, τὰ ὁποῖα ποτὲ δὲν εὑρέθησαν ἐκτεθειμένα ὡς τώρα εἰς τὴν ὁρμὴν τῶν λύκων. Ἂς μάθῃ πᾶσα ἡ γῆ ὅτι σὺ ἀνεθεμάτισας τοὺς καταδιώκοντας τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν εἰς τοὺς προσκυνητάς του . . . Ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ σοὶ εἶπε νὰ στηρίζῃς τοὺς ἀδελφούς σου, καὶ ἰδοὺ νῦν ὁ καιρὸς καὶ ὁ τόπος· ἐπέκτεινε τὴν χεῖρα σου πρὸς ἡμᾶς. Ὁ Θεὸς σοὶ ἔδωκε ταύτην τὴν ἐξουσίαν, καθότι σὺ εἶσαι ὁ πρῶτος ἁπάντων . . . οὕτω θὰ ἀπολαύσεις ἀθάνατον δόξαν, καθὼς

(1) Sirmond. τόμ. ε. βιβλ. 1. ἐπιστ. λγ'.

(2) Ἐπιστ. ξθ'. ἐκδ. Μαυρ. τόμ. γ'.

οἱ προκάτοχοί σου, οἱ ὁποῖοι, δυνάμει τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, διεπράξαντο εἰς τοιαύτας περιστάσεις ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον σὲ ζητοῦμεν » (1).

Ταῦτα ἱκανῶς ἀποδεικνύουσιν ὅτι οἱ πατέρες ἡμῶν οὐδαμῶς διακρίνουσι τὸν Πέτρον ἀπὸ τὸν Πάπα, ὡς πρὸς τὰ ἀνήκοντα εἰς τὴν κυβέρνησιν πάσης τῆς Ἐκκλησίας. « Ὁ Πέτρος ὡμίλησε διὰ τοῦ Πάπα, » ἔλεγον οὐχ' εἷς ἢ δύο, ἀλλὰ πλῆθος πατέρων συνερχομένων εἰς ἁγίας Συνόδους. Ἔτι στηρίζουσιν οἱ πατέρες τὸ πρωτεῖον τοῦ Πάπα ἐπὶ τῶν αὐτῶν γραφικῶν ῥητῶν, τὰ ὁποῖα ἀναφέρουσι πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ πρωτείου τοῦ Πέτρου. Ὅθεν ἀκολουθεῖ ὅτι, τὸ πρωτεῖον τοῦ Ἐπισκόπου Ῥώμης δὲν εἶναι ἄλλο, κατὰ τὴν πατροπαράδοσιν, παρὰ τὸ αὐτὸ πρωτεῖον τοῦ Πέτρου, τὸ ὁποῖον ὁ Χριστὸς « διέπεμψεν, ὡς λέγει Ἰγνάτιος ὁ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, εἰς ὅλους ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἔμελλον, μετὰ αὐτὸν νὰ χρηματίσουν, καθὼς αὐτὸς ἄκροι ποιμένες τῆς παλαιᾶς Ῥώμης. »

Ἀλλ' ἀπεδείχθη ὅτι τὸ πρωτεῖον τοῦ Πέτρου εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς ἑνότητος εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Μένει οὖν ἀναντίῤῥητον ὅτι, καὶ τὸ τοῦ Πάπα, ὅπερ εἶναι τὸ αὐτὸ πρωτεῖον τοῦ Πέτρου, εἶναι, κατὰ τοὺς πατέρας ἡ ἀρχὴ τῆς ἑνότητος ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ.

Τοῦτο εὐκόλως παρατηροῦμεν εἰς τὰς προλεχθείσας αὐτῶν μαρτυρίας. Οἱ τῆς ἁγίας ἕκτης Συνόδου πατέρες καλὰ ἐγνώρισαν ὅτι πᾶς τις δὲν ἔχει τὴν ἐξουσίαν ν' ἀποφασίζῃ τὰ πρακτέα, ἀλλ' ὅτι ἀνήκει εἰς μίαν πρώτην καθέδραν, εἰς ἕνα μόνον προστάτην τῆς οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας, νὰ δίδῃ τὴν τελευταίαν ἀπόφασιν. Καὶ οἱ ἐν Ἐφέσῳ τὸν Πέτρον ἐλογίζοντο κεφαλὴν τῶν Ἀποστόλων· ὁ δὲ Πέτρος, κατὰ τοὺς αὐτοὺς, πάντοτε ζῇ καὶ κρίνει εἰς τοὺς διαδόχους του. Κατὰ τοὺς ἐν Ἐφέσῳ ἄρα, ὁ Πάπας εἶναι ἡ κεφαλὴ ἁπάντων τῶν ἐν τῇ οἰκουμένῃ ἐπισκόπων, καὶ ἑπομένως ἡ ἀρχὴ τῆς συναρμογῆς πάσης τῆς Ἐκκλησίας, καθ' ὃν τρόπον εἶναι ἡ κεφαλὴ εἰς τὸ σῶμα. Διὰ τοῦτο καὶ ἐνῷ ἔμελλον νὰ προφέρωσι τὴν καταδίκην τοῦ Νεστορίου ἔλεγον ὅτι κατήργουν αὐτὸν, « ἀναγκαίως κατεπηχθέντες ἀπὸ τοὺς ἱεροὺς κανόνας καὶ τὴν ἐπιστολὴν τοῦ ἁγιωτάτου . . . Καιλεστίνου Ἐπισκόπου τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας » (2).

(1) Sirmond. βιβλ. 2. ἐπιστ. ιϐ'. (2) Συν. Ἐφεσ. πράξ. γ'.

Καὶ διατὶ ἔλεγον, ὅτι ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Πάπα τοὺς ἠνάγκαζεν, εἰμὴ ὅτι ὡμολόγουν αὐτὸν κεφαλὴν, ἤτοι αἰτίαν τῆς ἑνότητος τῶν ἐπισκόπων, παρὰ τὴν γνώμην τοῦ ὁποίου δὲν ἠδύναντο νὰ δικάζωσιν οὔτε νὰ νομοθετοῦν, ὡς γράφει ὁ Σωκράτης εἰς τὴν ἐκκλησιαστικήν του Ἱστορίαν λέγων· « Κανὼν ἐκκλησιαστικὸς ἀπαγορεύει νὰ νομοθετῶσιν αἱ Ἐκκλησίαι παρὰ τὴν γνώμην τοῦ Ἐπισκόπου Ῥώμης » (1).

Καὶ οἱ τῆς ἐν Χαλκηδόνι πατέρες τοῦ πάπα τὴν φωνὴν, Πέτρου φωνὴν ὡμολόγουν ὡς εἴδομεν, φωνὴν δῆθεν ποιμαντικὴν προσκαλοῦσαν ἕκαστον πρόβατον εἰς τὴν ἑνότητα τοῦ λογικοῦ ποιμνίου. Τοῦτο δὲ σαφέστερα βεβαιοῦσι δι' ὧν γράφουσι πρὸς τὸν ἅγ. Λέοντα εἰς τὴν ἔκθεσιν τῶν πρακτικῶν, ὅτι « διὰ τῶν πρεσβευτῶν του προΐστατο τῶν ἐκεῖ συλλεχθέντων ἐπισκόπων, ὃν τρόπον ἡ κεφαλὴ προΐσταται τῶν μελῶν. » (2)

Ἐνταῦθα εὔκαιρον ν' ἀναγνώσωμεν, περὶ ταύτης τῆς συγκρίσεως τοῦ πάπα μὲ τὴν κεφαλὴν, ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ὁ Ἰωάννης πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως γράφει εἰς τὸν πάπαν Κωνσταντῖνον. « Ὁ τῆς ἡμετέρας φύσεως Δημιουργὸς ἐπιμεληθεὶς, κατὰ τὸ πολύτεχνον αὐτοῦ νὰ κατασταθῇ ἡ κεφαλὴ ἐφ' ὅλον τὸ σῶμα, ἐν αὐτῇ θεὶς τὰ κυριώτερα ὄργανα τῶν αἰσθήσεων, ἐπετέλεσε διὰ τούτου, ἀπ' αὐτῆς νὰ προέρχηται καὶ διαφυλάττηται πᾶν κίνημα καὶ τελειότης εἰς τὰ ἄλλα μέλη· καὶ ἂν ποτὲ συνέβαινε νὰ προσπταίσῃ κἀνὲν ἀπὸ αὐτὰ, ἢ ἄλλην τοιαύτην βλάβην νὰ λάβῃ, ἡ κεφαλὴ διωρίσθη νὰ ἐπιμελῆται αὐτοῦ, ἡ ὁποία καὶ πρὸς τὰ ἔσχατα τὸ ἐμπαθὲς αὐτῆς δεικνύουσα καὶ τὸ ὁμόγνωμον, ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς ὁδηγημένη, θεραπεύει διὰ τῶν χειρῶν τὸ βασανιζόμενον. Πρὸς αὐτὰ δυνάμεθα νὰ παραβάλωμεν τὴν ἱεραρχίαν σας τὴν ἀποστολικὴν, ἐπειδὴ ὑμᾶς ἀναγνωρίζομεν κεφαλὴν τῆς ἁγιωτάτης καὶ χριστιανικῆς ἱερατίας » (3).

Θαυμαστὴ τῷ ὄντι μαρτυρία, δι' ἧς ὁ πάπας ὁμολογεῖται ἡ ἀρχὴ πάσης τῆς ζωτικῆς κινήσεως τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ὅτι αὐτὸν ἐπεφόρτησεν ὁ Χριστὸς νὰ ἐπιμελῆται τῶν ἄλλων. Διὸ καὶ ὁ Μαριανὸς καὶ οἱ σὺν αὐτῷ τὸν πάπαν

---

(1) Βιβλ. ε'. κεφ. ιε'. καὶ ιζ'. (2) Λαββήου τόμ. ε. Σύν. Χαλ

(3) Λαββήου τόμ. στ'. σελ. 1405.

ἐπεκάλουν ὅπως ἐλευθερώσῃ τὴν Ἐκκλησίαν ἀπὸ τοὺς λύκους. Τ' αὐτὸ καὶ Θεόδωρος ὁ Στουδίτης, καθὼς παρέχει ἡμῖν φανερὰ ἡ ῥηθεῖσα αὐτοῦ μαρτυρία· (1) καὶ πάντες οἱ ἄλλοι, ἐν οἷς ὁμολογοῦν τὸν πάπαν διάδοχον τοῦ ἁγίου Πέτρου.

Ἀλλὰ παραχωρηθήτω μοι ν' ἀναφέρω περὶ τοιαύτης ὑποθέσεως καὶ ἄλλων τινῶν μαρτυρίας ἔτι σαφεστέρας τῶν πρώτων.

Ὁ ἀρχαιότατος πατὴρ ἡμῶν Εἰρηναῖος, ἱερομάρτυς καὶ μολονότι ἐπίσκοπος Λουγδούνου, ἀλλὰ Ἕλλην τὸ γένος καὶ μαθητὴς τοῦ ἁγ. Πολυκάρπου ἐπισκόπου Σμύρνης καὶ ἄλλων πατέρων, οἱ ὁποῖοι προσωπικῶς ἐγνώρισαν τοὺς Ἀποστόλους καὶ ὡμίλησαν μὲ αὐτούς, τάδε λέγει περὶ τοῦ πρωτείου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ῥώμης εἰς τὸ γ΄. βιβλ. κεφ. 3. κατὰ τῶν αἱρέσεων· « Ἕνεκα τοῦ ἰσχυροτέρου πρωτείου αὐτῆς (τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας) εἶναι ἀναγκαῖον πρὸς αὐτὴν νὰ συνέρχηται πᾶσα ἡ Ἐκκλησία, τουτέστιν, ὅσοι πιστοὶ πανταχοῦ ὑπάρχουσιν. » Καὶ αἱ λοιπαὶ Ἐκκλησίαι πρωτεῖόν τι ἔχουσιν αὐθεντικὸν καὶ ἰσχυρόν, καθότι « τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἔθετο τοὺς ἐπισκόπους διὰ νὰ ποιμαίνωσι τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ » (2)· ἑπομένως καὶ τὴν ἐξουσίαν ἔλαβον παρ' αὐτοῦ τὴν ἀναγκαίαν πρὸς τοῦτο, ὥστε νὰ παραδίδωσι καὶ τῷ σατανᾷ « εἰς ὄλεθρον σαρκός, ἵνα τὸ πνεῦμα σωθῇ » (3)· ἀλλὰ τὸ πρωτεῖον τῆς ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας ἰσχυρότερον ὀνομάζει ὁ Εἰρηναῖος, καὶ ἐξηγῶν εἰς τί ἐστιν ἰσχυρότερον προσθέτει, ὅτι εἶναι ἀναγκαῖον αὐτὴν νὰ ἔχωσι κέντρον τῆς ἑνότητος ὅσοι εὑρίσκονται χριστιανοὶ ἐπὶ τῆς οἰκουμένης. Καὶ πρὸς περισσοτέραν περὶ τούτου βεβαίωσιν μᾶς παρέχει ὁ αὐτὸς πατὴρ τὴν ῥωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν ἀπὸ τότε μεταχειριζομένην ἤδη καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς Ἕλληνας τὴν ἀνήκουσαν εἰς αὐτὴν ἐξουσίαν ἐφ' ὅλους τοὺς πιστοὺς διὰ τὸ ὑπέρτερον αὐτῆς πρωτεῖον, ἱστορῶν ὅτι, « γενομένης οὐκ ὀλίγης διαφορᾶς καὶ ταραχῆς ἐν Κορίνθῳ, ἡ ἐν Ῥώμῃ Ἐκκλησία ἐπέστειλεν ἱκανωτάτην γραφὴν τοῖς Κορινθίοις, εἰς εἰρήνην συμβιβάζουσα αὐτούς, καὶ ἀνανεοῦσα τὴν πίστιν αὐτῶν. » (4)

---

(1) Ἰδ. σελ. 35 2 Πράξ. κεφ. κ΄. 3 Α΄. πρὸς Κορινθ. κεφ. έ. (4) Βιβλ. γ΄. κεφ. 3 κατὰ τῶν αἱρέσ. Ἰδὲ καὶ Εὐσέβ. Ἱστ. Ἐκκλησ. βιβλ. έ. κεφ. 6.

Διὸ καὶ πρὸ τοῦ Εἰρηναίου, ὁ Ἱερομάρτυς Ἰγνάτιος ὁ Θεοφόρος, ὁ ὁποῖος «συνεγένετο τοῖς Ἀποστόλοις γνησίως» (1), δεύτερος διαδεξάμενος τὸν μακάριον Πέτρον εἰς τὴν πατριαρχικὴν καθέδραν τῆς Ἀντιοχείας, ἐπιστέλλων μὲν εἰς τὰς λοιπὰς Ἐκκλησίας, καίτοι μετὰ πολλῶν ἐγκωμίων, ἀλλ' ἁπλῶς ἐπιγράφει οὕτως· « Ἐκκλησίᾳ τῇ οὔσῃ ἐν Σμύρνῃ . . . τῇ οὔσῃ ἐν Ἐφέσῳ. » κ. τ. λ. Εἰς δὲ τὴν ἐπιγραφὴν τῆς ἐπιστολῆς του πρὸς τοὺς Ῥωμαίους προσθέτει· « Ἐκκλησία . . . ἥτις προκάθηται ἐν τόπῳ χώρου Ῥωμαίων » (2). Καὶ πρὸς τὸ τέλος τῆς ἐπιστολῆς ἀποφαίνων τὴν σφοδρὰν ἐπιθυμίαν τὴν ὁποίαν ᾐσθάνετο τοῦ νὰ μὴ ἀποσπασθῇ ποτὲ ἡ Ἀνατολὴ ἀπὸ τὴν Ῥωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν, ἐπεύχεται ὅπως « μόνος αὐτὴν (τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Συρίας) Ἰησοῦς Χριστὸς ἐπισκοπήσῃ, καὶ ὑμῶν (τῶν Ῥωμαίων) ἀγάπη » (3).

Τούτοις συμφωνεῖ ἀπαράλλακτα καὶ ὁ ἅγ. Κυπριανὸς εἰς πολλά του συγγράμματα, καὶ μάλιστα εἰς τὴν ἐπιστολήν του πρὸς τὸν ἅγ. πάπαν Κορνήλιον, εἰς τὴν ὁποίαν μᾶς δίδει φανερὰ νὰ καταλάβωμεν ὅτι τὸ νὰ κοινωνῇ τις μὲ τὸν πάπαν εἶναι τὸ αὐτὸ ὡς τὸ νὰ κοινωνῇ μὲ τὴν καθολικὴν Ἐκκλησίαν. « Ἐπεμελήθην, λέγει, ἵνα οἱ συνεπίσκοποί μου ἀποδεχθῶσι στερεῶς καὶ κατέχωσί σε καὶ τὴν κοινωνίαν σου, τὴν ἑνότητα δηλαδὴ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας » (4). Ὁμοίως οὖν τῷ Εἰρηναίῳ καὶ ὁ Κυπριανὸς ἡγεῖτο ἀναγκαῖον νὰ μὴ χωρισθῇ τις ἀπὸ τῆς κοινωνίας τοῦ πάπα· διὸ καὶ κατέβαλε κόπους πολλοὺς διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὸ σχίσμα τῶν Νουατιανῶν ἵνα μὴ ἀποσπασθέντες τοῦ πάπα, γένωνται, ἕνεκα τούτου, ἔξω τῆς μιᾶς καθολικῆς Ἐκκλησίας.

Διὰ τοῦτο καὶ ὁ ἅγ. Κύριλλος ὁ Ἀλεξανδρείας, ὅτε εἶδεν ὅτι τὸ πῦρ τῆς αἱρέσεως τοῦ Νεστορίου, ηὔξανε καθ' ἑκάστην, ἀπειλοῦν μεγάλην πυρκαϊὰν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἔσπευσε ν' ἀναγγείλῃ τὸ δυσχερὲς τοῦτο συμβὰν εἰς τὸν ἅγ. πάπαν Καιλεστῖνον, ζητῶν παρ' αὐτοῦ ὡς ἀρχῆς τῆς ἑνότητος, ν' ἀποφασίσῃ ἂν ἔπρεπε ἢ δὲν ἔπρεπε νὰ κοινωνοῦν οἱ πιστοὶ μὲ τὸν Νεστόριον. « Εἶναι καιρὸς, λέγει, τέλος πάντων, νὰ δώσωμεν γνώρισιν εἰς τὴν ἁγιότητά

---

(1) Ὁ ἅγ. Χρυσόστομος ἐγκώμ. εἰς τὸν ἅγ ἱερομ. Ἰγνάτ. (2) Coteler, Patres apost. τόμ. 2. σελ. 26. (3) Αὐτόθ. σελ. 30. (4) Epist. 45 ad Corn.

σου, καθὼς χρεωστοῦμεν, κατὰ τὸ παλαιὸν ἔθος, περὶ οὗ ἡ ᾅδου κακία μηχανεύει ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις μας εἰς ὑπόθεσιν οὐχὶ μικρὰν, ἀλλὰ κεφαλαιώδη, ἐν ᾗ ὑβρίζεται αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς Χριστός. Καταδέξου νὰ ὁδηγήσῃς τὰς ἐργασίας μας καὶ νὰ μᾶς δηλώσῃς ἂν ἦναι ἡ γνώμη σου νὰ κοινωνῶμεν μὲ τὸν Νεστόριον, ἢ νὰ χωρισθῶμεν ἀπ' αὐτὸν ὥστε ἡ διαγωγὴ τῶν ὀρθοδόξων νὰ ἦναι ὁμοία εἰς τὰς ἐπαρχίας μας.'Αναγκαῖον εἶναι ἀκόμη, νὰ ὁδηγήσῃς διὰ τῶν ἐπιστολῶν σου, τοὺς ἐπισκόπους τῆς Μακεδονίας, καὶ ὅλους τοὺς Ἀνατολικούς· διὸ καὶ ἄχρι τῆς σήμερον εἰς οὐδένα αὐτῶν ἔγραψά τι περὶ τῆς καταστάσεως, εἰς τὴν ὁποίαν εὑρίσκεται ἡ Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως» (1). Μέγας τωόντι καὶ θαυμαστὸς ὁ ἁγ. Κύριλλος ὁ Ἀλεξανδρείας, τὸν ὁποῖον ὁ Θεὸς ἀνήγειρε κατὰ τοῦ Νεστορίου καὶ ὡς ἄστρον λαμπρὸν ἐφώτισε μὲ θείαν σοφίαν διὰ νὰ διασκορπίσῃ τὸ σκότος ἐκείνης τῆς αἱρεσίας· μ'ὅλον τοῦτο, ἐπειδὴ τὰ τοῦ Θεοῦ δὲν ἐναντιοῦνται ἀλλήλοις, οὐκ ἀποστρέφεται ὁ ἅγιος τὸ κοινὸν μέσον τὸ προσδιορισθὲν διὰ τὴν ἑνότητα τῆς Ἐκκλησίας. Εἰς τὸν πάπαν προστρέχει, διότι ἠξεύρει ὅτι, οὐ κατὰ τούτου ἢ ἐκείνου δοξασίαν, ἀλλὰ κατὰ τὸ παλαιὸν ἔθος, ὀφείλομεν, δηλαδὴ εἶναι ἀναγκαῖον, ὡς λέγει ὁ Εἰρηναῖος, νὰ συνερχώμεθα μὲ τὸν πάπαν, διὰ νὰ ἦμεθα ὅλοι ἡνωμένοι, ὡς λέγει ὁ Κυπριανὸς μὲ τὴν καθολικὴν Ἐκκλησίαν. Τοῦτο δὲ σαφεστέρως ἐμφαίνει ἡμῖν, ἐν ᾧ παρακαλῶν τὸν πάπαν νὰ δηλώσῃ τὴν γνώμην του, προσθέτει καὶ τὴν αἰτίαν· «ὥστε ἡ διαγωγὴ τῶν ὀρθοδόξων, λέγει, νὰ ἦναι ὁμοία εἰς τὰς ἐπαρχίας μας»· ὅπερ εἶναι τὸ αὐτὸ ὡς ἂν ἔλεγεν· Σὺ εἶσαι ὁ δεσμὸς τῆς ἑνότητος ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ· φανέρωσόν μας τὴν κρίσιν σου, ὅπως μὴ σχίζωνται ἀναμεταξύ των οἱ ὀρθόδοξοι τῶν ἐπαρχιῶν μας, οὗτος μὲν κοινωνῶν, ἕτερος δὲ μὴ κοινωνῶν μὲ τὸν Νεστόριον· ἀλλὰ σοῦ ἀποφασίσαντος τὰ πρακτέα, θέλει εἶναι ἡ διαγωγὴ τῶν πιστῶν σύμφωνος καὶ ὁμοία εἰς ὅλας τὰς Ἐκκλησίας.

Περὶ τούτου καὶ ἑτέραν ἔχομεν ἀπόδειξιν εἰς ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον, εἴς τινα περίστασιν ὁ αὐτοκράτωρ Γρατιανὸς διέταξεν ἵνα διαγνωσθῶσιν οἱ ὀρθόδοξοι ἀπὸ τοὺς μὴ τοιούτους. Ἀναδεξάμενος μετὰ τὸν θάνατον Οὐαλέντου τοῦ Α-

(1) Λαββ. Σύν. Ἐφεσ. μέρ. Α'.

ρειανοῦ τὴν αὐτοκρατορίαν, καὶ βουλόμενος ν' ἀποδοθῶσιν αἱ Ἐκκλησίαι εἰς τοὺς ὀρθοδόξους ἐπισκόπους, οἱ ὁποῖοι εἶχον ἐξορισθῇ, διὰ νὰ μὴ συμβῇ ἀπάτη εἰς τοῦτο καὶ ἐπιβουλὴ, ἔθεσε νόμον, καθὼς μᾶς ἀναφέρει ὁ Θεοδώριτος (1), « ν' ἀναλάβωσι τὰς Ἐκκλησίας ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἐκοινώνουν μὲ τὸν (πάπαν) Δάμασον. »

Πρὸς τούτοις καὶ ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς ὁ Α΄, διαλεγόμενος εἰς τὴν ἐπιστολήν του πρὸς τὸν Ἰωάννην πάπαν Β΄, περὶ τοῦ πόθου, ὃν εἶχε πάντοτε νὰ ἑνώσῃ πάλιν μὲ τὴν Ῥώμην, τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἡ ὁποία ἐφρόνει τότε τὰ τῶν Εὐτυχιανῶν, γράφει εἰς αὐτὸν ὅτι· « πάντοτε ἡμεῖς ἐσπουδάσαμεν νὰ διατηρήσωμεν τὴν ἑνότητα μὲ τὴν ἀποστολικὴν καθέδραν, καὶ τὴν καλὴν κατάστασιν τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν . . . Διὰ τοῦτο ἐσπεύσαμεν νὰ ὑποτάξωμεν καὶ νὰ ἑνώσωμεν τοὺς ἱερεῖς πάσης τῆς Ἀνατολῆς εἰς τὴν καθέδραν τῆς ὑμετέρας ἁγιότητος. » (2)

Βλέπομεν λοιπὸν ὅτι ἡ ὀρθὴ κατάστασις τῶν ἁγίων Ἐκκλησιῶν κρέμαται, καὶ κατὰ τὸν Ἰουστινιανὸν, ἀπὸ τὴν ἕνωσιν αὐτῶν μὲ τὴν ἀποστολικὴν καθέδραν. Τοῦτο δὲ αὐτολεξεὶ μαρτυρεῖ πάλιν ἡμῖν ὁ αὐτὸς εἰς τὴν ἐπιστολήν του πρὸς τὸν πάπαν Ὁρμίσδαν, λέγων· « Ἡ ἑνότης τῶν ἁγίων Ἐκκλησιῶν προέρχεται ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν καὶ δικαιοδοσίαν τῆς ὑμετέρας ἀποστολῆς. » (3)

Τούτου ἕνεκεν εἰς τὸν πάπαν ὡς εἰς ὑπέρτατον κριτὴν κατέφευγον καὶ οἱ πρῶτοι, μετὰ τὸν Ῥωμαϊκὸν, ἐπίσκοποι, ὁπότε ἀδίκως κατεδιώκοντο εἰς τὰς ἐπαρχίας των.

Καταθλιβόμενος ὁ ἅγ. Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ἀπὸ τὰς πανούργους μηχανὰς καὶ ἐνέδρας τοῦ Θεοφίλου πατριάρχου Ἀλεξανδρείας, προσέδραμε διὰ ἐπιστολῶν εἰς τὸν ἅγιον πάπαν Ἰννοκέντιον, ὅπως χρησάμενος τῆς αὐθεντίας του, ἐπανορθώσῃ, κατὰ τὸ δυνατὸν αὐτῷ, τὰ πράγματα. « Ἀναγκαῖον ἐνομίσαμεν, γράφει, νὰ πείσωμεν τοὺς κυρίους μου τοὺς τιμιωτάτους, καὶ εὐλαβεστάτους ἐπισκόπους Δημήτριον, Πανσόφιον, Πάππον καὶ Εὐγένιον ν'

---

(1) Ἱστορ. Βιβλ. Ε΄. κεφ. Β΄. (2) Λαββήου. τόμ. ἑ. ἔκδ. Οὐενετ. σελ. 888.
(3) Αὐτόθ. σελ. 649.

ἀφίσωσι τὰς ἑαυτῶν Ἐκκλησίας, καὶ νὰ παραδοθῶσιν εἰς τοσοῦτον πέλαγος, καὶ ἐπιχειρισθέντες μακρὰν ἀποδημίαν νὰ δράμωσι πρὸς τὴν ὑμετέραν ἀγάπην, ὥστε ἀναδείξαντές σας πάντα σαφῶς, ταχίστη γίνῃ ἡ διόρθωσις. » (1)

Ἔπρεπεν ἐκεῖνοι οἱ ἐπίσκοποι ν' ἀφίσωσι τὰς ἑαυτῶν Ἐκκλησίας, καὶ νὰ ῥιψοκινδυνεύσωσιν εἰς δυσχεραστάτην, κατὰ τοὺς τότε χρόνους ὁδοιπορίαν· ἀλλ' ἦτον ἀ ν α γ κ α ῖ ο ν φρονεῖ, ὁ Χρυσόστομος, νὰ μάθῃ ὁ πάπας τὰ συμβεβηκότα διὰ νὰ φανερώσῃ ὅτι ἀκυροῖ τὰ τετολμημένα ἀπὸ τὸν Θεόφιλον καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν, καὶ τοιουτοτρόπως σταθῇ, ὅσον τάχιστα, ἐκεῖνος ὁ χαλεπώτατος χειμὼν τῶν ἐνοχλήσεων. Διὸ καὶ πρὸς τὸ τέλος τῆς ἐπιστολῆς, ἀφοῦ περιέγραψεν κατὰ τὸ εὔγλωττον αὐτοῦ, οἷος πόλεμος θὰ ἐξηφάνιζεν ἅπασαν τὴν Ἐκκλησίαν ἂν δὲν ὑπῆρχεν ἐν αὐτῇ ἀρχὴ αὐθεντικὴ συμβιβάζουσα ὅλους εἰς ἑνότητα καὶ εἰρήνην, γράφει οὕτως· « ἵνα οὖν μὴ τοσαύτη σύγχυσις καταλάβῃ τὴν ὑφ' ἥλιον πᾶσαν, παρακαλῶ νὰ δηλοποιήσητε διὰ γραμμάτων σας ὅτι τὰ μὲν οὕτω παρανόμως γεγενημένα . . . . μηδεμίαν ἔχουσιν ἰσχὺν . . · οἱ δὲ τοιαῦτα παρανομήσαντες ὑποβάλλονται τῷ ἐπιτιμίῳ τῶν ἐκκλησιαστικῶν νόμων. »

Καὶ πρὸ τοῦ Χρυσοστόμου, ὁ ἅγ. Ἀθανάσιος λαμπρότατος τῆς Ἀλεξανδρείας πατριάρχης ἀδίκως καταδικασθεὶς εἰς τὴν ἐν Τύρῳ Σύνοδον, ἔδραμεν εἰς τὸν ἅγ. πάπαν Ἰούλιον, μὲ ἄλλους τινὰς ἐπισκόπους Ἀνατολικοὺς ὡσαύτως ἀδίκως κατακριθέντας. Περὶ δὲ τῆς ἐφέσεως αὐτῶν εἰς τὴν Ῥώμην τάδε λέγει ὁ Σωζόμενος· « Ὁ τῆς Ῥώμης οὖν ἐπίσκοπος γνοὺς τὰς ἑκάστου ὑποθέσεις, καὶ εὑρὼν ἅπαντας αὐτοὺς συμφώνως ἔχοντας τῇ πίστει τῆς Νικαίας, καθότι ἐφρόνουν τὰ αὐτὰ καθὼς ἐκεῖνος, ἐδέχθη αὐτοὺς εἰς κοινωνίαν. Καὶ ἐπειδὴ διὰ τὴν ἀξίαν τοῦ θρόνου, ἡ φροντὶς πάντων ἀνῆκει εἰς αὐτὸν, ἀπέδωκεν αὐτοῖς τὰς Ἐκκλησίας των. » (2)

Καὶ ὁ ἱστοριογράφος Σωκράτης προσθέτει τούτοις ὅτι ὁ πάπας ἔγραψε καὶ εἰς τοὺς Ἀνατολικοὺς ἐπιπλήττων αὐτοὺς ὡς μὴ κρίνοντας κατὰ δικαιοσύνην

(1) Ἐπιστ. Α'. πρὸς Ἰννοκ. τόμ. γ'. σελ. 515 ἔκδ. Μαυρ.

(2) Βιβλ. Γ'. Ἐκκλ. Ἱστορ. κεφ. Η'.

Ἴδε περὶ τούτου καὶ τὸν ἅγ. Ἀθανάσιον, Ἀπολογ. κατὰ τῶν Ἀρειανῶν.

τοὺς προειρημένους. (1) Κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον οἱ πάπαι ἐμπιστευθέντες, καθὼς ὁ Πέτρος, πᾶσαν τὴν τοῦ Χριστοῦ ποίμνην ἀνεδέχοντο τὰς ἐφέσεις ὅλων τῶν Ἐκκλησιῶν, ἐπεμελοῦντο τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἑνότητος ἐν αὐταῖς, καὶ ἄν ποτε οἱ Δυνάσται τῆς γῆς ἠναντιοῦντο εἰς τὸ νὰ ἐκπληρωθῶσι τὰ διατάγματά των, τοὐλάχιστον, μὲ τὴν ἀπόφασιν, ἣν ἔδιδον ὑπὲρ τῶν ἀδίκως καταχριθέντων ἐδικαιολόγουν αὐτοὺς ἐνώπιον τῶν ὀρθοδόξων, οἱ ὁποῖοι τὴν γνώμην τοῦ πάπα εἶχον πάντοτε κανόνα τῆς ἑαυτῆς των.

Διὰ τοῦτο καὶ, ὡς διηγεῖται ὁ ἐθνικὸς Ἀμμιανὸς Μαρκελλῖνος, ὁ αὐτοκράτωρ Κωνστάντιος, ὅστις τοσοῦτον κατέτρεχε τὸν μέγαν Ἀθανάσιον, ἐπεθύμει σφόδρα νὰ καταδικάσῃ μάλιστα αὐτὸν ὁ ἐπίσκοπος Ῥώμης, ἕνεκα τῆς μεγάλης αὐθεντίας, ἣν εἶχεν ὑπὲρ τοὺς ἄλλους(2).

Πλὴν τούτων καὶ ἄλλοι ἐφεσέβαλον εἰς τοιαύτας περιστάσεις εἰς τὸν πάπαν, καθὼς π. χ. Φλαβιανὸς ὁ Κωνσταντινουπόλεως, καὶ Ἰωάννης ὁ Ταλάϊας, καὶ Ἀδριανὸς ὁ Θήβης καὶ ἄλλοι πολλοὶ τοὺς ὁποίους παραλείπω διὰ νὰ μὴ ἐκτείνω περισσότερον τὸν λόγον.

Θέλομεν ἄλλο; Καὶ αὐτοὶ οἱ αἱρετικοὶ, καὶ σχισματικοὶ, δι' ὅσων ἔπραξαν πρὶν ἢ δοθῇ εἰς αὐτοὺς ἡ τελευταία ἀπόφασις, σαφῶς ἀπέδειξαν ὅτι τὸν Πάπαν ἡγοῦντο καὶ τότε πανταχοῦ οἱ χριστιανοὶ ἀρχὴν τῆς ἑνότητος ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Ἐπειδὴ ἤξευρον ὅτι ὁσάκις συνέβαινε καινοτομία τις εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, οἱ εἰλικρινεῖς ὀρθόδοξοι πρὸς τὸν Πάπαν ἐπέβλεπον, ἔλεγον εἰς αὐτοὺς ὅτι καὶ ὁ Πάπας ἐφρόνει τὰ αὐτῶν· διὸ καὶ διὰ πολλῶν ἐπιβουλῶν καὶ σοφισμάτων ἐφρόντιζον κατὰ πρῶτον νὰ μὴ ἀποσπασθῶσιν ἀπὸ τὴν κοινωνίαν τοῦ Πάπα.

Κατὰ τοῦτον τὸν σκοπὸν Εὐτυχὴς ὁ αἱρεσιάρχης καταδικασθεὶς ὡς δογματίζων ἐναντία εἰς τὴν ἱερὰν πίστιν ἀπὸ τὸν ἐπίσκοπόν του Φλαβιανὸν τὸν ῥηθέντα, ἔστειλε δολερὰν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν ἅγ. πάπαν Λέοντα, εἰς τὴν ὁποίαν ἐψεύδετο ὁ ἀπατεὼν, ὅτι ὁ Φλαβιανὸς κατεδίκασεν αὐτὸν, μολονότι εἶχε φανερώσει ὅτι ἐφεσέβαλλεν εἰς τὸν Πάπαν. « Διεύθυνε πρὸς ὑμᾶς (γράφει περὶ τούτου ὁ Φλαβιανὸς εἰς τὸν Λέοντα) ἐπιστολὴν πλήρη δόλου καὶ πα-

(3) Βιβλ. Β'. κεφ. 15. (2) Βιβλ. κέ.

νουργίας, λέγων ὅτι ἐν ᾧ ἐκρίνετο, παρέστησεν εἰς ἡμᾶς καὶ εἰς τὴν ἁγίαν ἐδῶ συγκροτηθεῖσαν Σύνοδον, γραμμάτιον ἐφέσεως πρὸς τὴν ὑμετέραν ἁγιότητα. Ὅπερ οὐδαμῶς ἔπραξεν αὐτὸς, ἀλλὰ καὶ ἐν τούτῳ ἐψεύσατο ὡς ὑπολαβὼν διὰ τῆς πανουργίας τοῦ ψεύδους νὰ ὑφέρψῃ ἐπὶ τὰ ἅγιά σας ὦτα »(1).

Καὶ πρὸ τοῦ Εὐτυχοῦς, Φορτουνάτος, καὶ Φελικίσσιμος καὶ ἄλλοι τῆς Ἀφρικῆς σχισματικοὶ εἰς Ῥώμην ἔπλευσαν πρὸς σκοπὸν οἱ μιαροὶ ν' ἀπατήσωσι τὸν ἅγιον πάπαν Κορνήλιον.

Ἐλέγχων αὐτοὺς διὰ τὴν αὐθάδειάν των, ὁ Κυπριανὸς γράφει περὶ αὐτῶν πρὸς τὸν Κορνήλιον. « Τολμῶσι νὰ πλέωσι, καὶ ἀπὸ τοὺς σχισματικοὺς καὶ βεβήλους νὰ μετακομίζωσιν ἐπιστολὰς εἰς τὴν καθέδραν τοῦ Πέτρου καὶ τὴν ἀρχικὴν Ἐκκλησίαν ἀπὸ τῆς ὁποίας προέρχεται ἡ ἑνότης τῆς Ἱερατείας » (2).

Δὲν εἶναι ἀναγκαῖον ν' ἀναφέρω πῶς καὶ ὁ Πελάγιος, καὶ ὁ Καιλέστιος καὶ ἄλλοι ἐμηχανῶντο, κατ' ἀρχὰς, ν' ἀναδείξωσιν ἑαυτοὺς φρονοῦντας ὁμοίως τῷ Πάπᾳ, διὰ νὰ ἀπατήσωσι τοὺς καθολικοὺς, ἐπειδὴ τὰ ὅσα ἐσκέφθημεν μέχρις ἐνταῦθα σαφέστατα ἀποδεικνύουν ὅτι, κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν πατέρων ἡμῶν, ὁ Πάπας εἶναι ἡ κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας, ὁ δεσμὸς διὰ τοῦ ὁποίου συνδέονται εἰς ἓν ἅρμοστον σῶμα τὰ πανταχοῦ μέλη ἐξ ὧν αὐτὴ σύγκειται.

Ἀλλ' ὁ Πέτρος ἀπεδείχθη ἐν τοῖς προειρημένοις ἐπὶ τούτῳ μάλιστα δεσμὸς τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ὅπως, διὰ τῆς ὁμολογίας του διαφυλάττηται ἡ ἑνότης τῆς πίστεως εἰς ὅλους. Αὐτὸ τοῦτο καὶ ὁ Πάπας ἐστὶν, κατὰ τὴν τῶν πατέρων μας διδασκαλίαν, τοῦ ὁποίου τὸ πρωτεῖον, ὡς ἔλεγον πολλάκις, κατ' οὐδὲν διακρίνουσιν ἀπὸ τὸ τοῦ Πέτρου.

Καὶ τῳόντι πᾶσαι αἱ μαρτυρίαι, ὅσας ἤδη ἀνεγνώσαμεν ἐκ τῶν πατέρων, ἐν ᾧ μαρτυροῦσι τὸν Πάπαν ἀρχὴν τῆς ἑνότητος, διαῤῥήδην δεικνύουσιν ἐν τ' αὐτῷ ὅτι ὁμολογεῖται τοιαύτη ἀρχὴ μάλιστα εἰς τὰ ἀφορῶντα τὴν πίστιν, ἡ ὁποία εἶναι τὸ πρώτιστον καθ' ὃ, ὡς εἴδομεν, εἶναι ἀναγκαῖον νὰ συμφωνῶσι πάντες.

(1) Σύν. Χαλκ. μέρος Α'. κεφ. δ'. (2) Ἐπιστ. νέ.

Τούτου απόδειξις τὸ Πέτρος ὡμίλησε διὰ τοῦ Λέοντος, διὰ τοῦ Ἀγάθωνος, τὰς ὁποίας προσφωνήσεις ἐξεφώνουν οἱ πατέρες ὡς πρὸς τὴν ἀνάγνωσιν ἐπιστολῶν τινῶν ἐν αἷς οἱ Πάπαι ἐπραγματεύοντο ὑποθέσεις περὶ πίστεως. Αὐτὰς δὲ τὰς ἐπιστολὰς ἐσέβοντο οἱ πατέρες ὡς ἐξηγήσεις τῶν δογμάτων καὶ ἀλανθάστους κανόνας τῆς πίστεως. Διὰ τὴν ἐπιστολὴν τοῦ ἁγίου Λέοντος πρὸς Φλαβιανὸν τὸν Κωνσταντινουπόλεως, εἰς τὴν ὁποίαν ἐκθέτει ὁ Πάπας τὴν ὀρθὴν διδασκαλίαν περὶ τῆς Ἐνσαρκώσεως τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ κατὰ τῆς τοῦ Εὐτυχοῦς αἱρεσίας, ἔλεγον οἱ ἐν Χαλκηδόνι·

« Ἐπὶ τούτων τῶν (σφαλμάτων τοῦ Εὐτυχοῦς) ἐδόθη ὁ κανὼν ἀπὸ τὸν ἁγιώτατον ἀρχιεπίσκοπον τῆς Ῥωμαϊκῆς πόλεως, καὶ ἐξακολουθοῦμεν αὐτῷ, καὶ πάντες ὑπεγράψαμεν τὴν ἐπιστολήν. Οὕτω λέγομεν ἅπαντες· ἀρκετὰ εἶναι ὅσα ἐξηγοῦνται· ἄλλη ἐξήγησις οὐκ ἔνεστι γίνεσθαι » (1).

Καὶ οἱ τῆς ἕκτης Συνόδου τ' αὐτὸ μαρτυροῦν μὲ τὸ « χάρτης ἐφαίνετο . . » ὅπερ σαφεστέρως ἀποδεικνύουν τὰ πρόσθε· λέγουν γὰρ εἰς τὸν αὐτοκράτορα: « Ὁ ἄκρος ἄρχων τῶν Ἀποστόλων ἐμάχετο μεθ' ἡμῶν, καὶ ἡμεῖς εἴχομεν ὑπερασπιστὴν τὸν μιμητὴν αὐτοῦ καὶ διάδοχον τῆς καθέδρας του, ὅστις διὰ τῶν ἐπιστολῶν του μᾶς ἐξήγησε τοῦτο τὸ θεῖον μυστήριον. Ἡ ἀρχαία Ῥωμαϊκὴ πόλις σοὶ ἔπεμψεν ὁμολογίαν ἀπὸ τὸν Θεὸν γεγραμμένην, καὶ ἀπὸ δυσμῶν μετεκομίσθη τὸ φῶς τῶν δογμάτων· χάρτης ἐφαίνετο κ. τ. λ. » (2).

Καὶ οἱ ἐν Ἐφέσῳ τὰ αὐτὰ μαρτυροῦν ἐν ὅσῳ δέχονται ἔτι καὶ βεβαιοῦσιν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ὁ πρεσβευτὴς Φίλιππος ἔλεγεν ὅτι ὁ Πέτρος εἶναι ὁ στῦλος τῆς πίστεως, καὶ πάντοτε εἰς τοὺς διαδόχους αὐτοῦ ζῇ καὶ κρίνει. Καὶ ὁ πάπας ἄρχ. κατὰ τοὺς αὐτοὺς ὁ στῦλος τῆς πίστεως, καθ' ὅσον ὁμολογοῦν αὐτὸν Πέτρον ζῶντα καὶ κρίνοντα ἐν τῷ αὐτοῦ διαδόχῳ.

Καὶ ὁ Εἰρηναῖος τοῦτο πάλιν σημαίνει ἡμῖν εἰς τὸ χωρίον τὸ προειρημένον, ὡς δηλοῦται ἀπὸ τὸν σκοπόν, τὸν ὁποῖον εἶχε ν' ἀποδείξῃ ὅτι τὰ τῶν αἱρετικῶν δόγματα εἶναι ψευδῆ καθότι ἀντιλέγουσιν εἰς ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα οἱ Ἀπόστολοι ἐδίδαξαν. Λέγει γὰρ πρὸ τῶν ῥημάτων ἐκείνων. « Ἐπειδὴ εἶναι

1 Σύν. Χαλκ. πράξ. δ'. 2 Ἰδ. σελ. 32

πολὺ μακρὸν νὰ ἀναριθμήσωμεν εἰς τόδε βιβλίον, τὰς διαδοχὰς πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν, τῆς μεγίστης, καὶ ἀρχαιοτάτης καὶ πᾶσιν γνωστῆς, ἀπὸ τοὺς δύο ἀποστόλους Πέτρον καὶ Παῦλον ἐν Ῥώμῃ τεθεμελιωμένης Ἐκκλησίας, δεικνύοντες τὴν παράδοσιν ἐκείνην καὶ πίστιν, ἥν διεδέξατο ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλους καὶ, διὰ ἐπισκόπων διαδοχῆς ἐκτεταμένης μέχρι ἡμῶν, εὐαγγελιζομένην εἰς τοὺς ἀνθρώπους, καταισχύνομεν ἅπαντας ὅσοι, ὁποίῳ δήποτε τρόπῳ, ἢ ἀπὸ πονηρὰν δόξαν, ἢ ἀπὸ ματαιοδοξίαν, ἢ ἀπὸ τυφλότητα καὶ κακὴν γνώμην παρασυνάγουσιν. Ἐπειδὴ, ἕνεκα τοῦ ἰσχυροτέρου αὐτῆς πρωτείου κ. τ. λ. » (1)

Καὶ ἀμέσως προσθέτει. « Ἐν ᾗ (τῇ Ῥωμαϊκῇ Ἐκκλησίᾳ) διετηρήθη πάντοτε ἀφ᾽ ὅλα τὰ μέρη ἡ τῶν Ἀποστόλων παράδοσις ».

Βλέπομεν οὖν ὅτι ὁ σκοπὸς τοῦ Εἰρηναίου εἶναι νὰ ἐμφάνῃ ὅτι οἱ αἱρετικοὶ καινοτομοῦν ἐναντιούμενοι εἰς τὰ δόγματα, τὰ ὁποῖα ἐκήρυξαν οἱ Ἀπόστολοι εἰς ὅλας τὰς Ἐκκλησίας. Ἀλλὰ πῶς νὰ μάθωμεν ποῖα δόγματα ἐδιδάχθησαν ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλους οἱ πανταχοῦ ἐπίσκοποι εἰς τὴν οἰκουμένην; Νομίζει ἴσως ἀναγκαῖον ὁ ἅγιος νὰ ἐρωτήσωμεν περὶ τούτου ὅλους τοὺς ἐπισκόπους, ἢ κ᾽ ἂν ὀλίγους ἐξ αὐτῶν; Τοῦτο μακρὸν πολὺ λέγει ὁ Εἰρηναῖος, ἐπειδὴ ἀρκεῖ ἡμῖν ἡ πίστις ἡ διαφυλαχθεῖσα ἐν Ῥώμῃ, διὰ τῆς διαδοχῆς τῶν ἐπισκόπων αὐτῆς. Καὶ διατὶ τοῦτο; Ἐπειδὴ λέγει, ἕνεκα τοῦ πρωτείου τῆς Ῥώμης Ἐκκλησίας, εἶναι ἀναγκαῖον πᾶσαι αἱ πανταχοῦ Ἐκκλησίαι νὰ συμφωνῶσι μὲ αὐτὴν, ὥστε ἐξ αὐτῆς τῆς συμφωνίας ἢ διαφωνίας τῆς πίστεως τῶν ἄλλων μὲ τὴν πίστιν τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, νὰ ἠξεύρωμεν βέβαια ποῖοι εἶναι ἢ ποῖοι δὲν εἶναι εἰς τὴν οἰκουμένην οἱ Χριστιανοὶ οἱ ὁμολογοῦντες τὴν διδασκαλίαν τῶν Ἀποστόλων· οὐ γὰρ δι᾽ ἄλλου τινὸς ἀλλὰ διὰ τῆς Πέτρου καθέδρας ἡ ἀποστολικὴ παράδοσις διατηρεῖται διὰ παντὸς εἰς ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου.

Καὶ ὁ Γρατιανὸς εἰς τὸν κανόνα ὅν ἔδωκε διὰ νὰ γνωρισθῶσιν οἱ ἐπίσκοποι οἱ καθολικοὶ, ἐπεζήτει μερικὰ τὸ ὁμόφρον τῆς πίστεως αὐτῶν μὲ τὴν πίστιν τοῦ Πάπα· Αὕτη ἡ τῆς πίστεως ταυτότης εἶναι τὸ θεμέλιον τῆς ἑνότητος,

---

1 Ἰδ. σελ. 38

ὡς ἔλεγον, χωρὶς τῆς ὁποίας οὐδεὶς ἠδύνατο, κατὰ τοὺς ὀρθοδόξους νὰ κοινωνήσῃ μὲ τὸν πάπαν. Καὶ ἐπ' ἀληθείας, ἐλθὼν ὁ ἀρχιστράτηγος Σαπὼρ εἰς τὴν Ἀνατολὴν, διὰ νὰ ἐκτελέσῃ τοῦτο τὸ πρόσταγμα τοῦ αὐτοκράτορος εὗρεν εἰς τὴν Ἀντιόχειαν τρεῖς ἐπισκόπους, Μελέτιον, Παυλῖνον καὶ Ἀπολλινάριον φιλονικοῦντας ὑπὲρ τῶν Ἐκκλησιῶν. Οὗτος ὁ Ἀπολλινάριος ἦτον ὁ αἱρεσιάρχης, ὁ ὁποῖος ἐφρόνει ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ γενόμενος ἄνθρωπος δὲν ἥνωσεν, εἰς τὸ θεῖον του πρόσωπον, ὁλόκληρον τὴν ἡμετέραν φύσιν, ἀλλὰ μόνον σῶμα ἀνθρώπινον, ἄνευ ψυχῆς νοερᾶς.

Ὁ μὲν οὖν ἀρχιστράτηγος προσκαλέσας αὐτοὺς ἐνώπιόν του, διὰ νὰ κρίνῃ τὴν ὑπόθεσιν κατὰ τὴν τοῦ αὐτοκράτορος προσταγὴν, τότε. « ὁ Παυλῖνος ἤρχισε νὰ λέγῃ ὅτι συγκοινωνεῖ μὲ τὸν Δάμασον. Τ' αὐτὸ διεβεβαίου καὶ ὁ Ἀπολλινάριος ὑποκρινόμενος τὴν αἵρεσίν του.» Ἀλλ' ὁ Φλαβιανὸς ἱερεὺς τοῦ Μελετίου, διαλεγόμενος ὑπὲρ τοῦ ἐπισκόπου του. «Θαυμάζω, ὦ φίλε, ἀπήντησεν εἰς τὸν Ἀπολλινάριον, τὴν αὐθάδειαν, μὲ τὴν ὁποίαν ἀνθίστασαι εἰς τὴν ἀλήθειαν, ἐνῷ ἠξεύρεις καλὰ ὅτι ὁ (πάπας) Δάμασος ὁμολογεῖ ὅτι ὁ Θεῖος Λόγος ἥνωσεν ἑαυτῷ τέλειον ἄνθρωπον. Τώρα, τοὐλάχιστον, ἀπάρνησαι τὴν καινοτομίαν, τὴν ὁποίαν ἐφεῦρες, ἐναγκάλισαι τὴν διδασκαλίαν τοῦ Δαμάσου, καὶ τότε λάβε τὰς Ἐκκλησίας » (1).

Ἰδοὺ πῶς ὁ εὐμαθέστατος Φλαβιανὸς, τότε μὲν ἱερεὺς τοῦ Μελετίου, ἔπειτα δὲ καὶ πατριάρχης τῆς Ἀντιοχείας, πολυθρύλλητος ἀνὴρ, ἐναριθμηθεὶς μετὰ τῶν Ἁγίων, καὶ διδάσκαλος χρηματίσας τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, σαφέστατα μαρτυρεῖ ὅτι δὲν δύναται νὰ κοινωνῇ μὲ τὸν Πάπαν, ἀλλὰ καινοτομεῖ καὶ πλανᾶται, ὅστις δὲν ὁμολογεῖ καὶ τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ· Κατὰ τοῦτο μάλιστα ἐννοεῖ τὴν ἀνάγκην τῆς ἑνότητος μὲ τὸν πάπαν καὶ ὁ Κυπριανὸς, ὁ ὁποῖος εἰς τὸ ἄνω χωρίον, καὶ τὴν αἰτίαν σημαίνων, δι' ἣν μηδὲν ἔμελλεν αὐτῷ τῶν πανούργων ἐπιχειρημάτων τῶν Νουατιανῶν προσθέτει· «Αὐτοὶ εἶναι Ῥωμαῖοι, τῶν ὁποίων ἡ πίστις, ἀποστόλου κηρύττοντος, ἐπῃνέθη, καὶ πρὸς τοὺς ὁποίους ἡ ἀπιστία δὲν δύναται νὰ ἔχῃ πρόσοδον ».

Τούτοις συμφωνεῖ καὶ ὅ ἐπιστέλλει εἰς τὸν αἱρεσιάρχην Εὐτυχῆ ὁ ἅγ. Πέ-

---

1 Θεοδώριτος βιβλ. ε. Ἱστ. κεφ. γ'.

418

τρος ὁ Χρυσόλογος. « Σὲ παρακαλοῦμεν, ὦ τίμιε ἀδελφέ, νὰ προσέξῃς μετὰ ὑπακοῆς εἰς ἃ ἔγραψεν ὁ μακαριώτατος Πάπας τῆς Ῥωμαϊκῆς πόλεως· ἐπειδὴ ὁ ἅγ. Πέτρος, ὁ ὁποῖος εἰς τὴν ἑαυτοῦ καθέδραν ζῇ καὶ προεδρεύει, παρέχει τὴν ἀλήθειαν τῆς πίστεως εἰς ἐκείνους οἱ ὁποῖοι τὴν ζητοῦσιν. » (1)

Κατὰ τοῦτο ἐννοητέα καὶ ἡ ἀνωτέρω μαρτυρία Κυρίλλου τοῦ Ἀλεξανδρέως, καθὼς μάλιστα διασαφηνίζει τὸ νόημα αὐτοῦ, ἡ λέξις τὴν ὁποίαν μεταχειρίζεται, ἐνῷ ζητεῖ τὴν γνώμην τοῦ ἁγίου Καιλεστίνου εἰς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ αἱρεσιάρχου Νεστορίου (2). Παρακαλεῖ γὰρ αὐτὸν « τυπῶσαι τὸ δοκοῦν· » (Οὕτως ἔχει αὐτολεξεὶ ἡ ἐπιστολή του). Ὅπερ ἐστὶ νὰ δώσῃ τοῖς Ἀνατολικοῖς τὸ δοκοῦν αὐτῷ, τὴν γνώμην του δηλαδή, ὡς τύπον καὶ κανόνα, τῷ ὁποίῳ ἔπρεπε νὰ ἐξακολουθήσωσιν ἅπαντες εἰς τὰ περὶ Νεστόριον. Ἡ δὲ αἱρεσία τοῦ Νεστορίου ἀπέβλεπεν ἀναντιρρήτως τὴν πίστιν, καὶ μάλιστα τὸ θεμέλιον τῆς πίστεως, αὐτὴν τὴν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ὑπόστασιν τὴν ὁποίαν ἐδιπλασίαζεν ὁ Νεστόριος.

Ὡσαύτως ἐνενόησαν τὴν ἑνότητα μὲ τὸν πάπαν καὶ οἱ ἄλλοι οἱ προειρημένοι. Τοῦτο δὲ εἶναι εὔκολον νὰ παρατηρήσῃ τις εἰς τὰς μαρτυρίας των· ὅθεν καὶ ἀντὶ νὰ τὰς ἀναθεωρήσωμεν, προτιμητέον νὰ προσθέσω εἰς αὐτὰς ἑτέρας τινάς. Ὁ ἅγ. Νικηφόρος ὁ Κωνσταντινουπόλεως τοῦτο εἰδὼς ὅτι ἡ ὁμολογία τοῦ Πάπα εἶναι ἡ στερεὰ πέτρα ἐπὶ τῆς ὁποίας λαμβάνουν στερέωσιν αἱ πανταχοῦ Ἐκκλησίαι, κατὰ τοὺς ἐφεξῆς λόγους ἐζήτει ἐπιστολὰς νουθετικὰς καὶ παραινετικὰς ἀπὸ τὸν ἅγ. πάπαν Λέοντα Γ΄. « Ἂς μᾶς στερεοῖ, (γράφει πρὸς αὐτὸν ἐν τῇ συνοδικῇ του ἐπιστολῇ), ἡ ἀδελφότης ἡμῶν, ὅπως ἀνεχόμενοι ἐπὶ τῶν νόμων καὶ τῆς διδασκαλίας σας διατηρώμεθα σταθεροὶ εἰς αὐτὴν τὴν πίστιν, καθαροὶ καὶ ἄνευ μηδενὸς ἐλλείματος. » (3)

Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Θεοδώριτος ὁ Κύρου, κατακριθεὶς ὡς αἱρετικὸς ἀπό τινος ἐν Ἐφέσῳ ψευδοσυνόδου, ἵνα δικαιολογηθῇ καὶ ἀποδείξῃ τὴν πίστιν του καθαρὰν ἀπὸ πᾶσαν αἱρέσεως κηλῖδα, προσέδραμε δι' ἐπιστολῶν εἰς τὸν μέγαν Λεόντα πάπαν. « Ἱκετεύω, λέγει, τὴν ἁγιότητά σας ὅπως βοηθήσῃ με ἐπικαλούμενον τὸ ὀρθὸν καὶ δίκαιόν σας κριτήριον, καὶ διατάξῃ ἵνα ἔλθω πρὸς

(1) Baller. epist. 25. (2) Ἰδ. σελ. 39—40 (3) Λαββήου τομ. θ΄. ἐκδ. οὐενετ.

ὑμᾶς καὶ ἐνδείξω τὴν διδασκαλίαν μου ὀρθῶς ἔχουσαν κατὰ τὰ τῶν Ἀποστόλων ἴχνη » (1). Τὴν δὲ αἰτίαν τῆς ἐφέσεώς του σαφεστέρως δηλοῖ εἰς τὴν ἐπιστολήν του πρὸς τὸν Ῥεράτον ἱερέα τῆς Ῥώμης ὡς ἕπεται· « Ἔχει γὰρ αὕτη ἡ ἁγιωτάτη καθέδρα (τῆς Ῥώμης) τὸ πρωτεῖον τῶν Ἐκκλησιῶν τῶν ἐπὶ τῆς οἰκουμένης, κατὰ πολλὰ μέν, πρὸ πάντων δὲ ὅτι διεφυλάχθη ἀπὸ τῆς αἱρετικῆς λύμης, μηδέ τις ἐκάθισέ ποτε ἐπ' αὐτῆς φρονῶν ἐναντία τῇ πίστει, ἀλλὰ πάντως διετήρησε τὴν Ἀποστολικὴν χάριν. » (2)

Ἔτι διηγεῖται καὶ ὁ μέγας Βασίλειος ὅτι εἰς τὸν Εὐστάθιον ἐπίσκοπον Σεβαστῆς γενόμενόν ποτε ὕποπτον αἱρεσίας, οἱ τῆς ἐν Τυάνῃ Συνόδου πατέρες ἀπέδωκαν τὴν καθέδραν του, δυνάμει μόνον τῆς ἐπιστολῆς, ἣν ἐκόμιζεν ἀπὸ τὸν πάπαν Λιβέριον ἄνευ οὐδεμιᾶς ἄλλης συζητήσεως. Καὶ μολονότι παρεκτράπη πάλιν ὁ Εὐστάθιος τοῦ ὑγιοῦς δόγματος, οἱ Ἀνατολικοὶ ὅμως δὲν κατεδίκασαν αὐτὸν πρὶν ἢ λάβωσι τὴν ἄδειαν ἀπὸ τὸν πάπαν. (3)

Τούτοις συνᾴδων τυγχάνει καὶ ὁ ἅγ. πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, ὅστις, τὴν παλαιὰν Ῥώμην συγκρίνων μὲ τὴν νέαν, ταύτην τὴν διαφορὰν παρατηρεῖ μεταξὺ αὐτῶν, ὅτι ἡ μὲν διεφύλαξε πάντοτε ἄμωμον τὴν πίστιν, ἡ δὲ ὄχι. Λέγει γὰρ περὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς πίστεως εἰς στίχους, τοὺς ὁποίους ἀντιγράφω κατὰ λέξιν·

«Τούτων (τῶν Ῥωμαίων) δὲ πίστις ἡ μὲν ἦν ἐκ πλείονος,
Καὶ νῦν ἔτ' ἐστὶν εὔδρομος, τὴν ἑσπέραν
Πᾶσαν δέουσα τῷ σωτηρίῳ λόγῳ.
Καθὼς δίκαιον τὴν πρόεδρον τῶν ὅλων
Ὅλην σέβουσαν τὴν Θεοῦ συμφωνίαν· (4)

Διὸ καὶ οἱ ὀρθόδοξοι εἰς τὰς συζητήσεις εἴτε φιλονεικίας περὶ πίστεως δογμάτων, πάντοτε ἡσύχαζον ἅμα ὁ Πάπας ἀπεφάσιζε περὶ τούτων. Διαλεγόμενος ὁ Σωζόμενος εἰς τὴν ἱστορίαν του περὶ τῆς αἱρεσίας τοῦ πνευματομάχου Μακεδονίου τοῦ Κωνσταντινουπόλεως, ἡ ὁποία εἶχε τοσοῦτον ταράξει

(1) Baller. epist. 93.

(2) Αὐτόθ. ἐπιστ. 106. (3) Ἐπιστ. 263 ἐκδ. Μαυρ.

(4) Ἐκ τοῦ βιβλίου αὐτοῦ περὶ τοῦ βίου του.

τὴν Ἀνατολὴν, λέγει ὡς πρὸς τὸν Ῥωμαϊκὸν ἐπίσκοπον· « Ὁ τῆς Ῥώμης ἐπίσκοπος, ἀφοῦ ἤγγειλον αὐτῷ τὰ περὶ τῆς ἔριδος ταύτης, ἔγραψεν εἰς τὰς Ἀνατολικὰς Ἐκκλησίας ὅτι δεῖ νὰ ὁμολογῶσι μὲ τοὺς Δυτικοὺς ἐπισκόπους τὴν Τριάδα ὁμοούσιον, ἰσόδοξον καὶ ἰσότιμον. » Καὶ παραυτὰ προσθέτει τὰ ἑξῆς· « γενομένου δὲ τούτου, πάντες ἡσύχασαν καὶ ἡ ἀμφισβησία ἐφάνη νὰ ἔλαβε τέλος, ἐπείπερ ὡρίσθη τῇ κρίσει τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας. » (1)

Ἔτι καὶ Στέφανος ὁ Λαρίσσης γράφει εἰς τὴν ἐπιστολήν του πρὸς τὸν ἅγ. Βονιφάκιον Β΄, καὶ τὴν συγκροτηθεῖσαν ἐν Ῥώμῃ Σύνοδον κατὰ τὸ ἔτος 531· « Ἡ ἐξουσία τῆς ἀποστολικῆς καθέδρας, ἡ δοθεῖσα παρὰ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Θεοῦ εἰς τὸν πρῶτον τῶν Ἀποστόλων, ὑπερέχει τῶν ἁγίων Ἐκκλησιῶν, καὶ εἰς τὴν ὁμολογίαν αὐτῆς ἐπαναπαύονται ἅπασαι αἱ Ἐκκλησίαι. » (2)

Μετὰ τοσαύτας ἀποδείξεις οὐδὲ ἀνάγκην ἔχομεν ν' ἀπαντήσωμεν εἰς ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον πρῶτος εἶπεν ὁ Φώτιος ὅτι εἰς τὴν τετάρτην μετὰ Χριστὸν ἑκατονταετηρίδα, τὸ πρωτεῖον τοῦ Πέτρου μετεβιβάσθη ἀπὸ τῆς πρεσβυτέρας εἰς τὴν νέαν Ῥώμην, ὅτε, δηλαδὴ, ὁ Κωνσταντῖνος ἔστησε τὸν αὐτοκρατορικὸν θρόνον ἐν Κωνσταντινουπόλει. Εἶπε μόνον ἀλλ' οὐδὲ ἐπεχειρίσθη νὰ δώσῃ περὶ τούτου κἂν τινα προσποίητον ἀπόδειξιν· τοσοῦτον ἐφάνη καὶ εἰς αὐτὸν τολμηρὸν καὶ αὐθάδες τὸ σόφισμα. Ἐπειδὴ ἔπρεπε ἀπὸ τὰ ἑξῆς τρία ἄτοπα ν' ἀποδείξῃ τοὐλάχιστον τὸ ἕν· ἢ ὅτι ἠπατήθησαν οἱ ἡμῶν εὐμαθέστατοι πατέρες, καὶ πάντες οἱ πρὸ Φωτίου, οἱ ὁποῖοι καὶ μετὰ τὴν ὄρθωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τοσοῦτον ῥητῶς ὡμολόγησαν τὸ πρωτεῖον τοῦ Ἐπισκόπου τῆς παλαιᾶς Ῥώμης· ἢ ὅτι ὁ Χριστὸς κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον τοῦ Κωνσταντίνου, μεταμελησάμενος τὸ νὰ εἶχεν εἴπει εἰς τὸν Πέτρον, ποίμαινε τὰ πρόβατά μου, κατέστησεν ἀντ' αὐτοῦ τοὺς βασιλεῖς καὶ τοὺς αὐτοκράτορας ἄκρους ποιμένας καὶ ἱεράρχας τῆς Ἐκκλησίας του· ἢ ὅτι κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, ἀναβιώσας ὁ Πέτρος μετήνεγκε καὶ κατέλειψε τελευταῖον τὴν καθέδραν του ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἐπειδὴ εἴδομεν ὅτι ὁ Χριστὸς δι' ἑαυτοῦ ἔδωκε τὸ πρωτεῖον εἰς τὸν Πέτρον. Ἐκ τούτου ἀκολουθεῖ ὅτι οὔτε ἄνθρωπος, οὔτε

---

(1) Βιβλ. στ΄. κεφ. κδ΄.

(2) Λαββήου. τόμ. ε. ἔκδ. οὐενετ. στήλ. 811.

ἄγγελος δύναται ποτὲ ν' ἀφαιρέσῃ αὐτὸ ἀπὸ τὸ πρόσωπον τοῦ Πέτρου. Καὶ διὰ τοῦτο ἕως οὗ μένει ἀλήθεια ἀναντίῤῥητος ὅτι ὁ Πέτρος κατέλειψε τὴν καθέδραν του ἐν Ῥώμῃ, μένει ἀκόμη ἀληθὲς ὅτι μόνος ὁ τῆς Ῥώμης ἐπίσκοπος εἶναι ὁ ἐπίσκοπος ὁ διαδεχόμενος τὴν καθέδραν αὐτοῦ, δηλαδὴ ὁ Πέτρος ὁ ἐκ Χριστοῦ διαταγῆς, ποιμὴν οἰκουμενικὸς τῶν αὐτοῦ προβάτων.

Ἔχομεν προσέτι νὰ εἴπωμεν εἰς τὸν Φώτιον μὲ τὸν εὐκλεῆ Μητροφάνην Μητροπολίτην Σμύρνης (1) ὅτι καὶ ἐκεῖνος αὐτὸς ἐγνώρισε τὸν Ἐπίσκοπον τῆς Ῥώμης διὰ κριτήν του, καὶ δὲν ἠρνήσατο τὸ πρωτεῖόν του, εἰμὴ καθὼς καὶ οἱ ἄλλοι σχισματοποιοὶ καὶ αἱρεσιάρχαι, ἀφοῦ ὁ Πάπας κατεδίκασεν αὐτὸν ἁρπάσαντα διὰ τῶν ἐπιβουλῶν του καὶ τοῦ ἀναθεματισμένου Βάρδα, τὴν καθέδραν τοῦ ἁγίου Ἰγνατίου. Καὶ ἐπ' ἀληθείας, χειροτονηθεὶς μὲν ὁ Φώτιος ἐν διαστήματι ἓξ ἡμερῶν πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ Γρηγόριον Ἀσβεστὰν ἀφωρισμένον ἤδη ἐπίσκοπον Συραγούσης· καλὰ δὲ εἰδὼς ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ διατηρήσῃ ἀσφαλῶς τὸ ἀξίωμά του, εἰμὴ δημοσιεύων ὅτι ἐκοινώνει μὲ τὸν Πάπαν. ἐσοφίσατο οὐ μόνον νὰ ἀπατήσῃ διὰ ἐπιστολῶν τὸν τότε πάπαν Νικόλαον Α', ἀλλ' ἔτι διέπλασε τὸ ἑξῆς τοῦτο πανούργημα·

Εἶχεν ὁ Πάπας, δι' ἐγκυκλίου αὐτοῦ ἐπιστολῆς ἀπαγορεύσει εἰς τοὺς πατριάρχας καὶ ἐπισκόπους τῆς Ἀνατολῆς νὰ μεθέξωσι κατ' οὐδένα τρόπον εἰς τὴν ἀνόμιμον ἐκλογὴν τοῦ Φωτίου,· προσέτι καὶ διορίσει εἰς αὐτοὺς νὰ δημοσιεύσωσι ταύτην του τὴν ἐπιστολὴν εἰς τὰς ἐπαρχίας των.

Ὁ δὲ Φώτιος ἔπλασεν ἄλλην τινὰ ἐπιστολὴν ἐναντίαν κατὰ πάντα εἰς τὴν τοῦ Πάπα ἐγκύκλιον, καὶ διὰ νὰ σμικρύνῃ τὴν ἔκπληξιν, τὴν ὁποίαν θὰ εἰσέφερε κατ' ἀρχὰς αὕτη ἡ ψευδοεπιστολή, ἐφεῦρε τοῦτον τὸν δόλον· παρεκίνησεν Εὐστράτιόν τινα νὰ φανῇ ὑπὸ σχήματος καλογήρου εἰς τὸ Πατριαρχεῖον, καθ' ἣν ὥραν ἦτο περισσότερος ὁ ὄχλος, προσποιούμενος ὅτι ἐπανεστρέφετο ἀπὸ Ῥώμην, ὡς ἂν εἶχεν ἐκεῖ στείλει αὐτὸν ὁ Ἰγνάτιος ὅπως διαβιβάσῃ πρὸν τὸν Πάπαν τὰ δικαιολογήματά του· ἀλλ' ὅτι ἀπὸ τότε ἀπέθετο ὁποιανδήποτε καὶ ἂν εἶχεν ἔμπροσθεν πρόληψιν κατὰ τοῦ Φωτίου. Ἐπειδὴ « ὁ Πάπας, προσέθετεν ὁ Εὐστράτιος, οὐδὲ ἄξιον ἔκρινε νὰ θεωρήσῃ τὴν ἐπι-

(1) Λαδδ. Σύν. οἰκουμεν. ή. πρᾶξ. στ'.

στολὴν τοῦ Ἰγνατίου.» Ἀμέσως δὲ παρέδωκεν εἰς τὸν Φώτιον τὴν ὑποθετικὴν τοῦ Ἰγνατίου μὲ μίαν ἄλλην ὡσαύτως προσποίητον γραφὴν, ἐν ᾗ διεπλάττετο ὅτι ὁ Πάπας ἀπελογεῖτο πρὸς τὸν Φώτιον περὶ τῆς συμβάσης αναμεταξὺ των δυσαρεσκείας· ὅτι ἀνεδέχετο αὐτὸν εἰς τὴν κοινωνίαν του, καὶ τέλος ὅτι ὑπέσχετο αὐτῷ εἰς τὸ ἑξῆς ἀδιάλειπτον φιλίαν.

Εὐθὺς ἔφερεν ὁ Φώτιος αὐτὰς τὰς ἐπιστολὰς εἰς τὸν Αὐτοκράτορα καὶ τὸν Βάρδαν, τῶν ὁποίων ἀνῆψε πάλιν τοιουτοτρόπως τὴν ἔχθραν πρὸς τὸν ἅγ. Ἰγνάτιον. Μετὰ ταῦτα δὲ ἀπεδείχθη σαφέστατα ὅτι ὁ Εὐστράτιος οὔτε τὸν Κυπριανὸν εἶχε γνωρίσει ποτὲ, παρὰ τοῦ ὁποίου ἐψεύδετο ὅτι παρέλαβε τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Ἰγνατίου πρὸς τὸν Πάπαν, οὔτε ἄλλον τινὰ τῶν οἰκείων τοῦ Ἰγνατίου. (1)

Ἰδοὺ τίνι τρόπῳ ἐματαιώθη ὁ Φώτιος εἰς τοὺς διαλογισμούς του. Ἔνθεν μὲν ἐναντιούμενος καὶ εἰς τὴν Γραφὴν καὶ εἰς τὴν τῶν πατέρων διδασκαλίαν, ἠρνεῖτο τὸ πρωτεῖον τοῦ ἐπισκόπου Ῥώμης· ἔνθεν δὲ ὡμολόγει αὐτὸ ὁπότε εἰδὼς ὅτι ὁ Πάπας ἐγινώσκετο ἀφ' ὅλους τὸ κέντρον τῆς καθολικῆς ἑνότητος, ἐπεμελεῖτο διὰ πανουργημάτων, νὰ μὴ ἀποσπασθῇ τῆς αὐτοῦ κοινωνίας, καὶ ἀποδείξῃ κἂν προφανῶς ὅτι ὁ Πάπας ἐπεκύρου, διὰ τῆς ἐξουσίας του, τὰ ὅσα ἔπραττεν ἐκεῖνος, καὶ τὸν ἐδέχετο πατριάρχην.

Τούτοις προσθέτω, συντόμως, κορωνίδος χάριν, καί τινα ἐξ ὧν διέπραξαν οἱ Ἀνατολικοὶ εἰς δύο γνωστοτάτας περιστάσεις, ἐν αἷς, ἂν καὶ μὴ πάντες, ἀλλὰ πολλοὶ καὶ οἱ σημαντικώτεροι, μεταμελησάμενοι τὸ σχίσμα καὶ τὰς διαφορὰς ἐφιλιώθησαν μὲ τοὺς Δυτικοὺς καὶ ὑπετάγησαν πάλιν εἰς τὸν ἐπίσκοπον τῆς Ῥώμης.

Κατὰ τὸ ἔτος 1274, γενομένης Συνόδου οἰκουμενικῆς ἐν Λουγδούνῳ, ὑπὸ τοῦ ἁγ. Πάπα Γρηγορίου Ι'; οἱ ἐν αὐτῇ πρεσβευταὶ τῶν Ἀνατολικῶν, Γερμανὸς ποτε πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, καὶ Θεοφάνης μητροπολίτης Νικαίας, καί τινες ἡγούμενοι, καὶ ἄλλοι μεγιστᾶνες μετὰ Γεωργίου τοῦ Ἀκροπολίτου πρώτου ὑπουργοῦ Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου, ἀνεγνώρισαν εἰς

(1) Νικήτ. Βίος Ἰγνατ. σελ. 1215.

τὴν τετάρτην πρᾶξιν, ἐν ὀνόματι πάντων σχεδὸν τῶν Μητροπολιτῶν, Ἀρχιεπισκόπων καὶ Ἐπισκόπων τῆς Ἀνατολῆς, τὸ πρωτεῖον τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, ὑποσχόμενοι καὶ ὀμνύοντες εἰς αὐτὴν ὑποταγὴν ἀδιάλειπτον καὶ εἰλικρινῆ (1).

Μετὰ ταῦτα ὁ διαβόητος Ἰωάννης Βέϊκος ἐχειροτονήθη πατριάρχης τῆς προτευούσης, τοῦ ὁποίου τὴν ἀγχίνοιαν καὶ τὴν παιδείαν, πρὸ πάντων δὲ τὸ φιλάληθες, καὶ τὴν εἰλικρίνειαν, καὶ τὸ ὀρθὸν τῆς καρδίας ἐγκωμιάζουσιν ὁμοθυμαδὸν οἱ ἱστοριογράφοι Νικηφόρος Γρηγορᾶς (2), καὶ Γεώργιος Παχυμέρης (3).

Ἰδοὺ τί ἔγραφεν ὁ Βέϊκος μετὰ τῆς Συνόδου του εἰς τὸν πάπαν Ἰωάννην ΚΑ΄· « Ὁμολογοῦμεν ὅτι οἱ ἱερωτάτη ῥωμαϊκὴ Ἐκκλησία ἔχει τὸ ὑπέρτατον καὶ κύριον πρωτεῖον ἐπὶ πᾶσαν τὴν καθολικὴν Ἐκκλησίαν· προσομολογοῦμεν ἔτι ἀληθῶς ὅτι ἔλαβεν αὐτὸ μετὰ τοῦ πληρώματος τῆς ἐξουσίας παρὰ τοῦ Κυρίου αὐτοῦ, ἐν τῷ μακαρίῳ Πέτρῳ ἡγεμόνι τῶν Ἀποστόλων, τοῦ ὁποίου ὁ ῥωμαϊκὸς Ἀρχιερεὺς ὑπάρχει διάδοχος » (4).

Περὶ τὸν Ἰούλιον μῆνα τοῦ ἔτους 1277 ἐδημοσιεύετο ἐν μέσῃ Κωνσταντινουπόλει Ἐγκύκλιος τοῦ αὐτοῦ Πατριάρχου, ἐν ᾗ ἀνεγινώσκοντο τάδε· Δηλοποιοῦμεν πρὸς τὴν ὑμετέραν ἀγάπην ὅτι εἰς τὴν Σύνοδον τὴν συλλεχθεῖσαν ἐν Κωνσταντινουπόλει πρὸς διάγνωσιν τοῦ πολυχρονίου σχίσματος μεταξὺ τῆς Λατινικῆς καὶ τῆς Γραικικῆς Ἐκκλησίας, τὸ ὁποῖον ἐπέφερεν ὁ ἐχθρὸς τῆς ἑνότητος, ἀνεθεματίσαμεν ὅλους ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι δὲν ὁμολογοῦν ὅτι ἡ ἁγία Ῥωμαϊκὴ Ἐκκλησία εἶναι ἡ μήτηρ καὶ ἡ κεφαλὴ πασῶν τῶν λοιπῶν Ἐκκλησιῶν, καὶ ἡ διδάσκαλος ἡ διδάσκουσα τὴν ὀρθόδοξον πίστιν, καὶ ὅτι ὁ ἄκρος αὐτῆς Ἀρχιερεὺς εἶναι ὁ πρῶτος καὶ ὁ ποιμὴν ὅλων τῶν χριστιανῶν, εἰς ὁποιονδήποτε βαθμὸν καὶ ἂν ὑπάρχωσιν, εἴτε διάκονοί εἰσιν, εἴτε ἱερεῖς εἰ καὶ ἐπίσκοποι » (5).

Κατὰ δυστυχίαν ὅμως δὲν διήρκεσεν ἐπὶ πολὺν χρόνον αὕτη ἡ ἐν Λουγδούνῳ συντελεσθεῖσα ἕνωσις τῶν Ἐκκλησιῶν, τὴν ὁποίαν κατ' ἀρχὰς μὲν ἐτά-

---

(1) Λαβδήου Σύν. Λουγδ. πρᾶξ. δ΄. (2) Βιβλ. ε΄. (3) Βιβλ. ϛ΄. κεφ. 19 καὶ γ΄. κεφ. 24. (4) Raynald ann. 1277. (5). Αὐτόθι.

ραξαν, μετ' ολίγον δὲ καὶ ἐματαίωσαν παντελῶς φιλόδοξοί τινες καὶ στασιώδεις ἄνθρωποι, πρὸ πάντων δὲ ὁ Νικηφόρος Δούκας ἡγεμὼν τῆς Ἠπείρου καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἰωάννης.

Ἀλλ' ἰδού, αὐτοκρατεύοντος Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου ἐν ἔτει 1438, διαπράττεται πάλιν ἡ ποθεινοτάτη ἕνωσις μετ' ἀνεκφράστου εὐχαριστήσεως καὶ χαρᾶς πάντων τῶν εναρέτων, εἰς τὴν συλλεχθεῖσαν ἐν Φλωρεντίᾳ οἰκουμενικὴν Σύνοδον ὑπὸ τοῦ πάπα Εὐγενίου Δ'. Παρευρέθη ἐν αὐτῇ αὐτοπροσώπως ὁ Πάπας· ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ ἐκάθητο Ἰωσὴφ ὁ πατριάρχης τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ἐξ εὐωνύμων ὁ Αὐτοκράτωρ. Ὁ Πατριάρχης ἀνεπαύθη ἐν Κυρίῳ εἰς τὴν Φλωρεντίαν. Μολονότι δὲν ἔζησεν ἵνα εἴδῃ τὸ τέλος τῆς Συνόδου, ἀλλὰ πρὸ τῆς τελευτῆς του ἠθέλησε ν' ἀποδιώσῃ ἀρχιεροπρεπῶς πρόβατον τοῦ Πέτρου, μὲ τὴν ἑξῆς ὁμολογίαν τῆς ῥωμαϊκῆς πίστεως, τὴν ὁποίαν ἔγραψεν αὐτοχειρί, καὶ ἀναφέρω αὐτὴν αὐταῖς λέξεσιν ὡς ἕπεται·

« Ἰωσὴφ, ἐλέῳ Θεοῦ, ἀρχιεπίσκοπος τῆς Κωνσταντινουπόλεως νέας Ῥώμης, καὶ οἰκουμενικὸς πατριάρχης.

« Ἐπειδὴ πρὸς τὸ τέλος ἔφθασα τῆς ἐμῆς ζωῆς, βουλόμενος τελειῶσαι τὸ κοινὸν ὀφέλειμα ἤδη χάριτι Θεοῦ γράφω καὶ ὑπογράφω τὴν ἐμὴν δόξαν φανερῶς τῇ ἐμῇ υἱότητι· πάντα οὖν ἅτινα δογματίζει ἡ καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ Ἐκκλησία τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης, καὶ αὐτὸ ἐγὼ νοῶ, καὶ ἐπὶ τούτοις ἐμὲ συμπειθόμενον ἀφιερῶ. Ἔτι τὸν μακαριώτατον πατέρα πατέρων, καὶ μέγιστον ἀρχιερέα καὶ τοποτηρητὴν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὸν Πάπαν τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης ὁμολογῶ εἰς πάντων ἀσφαλότητα. Ἔτι τῶν ψυχῶν τὸ καθαρτήριον. Εἰς γὰρ τὴν περὶ τούτων ἀσφάλειαν ὑπεγράφην κατὰ τὴν ἐννάτην Ἰουνίου μηνὸς αυλθ'. ἰνδικτιῶνος δευτέρας » (1).

Διὰ τῶν σοφῶν αὐτοῦ καὶ πατρικῶν παραινέσεων, ἀλλὰ μάλιστα διὰ τοῦ

(1) Λαδδήου Σύν. φλωρ. Περὶ τοῦ Ἰωσὴφ πατριάρχ. Κωνστ. ἰδὲ καὶ τὸν Συρόπουλον.

ἐνδοξοτάτου τούτου παραδείγματος, τὸ ὁποῖον πρὸς τὰς θύρας τῆς μελλούσης αἰωνιότητος, κατέλειπεν εἰς τοὺς υἱούς του ἐν Χριστῷ, ὁ Πατριάρχης εἶχεν ἤδη ἐγκαρδιώσει πολλοὺς ἐξ αὐτῶν ἵνα ἑνωθῶσι μετὰ τῶν Δυτικῶν· διὸ καὶ, μετ' οὐ πολὺ, συνεκλείσθη τελευταῖον ἡ Σύνοδος μὲ τὸν ἑξῆς ὁρισμὸν, ὃν ὑπέγραψαν οἱ Ἀνατολικοὶ καὶ οἱ Δυτικοὶ, πλὴν ὀλίγων τινῶν, οἱ ὁποῖοι προὐτίμησαν νὰ ἐμμείνωσι κεχωρισμένοι· « Ἔτι ὁρίζομεν ὅτι ἡ ἁγία ἀποστολικὴ Καθέδρα, καὶ ὁ ῥωμαϊκὸς Ἀρχιερεὺς εἶναι διάδοχος τοῦ μακαρίου Πέτρου τοῦ κορυφαίου τῶν Ἀποστόλων, καὶ ὅτι ὑπάρχει ἀληθῶς τοποτηρητὴς τοῦ Χριστοῦ, καὶ πάσης τῆς Ἐκκλησίας κεφαλὴ, καὶ πάντων τῶν Χριστιανῶν πατήρ τε καὶ διδάσκαλος, καὶ ὅτι εἰς αὐτὸν, ἐν τῷ μακαρίῳ Πέτρῳ ἐδόθη παρὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, πλήρης ἐξουσία τοῦ ποιμαίνειν καὶ διευθύνειν, καὶ κυβερνᾷν τὴν καθολικὴν Ἐκκλησίαν, καθ' ὃν τρόπον καὶ εἰς τὰ πρακτικὰ τῶν οἰκουμενικῶν Συνόδων, καὶ εἰς τοὺς ἱεροὺς κανόνας διαλαμβάνεται » (1).

Αὕτη δὲ ἡ ἀπόφασις τῶν ἐν Φλωρεντίᾳ συλλεχθέντων, ἄλλο δὲν εἶναι, ὡς δύναται πᾶς τις νὰ παρατηρήσῃ, εἰμὴ ἡ συνέπεια καὶ ἡ ἀνακεφαλαίωσις, ὧν ἀνέφερον εἰς τόδε βιβλιάριον γραφικῶν καὶ πατρικῶν ῥητῶν, καὶ ἱστορικῶν συμβεβηκότων ὑπὲρ τοῦ πρωτείου τοῦ ῥωμαϊκοῦ Ἀρχιερέως, τὰ ὁποῖα μολονότι δὲν εἶναι οὐδὲ τὸ πολλοστὸν μέρος τῶν ὅσων ὑπάρχουσι μαρτυριῶν περὶ τούτου, ἀλλὰ εἰς τοὺς φιλαλήθεις εἶναι ἱκανὰ καὶ ἐκ περισσοῦ πρὸς ἀπόδειξιν ὅτι οἱ Ἀνατολικοὶ τῶν ἀρχαίων χριστιανικῶν αἰώνων, μάλιστα δὲ οἱ ἐνδοξότατοι καὶ ἅγιοι αὐτῶν πατέρες, ὀνόματα ἀθάνατα καὶ φωστῆρες τῆς οἰκουμένης, καὶ ἄλλοι πολλοὶ ἐκ τῶν μεταγενεστέρων ἄνδρες χρηστοὶ καὶ ἐλλόγιμοι ὡμολόγησαν ὁμοφώνως μὲ τοὺς Δυτικοὺς τὸν Ἀρχιερέα τῆς Ῥώμης διάδοχον τοῦ μακαρίου Πέτρου τοῦ κορυφαίου τῶν Ἀποστόλων, καθ' ὅλα τὰ προνόμια τοῦ πρωτείου αὐτοῦ, καὶ διὰ τοῦτο θεμέλιον καὶ κεφαλὴν τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας, καθὼς ὁ Πέτρος, καὶ ἀρχὴν τῆς ἑνότητος ἐν αὐτῇ, καὶ λιμένα τῆς πίστεως, εἰς πάντων ἀσφαλότητα, ὡς ἐσχάτως ὡμογνωμόνει καὶ ὁ μακαρίτης λογιώτατος Ἰωσὴφ πατριάρχης τῆς νέας Ῥώμης.

(1) Λαββήου αὐτόθ.

'Αλλὰ καὶ ἀπέδειξα ἤδη ὅτι τὸ πρωτεῖον τοῦ Πέτρου εἶναι ἰδιότης τῆς τοῦ Χριστοῦ 'Εκκλησίας. Ὅθεν γίνεται φανερὸν ὅτι, ἐπειδὴ εἷς μόνος ἐστὶν ὁ ἐπίσκοπος Ῥώμης, εἶναι δὲ ὁ αὐτὸς καὶ εὐκολογνώριστος ἀφ' ὅλους, ἐν τ'αὐτῷ ὁ Πάπας εἶναι, ὡς ἐπέκειτό μοι ν' ἀποδείξω, καὶ σημεῖον γνωριστικὸν, ἱκανώτατον καὶ βεβαιότατον τῆς μιᾶς, ἁγίας, καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας. « Ὅπου ὁ Πέτρος, ἐκεῖ ἡ 'Εκκλησία », λέγει ὁ ἅγιος 'Αμβρόσιος (1).

(1) Εἰς τὸν ψαλμ. ν'.

—=—

ΕΠΙΛΟΓΟΣ.

Μεγάλη τωόντι συμφορὰ ὅτι καὶ ἡ ἐν Φλωρεντίᾳ γενομένη ἕνωσις τῶν Ἐκκλησιῶν ἐλεεινῶς ἀπέτυχε κατὰ πολλὰ καὶ αὕτη, καὶ οὐδαμῶς ἐπέφερε τὰ ἀγαθὰ ἀποτελέσματα, τὰ ὁποῖα ἤλπιζον ἀπ᾿ αὐτὴν καὶ οἱ Δυτικοὶ καὶ οἱ φιλοφρονέστεροι τῶν Ἀνατολικῶν· καίτοι τοσούτους κατέβαλον πόνους καὶ κόπους ὅπως τὴν στηρίξωσι μεταξὺ τοῦ ἔθνους· ἐν οἷς ἀξιομνημόνευτοι, πρὸ πάντων ὑπάρχουσιν οἱ δύο πατριάρχαι, Μητροφάνης μητροπολίτης ποτὲ Κυζίκου, καὶ Γρηγόριος ὁ ἐπωνομασμένος Μάμμας, οἱ ὁποῖοι διεδέξαντο ὁ εἷς μετὰ τὸν ἄλλον, τὸν τελευτήσαντα ἐν Φλωρεντίᾳ Ἰωσήφ, εἰς τὴν καθέδραν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. (1)

Μ᾿ ὅλον τοῦτο οἱ πάπαι δὲν ἐπαύσαντο ποτὲ φροντίζοντες περὶ τῆς εἰρήνης. Ἐπειδὴ εἶπεν ὁ Χριστὸς εἰς τοὺς Ἀποστόλους του· « ὑπάγετε, μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη . . . καὶ ἰδοὺ ἐγὼ εἶμαι μὲ ὑμᾶς . . . (2)· ἐκ ταύτης τῆς τοῦ Σωτῆρος διαταγῆς, καὶ τῆς ἐσωτερικῆς αὐτοῦ ἐνεργείας, κέκτηται ἡ ἁγία αὐτοῦ νύμφη ἡ Ἐκκλησία διαχυτικήν τινα ἀρετὴν καὶ θεί[αν], ὅλως φλογίζουσαν αὐτὴν ἀπὸ σφοδρὰν ἐπιθυμίαν, καὶ ζῆλον ἀποστολικὸν ὄχι μόνον τοῦ ἐκτείνεσθαι καθ᾿ ἑκάστην ἐπὶ μᾶλλον εἰς τὴν οἰκουμένην πρὸς φωτισμὸν τῶν ἀπίστων ἐθνῶν, ἀλλὰ καὶ τοῦ προσκαλεῖν πάλιν εἰς τὰς ἀγκάλας της ὅσα ἄλλα ἔχει τέκνα, τὰ ὁποῖα διατρίβουσι πόῤῥω που τῆς πατρῴας οἰκίας.

Τοῦτο δὲ τὸ διπλοῦν τοῦ Χριστοῦ ἔργον ἐκπληροῦται πρὸ πάντων διὰ τῶν παπῶν, οἱ ὁποῖοι τὴν διεύθυνσιν ἔχοντες ἐγκεχειρισμένην παντὸς τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας, ποτὲ μὲν ἐντέλλονται, ποτὲ δὲ ἐγκρίνουσι καὶ ἐπικυροῦσι, πάντοτε δὲ καταθαῤῥύνουν καὶ διευθύνουσι τὰς ζωοποιὰς καὶ σωτηριώδεις αὐτῆς ἐπιχειρήσεις. Προσέτι, καθὸ ἀντιπροσωπεύουσι τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, εἶναι καὶ ἐνδεδυμένοι τὰ μητρικὰ αὐτοῦ σπλάγχνα, κηρύττοντες, καθάπερ ἐκεῖνος, τὴν εἰρήνην τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐπιμελούμενοι εἰς πᾶσαν περίστασιν

(1) Γεώργ. Φραντζῆς Ἱστορ. τῆς Βυζαντίδ. βιβλ. β΄. Ἰδ. καὶ τὸν Ἀλλάτιον.

(2) Ματθ. κεφ. κή.

425

« ἐπισυναγαγεῖν τὰ τέκνα . . . ὃν τρόπον ἐπισυνάγει ὄρνις τὰ νοσσία ἑαυτῆς ὑπὸ τὰς πτέρυγας . « (1)

Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς τρὶς πρότερον ἀπήτησεν ἀγάπην ἀπὸ τὸν Πέτρον, μάλιστα καὶ πλείονα ἀπ' αὐτὸν παρ' ἀπὸ τοὺς ἄλλους, καὶ ἔπειτα εἶπεν αὐτῷ· « ποίμαινε τὰ πρόβατά μου.»

Πόσον δὲ οἱ πάπαι ἐπεμελήθησαν εἰς ὅλους τοὺς αἰῶνας τὴν διάδοσιν τῆς Χριστιανικῆς πίστεως ἐπὶ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην, ποσάκις καὶ φιλοστόργως ἀνεκάλεσαν καὶ ἐπανεκάλεσαν τοὺς ἔξω διάγοντας τῆς αὐτῶν ποίμνης, ἀγνοεῖ μόνον ὁ πάνυ ἄπειρος τῆς Ἐκκλησιατικῆς Ἱστορίας. Καὶ γὰρ « εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος . . , καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης (ἠκούσθησαν) τὰ ῥήματα » τῶν ἱεραποστόλων τῶν ὑπὸ τῶν παπῶν ἐπισταλέντων εἰς κήρυξιν τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ πάντες ἠξεύρουσι πόσαι ἐπισκοπικαὶ ἕδραι, χάριτι καὶ φροντίδι αὐτῶν, ἠγέρθησαν καὶ εἰσέτι ἐγείρονται καὶ εἰς τὰ ἀγριώτερα μέρη τοῦ κόσμου, ἕως καὶ εἰς τὰς καυστικωτάτας χώρας τῆς Ἀφρικῆς.

Πρὸς τούτοις καὶ τώρα ἀκόμη ἀκμάζουσι καὶ καρποφοροῦν αἱ, διὰ τῶν ἐπιμόνων προσπαθειῶν τῶν Ῥωμαϊκῶν Ἀρχιερέων, ἡνωμέναι ἤδη μὲ τοὺς Δυτικοὺς, Ἀρμενίων, Χαλδαίων, Ἀβυσσινίων καὶ ἄλλων ἐθνῶν Ἐκκλησίαι, μάλιστα δὲ ἡ τῶν Μαρονιτῶν, οἱ ὁποῖοι ἀπὸ τῆς τελευταίας των ἐπανόδου εἰς τὸν κόλπον τῆς ἁγίας Ἐκκλησίας, ἐν ἔτει 1444, ἐπὶ τοῦ πάπα Εὐγενίου Δ', ποτὲ δὲν μετεπείσθησαν, ἀλλὰ διετήρησαν σταθερὰ μέχρι τῆς σήμερον τὴν ἑνότητα μὲ τὸν πάπαν.

Τεκμήριον ἔτι λαμπρότερον ὅτι ὁ μακάριος Πέτρος διαρκεῖ νὰ ζῇ πάντοτε εἰς τοὺς διαδόχους του, καὶ διὰ τῶν ἔργων τῆς εὐαγγελικῆς του ἀγάπης, νὰ λέγῃ εἰς τὸν Χριστόν· « Σὺ, Κύριε, ἠξεύρεις ὅτι σὲ ἀγαπῶ », εἶναι, καὶ αἱ νεωστὶ Ἀποστολικαὶ Ἐπιστολαὶ τῆς 8 Σεπτεμβρίου 1868, «Arcano Divinæ Providentiæ », τὰς ὁποίας ὁ ἀείμνηστος Πίος πάπας Θ', ἐπέστειλεν εἰς πάντας τοὺς τῆς Ἀνατολῆς Ἐπισκόπους τοὺς μὴ κοινωνοῦντας μὲ τὴν Καθέδραν τὴν Ἀποστολικὴν, καὶ ἐν αἷς διευθύνει πρὸς αὐτοὺς καὶ τοὺς ἑξῆς φιλοστόργους λόγους·

(1) Αὐτόθ. κεφ. κγ'.

« Μὲ ὅσον μέγιστον δυνάμεθα ἀγῶνα τῆς ἡμετέρας ψυχῆς, παρακαλοῦμεν, προτρέπομεν καὶ ἱκετεύομεν ὑμᾶς ἵνα θελήσητε νὰ συνέλθητε εἰς ταύτην τὴν οἰκουμενικὴν Σύνοδον, (1), . . . ὅπως ἀνανεωθέντων τῶν νόμων τῆς ἀρχαίας ἀγάπης, καὶ τῆς τῶν Πατέρων εἰρήνης, τοῦ ἐπουρανίου τούτου καὶ σωτηριώδους τοῦ Χριστοῦ δώρου τὸ ὁποῖον προϊόντος τοῦ χρόνου ἐξηράνθη, εἰς ἀκμὴν πάλιν ἐπαναχθείσης, ἅπασιν ἐπιλάμψῃ, μετὰ μακρὰν λύπης ὁμίχλην, καὶ μαῦρον καὶ ἄχαριν ζόφον πολυχρονίου διαχωρισμοῦ, ἡ εὔδιος τῆς πολυποθήτου ἑνώσεως λαμπρότης. »

Ὢ τῆς μακαρίας ταύτης καὶ ὄντως ἀποστολικῆς φωνῆς, ἡ ὁποία κατὰ πάντα σύμφωνος τυγχάνει πρὸς ὅσα παραγγέλλουσιν ἡμῖν οἱ Ἀπόστολοι περὶ ἀδελφικῆς ὁμονοίας καὶ ἀγάπης· Λέγει γὰρ ὁ Ἰωάννης· « Ἀγαπητοί, ἀγαπῶμεν ἀλλήλους » (2)· καὶ ὁ Παῦλος ἀναβοᾷ μὲ ὅσον μέγιστον δύναται ἀγῶνα τῆς ψυχῆς του· « Παρακαλῶ ὑμᾶς ἀδελφοί, διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου ὑμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἵνα τὸ αὐτὸ λέγητε πάντες, καὶ μὴ ἦναι ἐν ὑμῖν σχίσματα »(3). Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς Ἀπόστολος εἰς τὴν πρὸς τοὺς Φιλιππησίους· « Εἴτις .. παρηγορία ἐν Χριστῷ, εἴτις παραμυθία ἀγάπης, εἴτις κοινωνία πνεύματος, εἴτινα σπλάγχνα καὶ οἰκτιρμοί. Πληρώσατέ μου τὴν χαράν, ἵνα τὸ αὐτὸ φρονῆτε, τὴν αὐτὴν ἀγάπην ἔχοντες, σύμψυχοι, τὸ ἓν φρονοῦντες » (4).

Τώρα ἡ Ἀποστολικὴ Καθέδρα, ἀντιπροσωπεύουσα τοὺς Ἀποστόλους, τὰ ἐκείνων παραινεῖ πάλιν προτρέπουσα τοὺς Ἀνατολικοὺς εἰς τὴν ἕνωσιν τὴν τοσοῦτον αὐτῇ περιπόθητον καὶ πολυέραστον· ἅπασα δὲ ἡ οἰκουμένη, καὶ οἱ περὶ Χριστόν, καὶ οἱ περὶ ἀντίχριστον, μολονότι διαφόρως διάκεινται, ἀλλὰ ἑκάτεροι ἐπιμελῶς προσέχουσιν ἵνα ἴδωσι τὸ γενήσεται ἐκ ταύτης τῆς τοῦ Πάπα προσκλήσεως· θ' ἀποφασίσουσιν ἢ δὲν θ' ἀποφασίσουσιν οἱ Ἀνατολικοὶ νὰ ἑνωθῶσιν;

Δὲν ἠδύνατο, ἐπ' ἀληθείας, νὰ συμπέσῃ διὰ τὴν ἕνωσιν ἁρμοδιωτέρα εὐκαιρία τῆς παρούσης· ἐνῷ, ἀπὸ τῆς τελευταίας ἐν Τριδέντῳ, μετὰ τριακόσια καὶ εἴκοσι τρία ἔτη, πρώτη πάλιν μετ' ὀλίγον συγκροτεῖται οἰκουμενικὴ Σύ-

(1) Περὶ ἧς προείρηται ἐν τῇ αὐτῇ Ἐγκυκλίῳ. (2) Α΄. ἐπιστ. κεφ. δ΄.
(3) Α΄. πρὸς Κορινθ. κεφ. α΄. (4) Κεφ. β΄.

νοδος εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ ἁγ. Πέτρου ἐν Ῥώμῃ. Ἐκ τούτου καὶ μόνου ἂς κρίνωσι, κατενώπιον τοῦ Θεοῦ, οἱ φιλαλήθεις καὶ συνετοὶ τῶν Ἑλλήνων πόσον ὑπερμέτρως ὑπεύθυνοι καθίστανται πρὸς τοὺς ἀπογόνους των, ἀποκρούοντες ταύτην τὴν τοσοῦτον εὔκαιρον περίστασιν, παρομοία τῇ ὁποίᾳ ἑτέρα δυσκόλως δύναται νὰ τύχῃ.

Τοῦτο δὲ τὸ ὑπεύθυνον ἐπίκειται ἀναμφιβόλως πρὸ πάντων τοῖς κεκτημένοις τὴν διεύθυνσιν καὶ κυβέρνησιν τῶν συμφερόντων τοῦ ἔθνους. Διὸ καὶ ἡ Ἱστορία αὐτοὺς πρώτους αἰτιάσεται παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις τῆς ἀντικρούσεως τῶν νῦν Ἑλλήνων εἰς τὴν πατρικὴν φωνὴν τοῦ εὐσεβεστάτου Πίου Πάπα Θ΄. Καὶ ἐὰν οἱ αἰδεσιμώτατοι καὶ οἱ ἐξοχώτατοί μου Κύριοι δὲν ἀποδοκιμάζωσιν, ἀλλὰ παραδέχωνται ὡς ἀ λ ή θ ε ι α ν, ὅσα ἀνωτέρω ἀπέδειξα περὶ τοῦ πρωτείου τοῦ Πάπα, ἐπαίρω τὰς χεῖρας μου εἰς τὸν οὐρανὸν δεόμενος μεθ' ὅσης δύναμαι θερμότητος τοῦ πανελεήμονος Θεοῦ, ἵνα προφυλάξῃ αὐτοὺς ἀπὸ τὴν ἀκατάληπτον συμφορὰν τοῦ γίγνεσθαι τοῦ ἀριθμοῦ τῶν φαύλων ἐκείνων, περὶ τῶν ὁποίων διαμαρτύρεται ὁ Παῦλος ὅτι, « ὀργὴ Θεοῦ ἀπ' οὐρανοῦ ἐπὶ πᾶσαν ἀδικίαν ἀνθρώπων, τῶν τὴν ἀ λ ή θ ε ι α ν ἐν ἀδικίᾳ κατεχόντων » (1).

Ὄχι δὲ μόνον οἱ πρῶτοι, ἀλλὰ μετ' αὐτοὺς καὶ ἅπαν τὸ ἔθνος ὑπάρχει σήμερον ὑπεύθυνον πρὸς τὰς ἐλευσομένας γενεὰς ἐφ' ὅ θὰ ἀποφασισθῇ ἐπὶ τῆς προκειμένης ὑποθέσεως. Γέγραπται γὰρ ὅτι, « παντὶ ἑκάστῳ ἐνετείλατο ὁ Θεὸς περὶ τοῦ πλησίον του » (2). Ὅθεν καὶ προτρέπει ἡμᾶς ὁ ἅγιος Χρυσόστομος λέγων· « γινώμεθα κηδεμονικοὶ περὶ τοὺς ἀδελφοὺς τοὺς ἡμετέρους· τοῦτο κεφάλαιον τῆς καθ' ἡμᾶς πολιτείας ἐστίν. » (3)

Ἔσθ' ὅτε ὄντως κηδεμονικοὶ ἐγένοντο οἱ Ἕλληνες περὶ τοὺς ἀδελφούς, ἐφ' ὅσον γενναίως καὶ ἀνδρικῶς ἀντεστάσθησαν καὶ εἴς τινας Πατριάρχας αὐτῶν, οἱ ὁποῖοι ἐπεχείρησαν νὰ τοὺς ἀναγκάσωσιν εἰς πίστιν ὁμολογουμένως ἐναντίαν εἰς τὴν ὀρθόδοξον τῶν ἁγίων Πατέρων αὐτῶν διδασκαλίαν. Ἐβλασφήμει μὲν ἀναισχύντως καὶ ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος ὁ Νεστόριος πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἐν ἔτει 428 ὅτι, ἡ ἀειπαρθένος Μαρία δὲν πρέπει νὰ λέγη-

(1) Ῥωμ. κεφ. α΄. (2) Ἐκκλησιαστικ. κεφ. ιζ΄. (3) Εἰς τὴν Γέν. ὁμιλ. θ΄.

ται Θεοτόκος. Ἀλλὰ δὲν ὠφέλησεν αὐτῷ ἡ ἀφροσύνη του· ἐπειδὴ, καθ' ἣν ὥραν ἐφλυάρει ὁ μιαρὸς ἐν τῷ ναῷ τὰ τοιαῦτα, ἀναστὰς Εὐσέβιός τις δικηγόρος χειροτονηθεὶς ὕστερον καὶ ἐπίσκοπος Δορυλαίου, ἀνδρείως ἐπεστόμισεν αὐτὸν, εὐφημοῦντος τοῦ πλείστου μέρους τῶν ἐκεῖσε συμπαρόντων Κωνσταντινουπολιτῶν. (1) Καὶ ὁ μὲν Πατριάρχης καταδικασθεὶς, ὡς πάντες ἠξεύρουσι, καὶ ἀναθεματισθεὶς εἰς τὴν οἰκουμενικὴν ἐν Ἐφέσῳ Σύνοδον, τέλος ἀπέθανεν ἐν ἐξορίᾳ καταλείπων ὁ τρισάθλιος παρὰ τῇ Ἱστορίᾳ ὄνομα τοσοῦτον βδελυρὸν παρ' ἡμῖν καὶ ἐπάρατον· τὸ δὲ ἔθνος λαμπρὰν καὶ διαιώνιον μνήμην ἑαυτοῦ ἀπέλιπεν εἰς τοὺς ἐγγόνους, ἕνεκα τῆς ἐνδόξου αὐτοῦ ἀντιστάσεως εἰς τὴν τοῦ Νεστορίου αἱρεσίαν. Καὶ ἀπὸ τοῦ χρόνου ἐκείνου μέχρι τῆς σήμερον δὲν ἐπαυσάμεθα ἀκόμη ἐπαινοῦντες καὶ μακαρίζοντες τοὺς Ἐφεσίους διὰ τὰς εὐλαβεστάτας προσφωνήσεις καὶ κρότους εἰλικρινεῖς, μεθ' ὧν ὑπεδέξαντο τοὺς Πατέρας ἐξερχομένους τῆς ἁγίας Συνόδου, συνοδεύοντες αὐτοὺς καὶ μετὰ φαιδρῶν λαμπάδων εἰς τὰ ἴδια.

Ἀλλὰ καὶ ἕτερον διηγεῖται ἡ Ἱστορία νεώτερον τεκμήριον τοῦ εὐνοῦ φρονήματος τοῦ προσφιλεστάτου Ἑλληνικοῦ ἔθνους πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῶν ἁγίων αὐτοῦ Πατέρων. Περὶ τὸ ἔτος 1630 εἶχον οἱ Ἀνατολικοὶ Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως Κύριλλόν τινα ἐπωνομασμένον Λούκαριν, ὁ ὁποῖος ἐμπνευσθεὶς τὰς τοῦ Καλβινισμοῦ ἀρχὰς εἰς τὴν Γενεύην ὅπου εἶχε ταξιδεύσει, ἐπεχειρίσατο καὶ προφορικῶς καὶ ἐγγράφως, νὰ τὰς ἐπιβάλῃ καὶ εἰς τοὺς Ἕλληνας. Ἀπέτυχεν ὅμως ὁ μιαρὸς τοῦ σκοποῦ του ἕνεκα τῆς φιλορθοδοξίας τοῦ ἔθνους. Διὸ καὶ, συλλεχθείσης ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει Συνόδου, κατηργήθησαν αὐτός τε καὶ ἡ αἵρεσίς του, ἐν ἔτει 1639, διὰ τῶν ἑξῆς καταδικαστικῶν ῥημάτων, τὰ ὁποῖα ἀναγινώσκονται εἰς τὰ πρακτικὰ τῆς αὐτῆς Συνόδου· « Ἀνάθεμα εἰς τὸν Κύριλλον Λούκαριν, ὅστις διαβάλλει τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν ὡς φρονοῦσαν τὰ τοῦ Καλβίνου ! Ἀνάθεμα εἰς τὸν Κύριλλον, ὁ ὁποῖος διδάσκει ὅτι ἡ ἁγία τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία δύναται ν' ἀπατηθῇ καὶ ν' ἀπατήσῃ ! . . . Ἀνάθεμα εἰς τὸν Κύριλλον, ὁ ὁποῖος διδάσκει ὅτι τὰ ἱερὰ Μυστήρια δὲν εἶναι ἑπτὰ ἀλλὰ δύο μόνον· ὅτι, ἐν τῇ Εὐχαριστίᾳ, ὁ

(1) Σύν. Ἐφεσ. μέρ. Α΄. κεφ. ιγ΄.

ἄρτος δὲν μετουσιοῦται εἰς τὸ Σῶμα, οὐδὲ ὁ οἶνος εἰς τὸ Αἷμα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ὅτι αἱ προσευχαὶ καὶ αἱ ἐλεημοσύναι δὲν ὠφελοῦσιν εἰς τοὺς τεθνηκότας πιστούς. » (1)

Ἐνῷ παρατηρῶ τοιαύτας χρηστὰς τοῦ ἔθνους διαθέσεις, τὰς ὁποίας ἐπέδειξεν ἐνίοτε πρὸς τὸ δίκαιον καὶ τὸ ὀρθόδοξον, στενάζω καὶ θρηνῶ διὰ τὴν σκληρόκαρδον ἀναισχυντίαν καὶ ὑπουλότητα ἐκείνων τῶν ὀλίγων, οἱ ὁποῖοι ἀπεπλάνησαν τὸ ἔμφυτον αὐτῷ αἴσθημα ὑπὲρ τῆς ἑαυτοῦ δόξης, ἠμαύρωσαν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του, ὅ,τι ἐδογμάτισαν οἱ Πατέρες του περὶ τοῦ ῥωμαϊκοῦ Ἐπισκόπου, καὶ τοιουτοτρόπως ἐπέτυχον ἐλεεινῶς ν' ἀποσπάσωσιν αὐτὸ τῆς καθέδρας τοῦ Πέτρου, ὡς ἂν ἦτο ἡ δόξα αὐτοῦ τὸ ἀνεξάρτητον ἀπὸ τὸν Πέτρον τὸν τοποτηρητὴν Χριστοῦ τοῦ ποιμένος καὶ ἐπισκόπου τῶν ψυχῶν μας (2)

Καὶ ποῖος θὰ ἔδιδε δάκρυα ἀρκετὰ εἰς τοὺς ὀφθαλμούς μου, διὰ νὰ ἐκφράσω ὡς πρέπει τὸν πόνον μου; Ποῖος θὰ ἔδιδε καὶ φωνὴν τρανὴν εἰς τὸν λάρυγγά μου διὰ νὰ ἀναβοήσω εἰς ἕκαστον τῶν ἀποκεχωρισμένων ἀδελφῶν μου ἐν Χριστῷ· Γένεσθε ὑμῶν αὐτῶν, ὦ Ἕλληνες· ἰδοὺ νῦν ὁ καιρὸς καὶ ἡ περίστασις ἡ ἁρμοδιωτάτη. Καλὸν ναὶ καὶ ἀγαθὸν τὸ μέγα φρονεῖν ἐπὶ τοῖς προγόνοις, ἀλλὰ τότε μόνον ὅταν μιμώμεθα αὐτούς, καὶ φρονῶμεν καθὼς ἐφρόνησαν ἐκεῖνοι. « Τὰ γὰρ τῶν προγόνων ἐγκώμια, λέγει, ὁ ἅγ. Χρυσόστομος, ὅταν μὲν αὐτοῖς κοινωνῶμεν, καὶ ἡμῶν ἐστιν· ὅταν δὲ μή, οὐδὲν ἰσχύουσιν, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον κατακρίνουσιν » (3).

« Πρὸς ἐντροπὴν ὑμῖν λέγω· οὕτω δὲν εὑρίσκεται ἐν ὑμῖν σοφὸς οὐδὲ εἷς ὅστις » (4) ν' ἀνακαλέσῃ εἰς τὴν μνήμην του, καὶ νὰ ἐπενθυμίσῃ καὶ τοῖς συμπατριώταις αὐτοῦ τὸν ἀείμνηστον λόγον ἐκεῖνον, ὃν εἶπέ ποτε ὁ Σωκράτης σας ὅτι, « οὔ τί γε πρὸ τῆς ἀληθείας τιμητέος ἀνήρ» (5);

Ἔτι καὶ ὁ Ἀριστείδης σας λαμπρὸν κατέλιπεν ὑμῖν παράδειγμα γνησίας φιλοπατρίας καὶ πόθου ἀληθοῦς πρὸς τὸ ὀρθὸν καὶ τὸ δίκαιον, ὅτε, ψηφισθεὶς

---

(1) Ἀλλάτιος de Eccl. Occid et Orient. perpet. consens. libr. 3 cap. 11. (2) Α΄· Πέτρ. κεφ. 6΄. (3) Εἰς τὴν Β΄. ἐπιστ. πρὸς Τιμ. Ὁμιλ. Δ΄. (4) Α΄. πρὸς Κορ. στ΄. (5) Παρὰ Πλάτ. περὶ Δημοκρ. κεφ. ί.

καὶ αὐτὸς μετὰ τῶν δέκα στρατηγῶν ἐπὶ τὴν μάχην τοῦ Μαραθῶνος, καθ' ἣν ἡμέραν ἔδει αὐτὸς νὰ λάβῃ τὴν ἀρχιστρατηγίαν, ἀφῆκεν αὐτὴν εἰς τὸν Μιλτιάδην ὡς στρατηγὸν ἀνδρειότερον καὶ ἐμπειρότερον ἑαυτοῦ. (1)

Ἀλλὰ τότε μάλιστα χρεωστοῦμεν νὰ ἐπιδείξωμεν τὴν ἀγάπην μας πρὸς τὴν ἀλήθειαν ὅταν ὁ λόγος ἦναι περὶ τῶν μειζόνων, μάλιστα δὲ περὶ τῆς Ἐκκλησίας, « ἣν ὁ Χριστὸς ἠγάπησε . . . καὶ ἑαυτὸν παρέδωκεν ὑπὲρ αὐτῆς » (2)· διὰ τὴν ὁποίαν καὶ ὁ Παῦλος « τριετίαν νύκτα καὶ ἡμέραν οὐκ' ἐπαύσατο μετὰ δακρύων νουθετῶν ἕνα ἕκαστον » (3) τῶν ἐπισκόπων νὰ προσέξωσι μετὰ πάσης τῆς σπουδῆς, ὅπως προφυλάξωσι τὸ ποίμνιον τοῦ Χριστοῦ ἀπὸ τὰ σχίσματα. « Καὶ καλῶς εἶπε, προσέχετε, ἀναφωνεῖ ἐδῶ ὁ Χρυσόστομος, δεικνὺς περισπούδαστον σφόδρα τὸ πρᾶγμα· Ἐκκλησία γάρ ἐστι· καὶ ὅτι μέγας ὁ κίνδυνος· αἵματι γὰρ αὐτὴν ἐλυτρώσατο (ὁ Χριστός) » (4). Ὅθεν καὶ « πάντων ὀλεθριώτερον, τὸ διεσπάσθαι τὴν Ἐκκλησίαν » (5).

Ἵνα μὴ γίνῃ τὸ ὀλέθριον τοῦτο, καὶ ὁ Μέγας Ἀθανάσιος, καὶ ὁ Χρυσόστομος, καὶ ὁ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, καὶ ὁ Θεόδωρος ὁ Στουδίτης, καὶ ὁ Ἰγνάτιος ὁ Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ἄλλοι πολλοὶ τοὺς Ἀποστόλους μιμησάμενοι, παντοῖα ὑπέμειναν δεινά, καὶ ἐξορίας, καὶ δεσμά, καὶ φυλακάς, καὶ μυρίους θανάτους, ταύτην μόνον ἡγούμενοι δόξαν ἑαυτῶν ἀληθῆ καὶ ἀθάνατον τὸ ἀκολουθεῖν τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ (6), περὶ τοῦ ὁποίου ὡς καὶ οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ διεμαρτύροντο λέγοντες· « Διδάσκαλε, ἠξεύρομεν ὅτι εἶσαι ἀληθής, καὶ τὴν ὁδὸν τοῦ Θεοῦ ἐν ἀληθείᾳ διδάσκεις »(7). Διὸ καὶ ὁ ἕλλην τὸ γένος φιλόσοφος καὶ ἱερομάρτυρ Ἰουστῖνος λέγει ὅτι, « οἱ κατ' ἀλήθειαν εὐσεβεῖς καὶ φιλόσοφοι, πρέπει, κατὰ τὸ λογικόν, τ' ἀληθὲς μόνον νὰ τιμῶσι καὶ ν' ἀγαποῦν . . . καὶ νὰ μὴ ἐξακολουθῶσιν ἐκείνοις, οἱ ὁποῖοι ἀδίκως τι ἔπραξαν, ἢ ἐδογμάτισαν· ἀλλ' ἐκ παντὸς τρόπου, καὶ πρὸ τῆς ἑαυτοῦ ζωῆς, κἂν θάνατος φοβερίζῃ, δέον ὁ φιλαλήθης, τὰ δίκαια πάντοτε νὰ λέγῃ τε καὶ νὰ πράττῃ »(8). Καὶ ἂν ἀδύνατος ὁ ἄνθρωπος πρὸς τοσοῦ-

(1) Γόλδσμιθ Ἱστ. τῆς Ἑλλ. (2) Ἐφεσ. κεφ. ε. (3) Πράξ. κεφ. κ'.

(4) Εἰς τὰς Πράξ. ὁμιλ. μδ'. (5) Ὁ αὐτὸς εἰς τὴν ὑπόθεσιν τῆς πρὸς Κορινθ. Α'. ἐπιστολῆς.

(6) Ἐκκλησιαστικ. κεφ. κγ'. (7) Ματθ. κεφ κδ'.(8) Ἀπολ. Α'. ὑπὲρ τῶν Χριστ.

494

τρον, ἀλλὰ « πάντα ἰσχύω, λέγει ὁ Παῦλος, ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντί με Χριστῷ » (1). Προσέτι καὶ τὴν ἀμωμήτως συλληφθεῖσαν Θεοτόκον καὶ Παρθένον Μαρίαν, φιλόστοργον ἔχομεν μεσίτριαν ὑπὲρ ἡμῶν πρὸς τὸ Τέκνον, δι' ἧς εἰς μίαν, ἁγίαν, καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν πολιτογραφούμεθα. (2).

(1) Φιλιππ. κεφ. δ'. (2) Ὁ ἅγ. Ἰωάν. ὁ Δαμασκ. Λόγ. εἰς τὸν εὐαγγ. τῆς ὑπεραγ. Δεσποίνης . . .

ΤΕΛΟΣ.

Conformément aux Canons de l'Eglise, avant que de livrer ma brochure à l'impression, l'ayant soumise à la censure de mon Vénérable Pasteur Mgneur l'Archevêque de Smyrne ; sa Grandeur a bien voulu, en y donnant son approbation, m'honorer de la lettre ci-dessous que je publie par son ordre, tout en Lui en témoignant ma vive gratitude.

Monsieur le Chanoine.

C'est avec une bien vive satisfaction, que je viens de lire votre brochure sur la primauté de la Chaire de S.t Pierre, et du Souverain Pontife. La solidité des raisonnements déduits de la S.te Ecriture, et de la tradition est bien propre à faire tomber les préventions, et les préjugés contre cette vérité, laquelle forme la base de cette belle unité, qui est la gloire de l' Eglise de J. C. Et il me semble que rien ne peut être plus à propos en ce temps, où tous les bons fidèles nourrissent la chère espérance, que dans le prochain Concile Général l'unique troupeau du Seigneur aille se réunir sous un seul Pasteur. En vous en faisant mes félicitations, je vous répèterai les paroles de S. Basile au Prêtre Evagrius très zélé pour la paix de l'Eglise: « Quid pacis nomine jucundius? Tibi præstet Deus mercedem pacificationis tam præclara Tibi proponenti, et tam studiose in rem quæ beata prædicatur incumbenti. Profecto enim essemus vere mortalium omnium absurdissimi, si schismati ac divisionibus Ecclesiarum oblectaremur, nec, conjunctionem membrorum corporis Christi maximum bonorum duceremus. » (Epist. 156 ad Evagrium).

Je vous bénis du fond du cœur, etc.

Smyrne, le 10 Mars 1869.

† V. Spaccapietra Archevêque de Smyrne
Vic. Apostolique de l'Asie Mineure.

Ἐκπληρῶν καθῆκον ὑπὸ τῶν ἱερῶν Κανόνων ἐπιτιθέμενον, καθυπέβαλον τὸ παρὸν βιβλιάριον, πρὸ τῆς ἐκδόσεώς του, εἰς τὴν κρίσιν τοῦ Ἐκλαμπροτάτου καὶ Αἰδεσιμωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Σμύρνης. Ἡ δὲ Αὐτοῦ Αἰδεσιμότης,

πρὸς ἔνδειξιν τῆς Αὐτῆς ἐπιδοκιμασίας, ηὐδόκησε νὰ μοὶ ἐπιστείλῃ τὸ ἐφεξῆς ἔγγραφον, ὅπερ κατὰ διαταγὴν Αὐτῆς δημοσιεύων, ἐκφράζω συνάμα τὴν βαθυτάτην μου περὶ τούτου εὐγνωμοσύνην πρὸς τὴν Α' Αἰδεσιμότητα.

Κύριε Κανονικέ.

Τὸ περὶ τοῦ πρωτείου τῆς Καθέδρας τοῦ Ἁγ. Πέτρου καὶ τοῦ διαδόχου Αὐτοῦ, τοῦ Ἀρχιερέως Ῥώμης βιβλιάριόν σου ἀναγνούς, εὗρον αὐτὸ λίαν εὐπρόσδεκτον. Αἱ ἐμβριθεῖς ἀποδείξεις, ἃς ἐκ τῆς Ἁγ. Γραφῆς καὶ τῆς παραδόσεως προφέρεις, καθιστῶσιν αὐτὸ λυσιτελέστατον καὶ ἁρμοδιώτατον πρὸς ἀνατροπὴν τῶν προλήψεων καὶ τῶν ἐσφαλμένων δοξασιῶν κατὰ τῆς ἀληθείας ταύτης, τῆς ἀποτελούσης τὸ θεμέλιον τῆς καλῆς ἐκείνης ἑνότητος, ἐφ' ᾗ ἐγκαυχᾶται λαμπρυνομένη ἡ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία. Οὐδὲν τούτου, ὡς ἔμοιγε δοκεῖ, καταλληλότερον ἐν τῷ παρόντι χρόνῳ, καθ' ὃν οἱ ἁπανταχοῦ τῆς οἰκουμένης εἰλικρινεῖς πιστοὶ χρηστὰς διατρέφουσι τὰς ἐλπίδας, ὅτι ἡ μία καὶ μόνη τοῦ Κυρίου ἡμῶν ποίμνη συναθροισθήσεται, ἐν τῇ προσεχεῖ γενικῇ Συνόδῳ, ὑπὸ τὸν ἕνα καὶ μόνον αὐτῆς Ποιμένα. Κἀγὼ τοίνυν ἐπὶ τούτῳ συγχαίρων σοι, ἐπαναλαμβάνω, πρός σε ἐνταῦθα τοὺς λόγους Βασιλείου τοῦ Μεγάλου πρὸς τὸν Εὐάγριον ἱερέα πολλὰ μοχθήσαντα ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τῆς Ἐκκλησίας. « Τί ἡδύτερον τοῦ τῆς εἰρήνης ὀνόματος; Εἴθε δώσοι σοὶ ὁ Θεὸς τὸν μισθὸν τῆς εἰρηνοποιήσεως, ἐπείπερ τοσοῦτον ἔνδοξον καὶ μακαριστὸν προτίθεσαι ἔργον, καὶ μετὰ τοσαύτης τῆς σπουδῆς περὶ αὐτοῦ καταγίγνεσαι. Καὶ γὰρ οἱ ἀλογώτατοι ἐσόμεθα τῶν ἀνθρώπων εἰ ἐχαίρομεν ἐπὶ τῷ σχίσματι καὶ ταῖς τῶν Ἐκκλησιῶν διχονίαις, καὶ οὐκ ἐγιγνώσκομεν ὅτι τὸ κράτιστον τῶν ἀγαθῶν ἡ τῶν τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ μελῶν σύναψίς ἐστιν. » (Ἐπιστ. 156 πρὸς Εὐάγρ.)

Εὐλογῶ σε ἐκ τῶν ἐνδομύχων καρδίας κ.τ.λ.

Ἐν Σμύρνῃ, τῇ 10 Μαρτίου 1869.

† Οὐΐγκ. Σπακκαπιέτρα Ἀρχιεπ. Σμύρνης
Τοποτηρητὴς Ἀποστ. τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

ΤΩι ΦΙΛΕΛΛΗΝΙ Κ. ΜΙΧΑΗΛ ΚΑΣΤΕΛΛΗι ΙΕΡΕΙ ΣΜΥΡΝΗΣ, ΒΡΑΧΕΙΑ ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ ΥΠΟ Θ. ΤΙΜΑΓΕΝΟΥΣ.

'Ανέγνων μετ' ἐπιστασίας καὶ ὑπομονῆς τὸ βιβλίον σου « Πέτρος ὁ ζῶν ἐν τοῖς αὐτοῦ διαδόχοις», τὸ ὁποῖον ἐφιλοτιμήθης νὰ δωροφορήσῃς τοῖς ἀνατολικοῖς χριστιανοῖς, καὶ ἐν ᾧ προσπαθεῖς ν' ἀποδείξῃς δύο τινὰ ταῦτα:

1. Ὅτι τὸ πρωτεῖον τοῦ Πέτρου εἶναι ἰδιότης τῆς τοῦ Χριστοῦ 'Εκκλησίας, καὶ

2. Ὅτι τὸ πρωτεῖον τοῦ Πέτρου διαδέχεται καὶ δὲν δύναται νὰ διαδεχθῇ οὐδεὶς ἄλλος, παρ' ὁ 'Επίσκοπος Ῥώμης· μετὰ τὰ ὁποῖα προσθέτεις, « καὶ ἀποφασίζω ἀληθινὴν ἐκείνην τὴν 'Εκκλησίαν, εἰς τὴν ὁποίαν εἶναι ὁ Πάπας.» Σελ. 8.

'Ελυπήθην, πάτερ μου, εἰλικρινῶς καὶ ἐγὼ καὶ οἱ ἀναγνόντες αὐτὸ ὁμογενεῖς μου, ὅτι ζήτημα τοιοῦτον, διεγεῖραν εἰς ἄλλους χρόνους πολλὰς μὲν ἔριδας, πολλὰ δὲ λυπηρὰ σκάνδαλα, ἠθελήσατε καὶ πάλιν νὰ τὸ ἀνακινήσητε ὑπὸ τὴν ἔγκρισιν μάλιστα τοῦ ἄλλως εὐπαιδεύτου ὑμετέρου ἐν Σμύρνῃ ἀρχιεπισκόπου, ὡς ἐὰν ἡ 'Ανατολικὴ 'Εκκλησία διὰ τῶν σοφῶν αὐτῆς θεολόγων δὲν ἔχῃ τοῦτο λελυμένον δι' ἐμβριθεστάτων συγγραφῶν καὶ διὰ τῶν ἀκαταμαχήτων ὅπλων τῆς Ἁγίας Γραφῆς (1). Καὶ ὄχι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἄλλαι χριστιανικαὶ ἐκκλησίαι, ὡς ἡ τῶν Διαμαρτυρομένων, 'Αρμενίων καὶ λοιπῶν, ἀκόμη καὶ πλεῖστοι ὀρθόφρονες θεολόγοι αὐτῆς τῆς Δυτικῆς 'Εκκλησίας ὡμολόγησαν τὰς ἀδίκους περὶ πρωτείων καὶ τῶν τοιούτων ἀξιώσεις τοῦ Μακαριωτάτου 'Επισκόπου Ῥώμης· ὥστε ἡ τοιαύτη ἀξίωσις εἶναι ἤδη ἕωλος, ὡς πρὸ πολλοῦ συζητηθεῖσα καὶ καταδικασθεῖσα ὑπὸ τῆς Καθόλου τοῦ Χριστοῦ 'Εκκλησίας, καὶ σήμερον οὐδὲν ἄλλο ἢ ἔριδας μόνον καὶ σκάνδαλα δύναται νὰ διεγείρῃ μεταξὺ δύο ἐκκλησιῶν, ἐναντίον αὐτῆς τῆς Γραφικῆς ῥήτρας, τὴν ὁποίαν αὐτὸς ἐπέγραψας ἐπὶ τοῦ βιβλίου σου, «Μὴ ἔστω παρακαλῶ, ἔρις μεταξὺ ἐμοῦ καὶ σοῦ . . . Ἐπειδὴ εἴμεθα ἀδελφοί. »

'Εν τούτοις ἐσκέφθην ν'ἀπαντήσω δι' ὀλίγων λέξεων ἐγώ, καί τοι οὐδ' ἐκ τοῦ Ἱεροῦ εἰμι Κλήρου, οὐδὲ τρίβων περὶ θρησκευτικὰ ζητήματα, ἐν ἄλλοις ἀσχολούμενος. Καὶ γνωρίζω μέν, ὅτι ἐγὼ μικρός εἰμι ἐν τοῖς ἀδελφοῖς μου καὶ νεώτερος ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ πατρός μου· γνωρίζω ἀκόμη, ὅτι οἱ προεξανιστάμενοι ῥαπίζονται, ἀλλ' ἐπίσης δὲν ἀγνοῶ ὁπωσδήποτε, καὶ ὅτι οἱ ἐγκαταλειπόμενοι οὐ στεφανοῦνται.

« Καλὸν ὑπὲρ πατρίδος πεσεῖν καὶ μὴ κατορθοῦντα. »

'Ελπίζω ὅτι θέλει δικαιώσει τὴν τόλμην μου ὁ ζῆλος τῆς ἀληθείας καὶ ἡ

(1) Μέχρι τοῦ ΙΖ'. αἰῶνος μεσοῦντος 127 Ἕλληνες θεολόγοι, ἐν οἷς καὶ πολλοὶ πατριάρχαι, ἔτι δὲ καὶ 7 τοπικαὶ σύνοδοι συνέγραψαν κατὰ τῶν πρωτείων τῶν παπῶν καὶ κατὰ τῶν καινοτομιῶν τῶν αὐτῶν. Δὲν ἔχω ἤδη πρόχειρον τὸν κατάλογον τῶν ἔκτοτε μέχρι σήμερον συγγραψάντων.

τῆς τῶν πατρῴων ἱερῶν δικαιοτάτης ἀμύνης ἀνάγκη. Θέλω δὲ προσπαθήσει ν' ἀποφύγω ὅλαις δυνάμεσι πᾶσαν ἔκφρασιν πικρὰν ἀπαντῶν ἐν πνεύματι διαλλακτικῷ εἰς χριστιανοὺς ἐμπρέποντι.

Ἐκ προοιμίων δὲ ὀφείλω νὰ σημειώσω δύο τινὰ τοῦ βιβλίου τούτου· ὅτι ὁ πατὴρ Καστέλλης ἐπιδείκνυται τοσοῦτον ζῆλον, ὥστε δὲν ἀπαξιοῖ νὰ συλλέγῃ ἕως καὶ αὐτὰ τὰ ψυχία τῶν ὑπὲρ τῆς προθέσεως αὐτοῦ ἀποδεικτικῶν λόγων, ὡς ἐὰν ἡ θρησκεία τοῦ Ἰησοῦ κατεστρέφετο, μὴ ἀναγνωριζομένου τοῦ πρωτείου τοῦ Πατριάρχου τῆς Ῥώμης· καὶ ὅτι πολλαὶ τῶν ἐπιφερομένων γραφικῶν μαρτυριῶν ἢ ὅλως ἄσχετοί εἰσι καὶ ἀνάρμοστοι πρὸς τὴν ὑπόθεσιν, ἢ παρηρμηνευμέναι. Ἀρκοῦμαι ν' ἀναφέρω μίαν τούτων τὴν ἐν Σελ. 11. « Ὁ Χριστὸς, λέγει διέταξε νὰ ἦναι τῳόντι ὁ Πέτρος ὁ πρῶτος τῶν Ἀποστόλων καὶ ἡ καθέδρα αὐτοῦ ἡ πρώτη πασῶν τῶν καθεδρῶν καὶ ἡ ῥίζα τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας καὶ εἰς αὐτὸν νὰ ἦναι ὑποτεταγμένοι οἱ ἄλλοι Ἀπόστολοι, κτλπ. » τοιούτους λόγους οὐδέποτε ἀναφέρεν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς, οὔτε ἦτο δυνατὸν νὰ φρονῇ τοιαῦτα Ἐκεῖνος, ὅστις μάλιστα ἐδίδασκε νὰ ἦναι πάντων ἔσχατος, ὁ θέλων εἶναι πρῶτος. Εἶναι μὲν ἀληθὲς, ὅτι τὰ εἰρημένα εἶναι συγγραφέων λόγοι κατὰ τὰς ὑποσημειώσεις, ἀλλ' ὅμως λεληθότως πως γράφει, ὅτι ὁ Χριστὸς διέταξε ταῦτα, ὅπερ οὐκ ἀληθές. Ὁ πολὺς πολλάκις ζῆλος καθιστᾷ τῳόντι τὸν ἄνθρωπον ὑπερβολικὸν καὶ εἰς τὰ φρονήματα καὶ εἰς τοὺς λόγους.

Ταῦτα προτάξας ἔρχομαι εἰς τὴν ὑπόθεσιν.

Ἐν τῇ πρώτῃ τῶν Ἀποστόλων συνόδῳ, γενομένῃ τῷ 34ῳ ἔτει ἐν Ἱεροσολύμοις πρὸς ἀντικατάστασιν τοῦ Ἰούδα, δὲν ἐπέβαλε μόνος ὁ Πέτρος τὸν Ἰωσὴφ ἢ τὸν Ματθίαν, οὐδὲ μόνος προσηύξατο, ἀλλ' ἅπαντες οἱ Ἀπόστολοι ὁμοθυμαδόν. Ἐὰν ὁ Πέτρος εἶχε πρωτεῖον μοναρχικόν· ἐὰν τοῦ Πέτρου ἡ γνώμη καὶ ἡ κρίσις ἔπρεπε νὰ ἐπικρατῇ, διατί ἡ σύστασις τῆς συνόδου; Οὐδὲ ὅτι πρῶτος ἐν αὐτῇ ἐδημηγόρησε, δύναται τοῦτο νὰ θεωρηθῇ ἰδιότης πρωτείων τοῦ Πέτρου· διότι ἐν τῇ δευτέρᾳ συνόδῳ περὶ τῆς τῶν Διακόνων ἐκλογῆς, ὁ Πέτρος οὔτε πρῶτος, οὔτε ὕστατος ἐδημηγόρησεν, οὔτε αὐτὸς συνεκάλεσεν εἰς σύνοδον τοὺς μαθητὰς, οὔτε μόνος αὐτὸς ἐπέθηκε τὰς χεῖρας, ἀλλ' ἅπαντες οἱ Ἀπόστολοι. Ἦτο μὲν πρῶτος κατὰ τὴν τάξιν, ὁμοταγὴς ὅμως καθ' ὅλα μὲ τοὺς λοιποὺς Ἀποστόλους· καὶ τόσον εἶναι βέβαιον, ὅτι ὁ Πέτρος οὐδὲν πλέον εἶχε τῶν ἄλλων Ἀποστόλων, ὥστε ἐγκαλούμενος ὅτι πρὸς ἄνδρας ἀκροβυστίαν ἔχοντας εἰσῆλθε καὶ συνέφαγεν αὐτοῖς (1), παρέστη ἐν τῇ τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν πρεσβυτέρων συνελεύσει, ὅπου καὶ ἐκρίθη καὶ ἀπελογήθη. Μαρτυρεῖ λοιπὸν τοῦτο, ὅτι ὁ Πέτρος ἦτον ὁ ἀπόλυτος κύριος καὶ ποιμὴν, οἱ δὲ ἄλλοι ὅτι ὤφειλον νὰ ὑπακούωσιν αὐτῷ ὡς πρόβατα;

Ἐν Σελ. 38 καὶ 46 ἀναφέρεται ῥῆσίς τις τοῦ Ἁγίου Εἰρηναίου, ἧς ὁ πα-

(1) Πράξ. 11. 3.

τὴρ Καστέλλης ἔχεται μετὰ τοῦ θερμοτέρου ζήλου, προσπαθῶν νὰ στηρίξῃ ἐπ' αὐτῆς τὸ πρωτεῖον τοῦ Πάπα· περιέργως δέ πως ἔχει γραμμισμένας καὶ τὰς λέξεις μεγίστην καὶ ἀρχαιοτάτην, θεωρῶν, φαίνεται, αὐτὰς τὰ ἰσχυρότερα στηρίγματα καὶ τὸν ἀκρογωνιαῖον λίθον τῆς περὶ πρωτείου οἰκοδομῆς. Ἀλλ' οἱ λόγοι οὗτοι τοῦ Εἰρηναίου πᾶν ἄλλο ὑποστηρίζουσιν, ἢ τὸ πρωτεῖον τοῦ Πάπα· διότι ὁ αὐτὸς Εἰρηναῖος λέγει περὶ τοῦ Ἁγίου Πολυκάρπου, ὅτι ἦτον διδάσκαλος τῆς Ἀσίας, ὁ πατὴρ τῶν Χριστιανῶν· καὶ ἂν ἦτο τῶν Χριστιανῶν ὁ πατὴρ, ἀναμφιβόλως εἶναι καὶ πατὴρ τῶν Παπῶν ὡς Χριστιανῶν· ἀλλὰ καθὼς ὁ Πολύκαρπος δὲν εἶχεν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀξιώσεις φιλοδόξους· καθὼς οἱ διάδοχοί του δὲν ἀντεποιήθησαν ἀρχοντίας καὶ πρωτεῖα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, οὕτως οὐδὲ τοῖς Πάπαις ἀποδοτέοι τίτλοι φιλοδόξων πρωτείων. Ἔπειτα, ἀνίσως οἱ Πατριάρχαι τῆς Ῥώμης εἶχον ἐξουσίαν δικτατορικὴν, οὕτως εἰπεῖν, ἐπὶ τῆς καθόλου Ἐκκλησίας· ἐὰν ἡ κρίσις καὶ ἀπόφασις αὐτῶν ἦτον « ὅριον ὃ οὐ παρελεύσεταί τις », διατί αὐτὸς ὁ Πολύκαρπος, μαρτυροῦντος τοῦτο αὐτοῦ τούτου τοῦ Εἰρηναίου, διατί ἀντέστη εἰς τὴν περὶ τοῦ Πάσχα γνώμην τοῦ Ἐπισκόπου Ῥώμης Ἀνικήτου; Διατί ὁ Πολύκαρπος, ἀνὴρ ἀποστολικὸς, οὐ μόνον δὲν ὑπήκουσεν εἰς τὸν Πάπαν, ἀλλὰ καὶ ἐπέμεινεν εἰς τὴν ἰδίαν γνώμην; Διατί ταῦτα; Διότι οὐδέποτε ὁ Ἐπίσκοπος τῆς Ῥώμης ἐθεωρήθη ὁ ἀλάνθαστος Κανὼν τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ λοιπὸν πάτερ Καστέλλη, δὲν ἦτον ὁ Πολύκαρπος ἐν τῇ ἀληθινῇ Ἐκκλησίᾳ, ἀφοῦ οὐ μόνον δὲν ἦτον ἐν τῇ ὁποίᾳ εὑρίσκεται ὁ Πάπας, ἀλλὰ καὶ ἐναντίος αὐτοῦ; Πιστεύω ὅτι πολὺ τολμηρῶς ἀποφαίνεσαι λέγων « ἀποφασίζω ἀληθινὴν ἐκείνην τὴν Ἐκκλησίαν, εἰς τὴν ὁποίαν εὑρίσκεται ὁ Πάπας »· Σελ. 8. Ἔπειτα τὸ εἶναι μεγίστην καὶ ἀρχαιοτάτην τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ῥώμης, παρέχει ἆρά γε τοῦτο καὶ δικαιώματα πρωτείων καὶ ἀλανθάστων γνωμῶν τοῖς Πάπαις; Ἐὰν τοῦτο εἶναι ἀληθὲς, δικαιότερον, μὰ τὴν ἀλήθειαν, πρέπει νὰ ἔχῃ ταῦτα ἡ Ἐκκλησία τῶν Ἱεροσολύμων, διότι αὐτὴ εἶναι ἡ πασῶν ἀρχαιοτάτη καὶ ἡ πρώτη καὶ ἡ λαβοῦσα μάλιστα πρῶτον ἐπίσκοπον τὸν ἀδελφὸν τοῦ Κυρίου· ἀλλ' ἄπαγε τῆς βλασφημίας! Ἡ καθόλου Ἐκκλησία μίαν μόνην ἔχει κεφαλὴν, τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν, καὶ ταύτην μόνην ἀναγνωρίζει ἀρχὴν ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία καὶ ὁ Ὀρθόδοξος λαός.

Ἀναγκαῖον δὲ κρίνω νὰ σημειώσω ἐνταῦθα, ὅτι τὸ ὑπ' ὄψιν μου Ἑλληνικὸν κείμενον τῶν ἐν Σελ. 38 καὶ 46 ἀναφερομένων ἐν μεταφράσει ὑπὸ τοῦ πατρὸς Καστέλλη λόγων τοῦ Εἰρηναίου πολὺ διαφέρει· μάλιστα δὲ, ὡς ἔχει τοῦτο, οὐδένα τίτλον ἢ προνόμιον διακεκριμένον ἀπονέμει τῷ Πάπᾳ.

Ἰδοὺ αὐτὰ ἑκάτερα:

Μετάφρ. τοῦ Κ. Καστέλλη.	Ἑλλην. κείμενον.
« Ἐπειδὴ εἶναι πολὺ μακρὸν ν' ἀριθμήσωμεν εἰς τόδε τὸ βιβλίον τὰς	« Ἀλλ' ἐπειδὴ πασῶν ἐπαριθμῆσαι τὴν διαδοχὴν τῶν Ἐκκλησιῶν λί-

διαδοχὰς πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν, τῆς μεγίστης καὶ ἀρχαιοτάτης καὶ πᾶσι γνωστῆς, ἀπὸ τοὺς δύο Ἀποστόλους Πέτρον καὶ Παῦλον ἐν Ῥώμῃ τεθεμελιωμένης Ἐκκλησίας, δεικνύοντες τὴν παράδοσιν ἐκείνην καὶ πίστιν, ἣν διεδέξατο ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλους, καὶ διὰ Ἐπισκόπων διαδοχῆς ἐκτεταμένης μέχρις ἡμῶν εὐαγγελιζομένην εἰς τοὺς ἀνθρώπους, καταισχύνομεν ἅπαντας, ὅσοι, ὁποιωδήποτε τρόπῳ, ἢ ἀπὸ πονηρὰν δόξαν ἢ ἀπὸ ματαιοδοξίαν ἢ ἀπὸ τυφλότητα καὶ κακὴν γνώμην παρασυνάγουσιν. Ἐπειδὴ ἕνεκα τοῦ ἰσχυροτέρου αὐτῆς πρωτείου, κτλπ. »

αν μακρόν ἐστι, τῆς μεγίστης καὶ ἀρχαιοτάτης καὶ πᾶσι γνωστῆς, παρὰ τῶν ἐνδοξοτάτων δύο Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου ἐν Ῥώμῃ οἰκοδομηθείσης Ἐκκλησίας, ἣν ἔχει παρὰ τῶν Ἀποστόλων παράδοσιν καὶ ἀναγγελθεῖσαν τοῖς ἀνθρώποις πίστιν μέχρις ἡμῶν ἐλθοῦσαν ἀνακρίνοντες, ἀναστομίζομεν τοὺς παρὰ τὸ προσῆκον συλλέγοντας· ταύτῃ γὰρ τῇ Ἐκκλησίᾳ διὰ τὴν κραταιοτάτην Ἀρχὴν χρὴ πᾶσαν συμφωνεῖν ἐκκλησίαν, ἐν ᾗ διετηρήθη ἡ παρὰ τῶν Ἀποστόλων παράδοσις. »

Ἐκ παραθέσεως ἀποδείκνυται ὅτι οὔτε λέξις π ρ ω τ ε ί ω ν ἰ σ χ υ ρ ο τ έ ρ ω ν, οὔτε ὅσα ἄλλα ἐν τῷ τέλει εὑρίσκονται ἐν τῇ μεταφράσει, ἀναφέρει τὸ ἑλλην. κείμενον. Ἔπειτα ἀπορῶ πῶς ὁ πατὴρ Καστέλλης τὸ δ ι ὰ τ ὴ ν κ ρ α τ α ι ο τ ά τ η ν Ἀ ρ χ ὴ ν μεταφράζει «ἕνεκα τοῦ ἰσχυροτέρου αὐτῆς πρωτείου », ἐνῷ τοῦτο ἀναφέρεται εἰς τὴν πολιτικὴν κατάστασιν τῆς τότε κραταιοτάτης καὶ κοσμοκράτορος Ῥώμης· καὶ τότε τὸ δικαίωμα τοῦτο, τὸ «διὰ τὴν κραταιοτάτην Ἀρχὴν χρὴ πᾶσαν συμφωνεῖν Ἐκκλησίαν», ἐξ ἴσου ἔπρεπε νὰ ἔχῃ καὶ ὁ Θρόνος τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἥτις κατόπιν κατέστη Μητρόπολις τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους· καὶ ὅμως πρωτεῖα ἐν τῇ καθόλου Ἐκκλησίᾳ οὐδέποτε ἐπεδίωξεν ὁ πατριάρχης τῶν Ἑλλήνων.

Ἀλλὰ καὶ ἄν τις ἀποδεχθῇ τὴν ἀρχαιότητα ὡς δικαίωμα ἔχουσαν πρωτείων, βεβαίως ἡ Ἐκκλησία τῶν Ἱεροσολύμων καὶ ἡ τῆς Ἀντιοχείας ἔχουσι τὰ ἰσχυρότερα δίκαια ἐπὶ τῶν πρωτείων. Ὁ Ἅγιος Ἐπιφάνιος μάλιστα λέγει περὶ τοῦ Ἀδελφοθέου, ὅτι πρῶτος εἴληφε τὴν καθέδραν τῆς Ἐπισκοπῆς, ᾧ πεπίστευκεν ὁ Κύριος τὸν θρόνον αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς πρώτῳ». Ἔπειτα ἐκ τοῦ τελευταίου Κεφαλαίου τῶν Πράξεων μανθάνομεν, ὅτι οὔτε ὁ Πέτρος πρῶτος, οὔτε ὁ Παῦλος, ἀλλ' ἄλλοι τινὲς ἐδίδαξαν ἐν Ῥώμῃ τὸ Εὐαγγέλιον, διότι ὅτε ἀπήχθη ὁ Παῦλος εἰς Ῥώμην ἐξῆλθον οἱ ἀδελφοὶ εἰς ὑπάντησιν αὐτοῦ, καὶ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης παρέμενεν ὁ Παῦλος ἐπὶ δύο ἔτη ἐκεῖ κηρύττων τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, καὶ μετὰ ταῦτα ἐπὶ Νέρωνος ἀπῆλθε καὶ ὁ Πέτρος, οἱ ὁποῖοι ἐχειροτόνησαν Ἐπίσκοπον πρῶτον τὸν Λῖνον, καθὼς λέγει ὁ Ἅγιος Εἰρηναῖος παρ' Εὐσεβίῳ Ε΄. ϛ΄. «Θεμελιώσαντες οὖν καὶ οἰκοδομήσαντες οἱ μακάριοι Ἀπόστολοι τὴν Ἐκκλησίαν (τῆς Ῥώμης) Λίνῳ τὴν τῆς Ἐπισκο-

πῆς λειτουργίαν ἐνεχείρησαν (1)». Ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἄρα τῆς Ῥώμης ἡ διαδοχὴ εἶναι καὶ τοῦ Πέτρου καὶ τοῦ Παύλου, καθὼς καὶ ἐν τῇ τῆς Ἀντιοχείας, ὅπου ἐχειροτόνησαν ἐπίσκοπον πρῶτον τὸν Εὔοδον· ἀλλὰ καθὼς ἡ Ἐκκλησία αὕτη δὲν ἔχει, οὐδὲ εἶναι θεμιτὸν νὰ ἔχῃ ἀξιώσεις πρωτείων, καίπερ ἔχουσα ἴσα δίκαια πρὸς τὴν τῆς Ῥώμης, οὕτως οὐδὲ ὁ Ἐπίσκοπος τῆς Ῥώμης δύναται νὰ ἔχῃ ἀδίκους ἀξιώσεις ἐπὶ τῆς καθόλου Ἐκκλησίας, ἐὰν ἐπιθυμῇ νὰ ἦναι φίλος τῆς εἰρήνης καὶ τῆς εὐσταθείας τῶν ἁγίων τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησιῶν.

Ἀλλὰ τὸ περὶ πρωτείων δοξάριον τοῦτο τῶν Πατριαρχῶν τῆς Ῥώμης συνεπάγεται δυστυχῶς καὶ ἄλλην ἀξίωσιν, ὅτι εἰσὶ καὶ ἀλάνθαστοι. Ἀλλὰ πῶς, πρὸς Θεοῦ, εἶναι λογικόν, ὄχι πλέον νὰ πιστεύσῃ τις ἀλλὰ καὶ νὰ ὑποθέσῃ μόνον, ὅτι ἄνθρωπος σάρκα φορῶν καὶ τὸν κόσμον οἰκῶν, τοῦ ὁποίου πᾶσα ἐπίνοια ἐπισφαλής, κατὰ τὴν Γραφήν· πῶς εἶναι λογικὸν καὶ μόνον καθ' ὑπόθεσιν νὰ παραδεχθῇ τις, ὅτι ἀρκεῖ ὁ ἄνθρωπος μόνον ν' ἀξιωθῇ τοῦ ἐπισκοπικοῦ τῆς Ῥώμης ἀξιώματος, καὶ ἀμέσως περιβάλλεται τὴν μόνῳ Θεῷ πρέπουσαν τοῦ ἀλανθάστου ἰδιότητα; Καὶ τότε, χριστιανέ μου, καὶ τότε τί πρέπει νὰ ὑποθέσῃ τις περὶ τῶν Παπῶν ἐκείνων, ὅσοι ἢ ὡς ἀνάξιοι καθῃρέθησαν, ἢ ὡς αἱρετικοὶ κατεκρίθησαν, ἢ ὡς ἄνθρωποι ἀνάξιοι τοῦ ὑψηλοῦ ἐπισκοπικοῦ ἀξιώματος ἔπραξαν; Τί, περὶ Μαρτίνου τοῦ Β΄,; τί, περὶ Φορμόσου ἐκείνου, περὶ Ἰωάννου τοῦ Θ΄, περὶ Στεφάνου τοῦ Ζ΄, Σεργίου τοῦ Γ΄; τί περὶ τόσων ἄλλων κατακεκριμένων παρὰ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς καὶ τῆς πολιτικῆς ἱστορίας; Ἔπειτα καὶ αὐτοὶ οἱ τῆς Δύσεως ἐπίσκοποι διὰ συνοδικῶν ἀποφάσεων ἐν Κωνσταντίᾳ καὶ ἐν Βασιλείᾳ περὶ τῷ 1432—3—9 ἠρνήθησαν τὰς περὶ πρωτείων ἀξιώσεις τῶν Παπῶν, καθαιρέσαντες μάλιστα καὶ τὸν Πάπαν Εὐγένιον τὸν Δ΄, καὶ ἀποφηνάμενοι ὅτι ἡ οἰκουμενικὴ Σύνοδος εἶναι ὑπερτέρα τοῦ Πάπα καὶ παντὸς ἑτέρου.

Σκάνδαλα μεγάλα περὶ τῷ 1406 ἐτάραττον τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ῥώμης, τριῶν Παπῶν ὑπαρχόντων καὶ τοῦ ἐπισκοπικοῦ θρόνου τῆς Ῥώμης ἀντιποιουμένων. Τούτων προετιμήθη Γρηγόριος ὁ ΙΒ΄· ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ ἐκλεκτὸς οὗτος ἀπεδείχθη ἀνάξιος τῆς ὑψηλῆς ταύτης θέσεως, οἱ δυτικοὶ πατέρες κατὰ τὰ κανονικὰ ἔθιμα τῆς καθόλου Ἐκκλησίας ὑπέβαλον τὴν ὑπόθεσιν εἰς τὴν κρίσιν Συνόδου συνελθούσης ἐν Πίσῃ τῆς Ἰταλίας, ἥτις καὶ ἔκρινε καὶ καθῄρεσε τὸν Πάπαν. Ποῦ λοιπὸν ὑφίσταται τὸ πρωτεῖον καὶ τὸ ἀλάνθαστον τοῦ Πάπα; Δύναταί τις νὰ φέρῃ ἐκ τῆς ἱστορίας μυρία παραδείγματα, δι' ὧν νὰ πιστεύσῃ καὶ ὁ μᾶλλον ἄπιστος, ὅτι καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς θεολόγοις τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας ὁ Πάπας οὔτε ἀναμάρτητος ἐθεωρεῖτο, διότι ὡς ἁμαρτωλὸς εἰς ποινὰς ὑπεβάλλετο ἐκκλησιαστικάς, οὔτε ὡς ἀρχὴ ἀπόλυτος τῆς Ἐκκλησίας ἐπιστεύετο, διότι αἱ Σύνοδοι καὶ ἐδίκαζον τοὺς Πάπας, καὶ διὰ συνοδικῶν πρά-

(1) Ὡς πρὸς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην πολλαὶ διαφωνίαι ὑπάρχουσι παρὰ τοῖς Θεολόγοις.

ξεων κατὰ τοῦ πρωτείου τῶν Παπῶν ἀπεφαίνοντο ὥστε ὁ πατὴρ Καστέλλης ὄχι μὲ δίκαιον, ἀλλ' ἀδίκως «ἀποφασίζει ἀληθινὴν ἐκείνην τὴν Ἐκκλησίαν εἰς τὴν ὁποίαν εὑρίσκεται ὁ Πάπας» (σελ. 8). Παρὰ τοῦ πεπαιδευμένου τούτου κληρικοῦ τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας ἤθελέ τις ἐλπίζει ὀρθοτέραν ἐκτίμησιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας, καὶ ἐὰν ἐδίδασκεν ὅτι ἐκείνην τὴν ἐκκλησίαν ἀποφασίζει ἀληθινήν, εἰς τὴν ὁποίαν εὑρίσκεται ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ὡς κεφαλὴ καὶ ἀρχή, καὶ εἰς τὴν ὁποίαν κρατοῦσι τὰ ἀρχαῖα, καὶ ὅσα μόνον ἐθέσπισαν οἱ Ἀπόστολοι καὶ αἱ Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι καὶ ὅτι πᾶσα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καινοτομία, ὑφ' οἱουδήποτε γινομένη, εἴτε τοῦ Πατριάρχου τῆς Ῥώμης, εἴτε τοῦ Οἰκουμενικοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, εἴτε ὑπ' ἄλλου τινὸς τῶν Πατριαρχῶν ὡς ἐναντία οὖσα τοῖς δόγμασι καὶ τοῖς κανόσι τῆς καθόλου ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. εἶναι βεβήλωσις τῆς θρησκείας τοῦ Ἰησοῦ. Δυστυχῶς δὲ ἡ Ῥωμαϊκὴ Ἐκκλησία θεσπίσασα ἐν ἐσχάτοις καὶ τῆς μητρὸς τῆς Θεοτόκου τὸ ἄσπιλον, ἐκαινοτόμησε καὶ ἤδη ἀσύγγνωστον καινοτομίαν, τὴν ὁποίαν ἄλλοτε ἀπέρριψεν ἡ Ἐκκλησία, δι' ἧς ἐσκανδάλισε τὴν συνείδησιν τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ. Τοιαῦται καινοτομίαι τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας περὶ τὰ καίρια τῆς θρησκείας διανοίγουσι πλατύτερον τὸ καὶ ἤδη ὑπάρχον χάσμα μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν, ἀντικείμεναι ὅλως εἰς τὴν ἰδέαν τῆς ἑνώσεως, τὴν ὁποίαν ἐν ἐσχάτοις ἔδειξέ πως ἐπιζητῶν ὁ Μακαριώτατος τῆς Ῥώμης Ἐπίσκοπος.

Ὁ πατὴρ Καστέλλης ἔκρινε σκόπιμον, ἵνα ποιήσηται λόγον καὶ περὶ τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας τοῦ Πάπα. Διὰ ν' ἀπαντήσῃ τις πρὸς τὴν ἀντιχριστιανικὴν ταύτην ἀξίωσιν ἐπαξίως, πρέπει νὰ ἐμβάψῃ τὸν κάλαμον εἰς τοὺς λύθρους τῶν αἱμάτων, ὅσα ὑπὲρ τῆς ἀξιώσεως ταύτης, φεῦ! ἐσπονδοχοήθησαν ἐπὶ πάντα τὸν Μεσαίωνα, καὶ χθὲς ἀκόμη ἐν τῇ δυστυχεῖ Ἰταλίᾳ. Ἐγὼ μετὰ πάντων τῶν ἁπανταχοῦ χριστιανῶν ἀποστρέφω ἀπὸ τῆς τραγικῆς ταύτης σκηνῆς τὸ πρόσωπον, λυπούμενος ὡς ἄνθρωπος καὶ αἰσχύνομαι ὡς χριστιανός. Εὔχομαι μόνον ἵνα ὁ φιλάνθρωπος Θεὸς ἐπινεύσῃ εἰς τὴν ἀγαθὴν καρδίαν τοῦ σήμερον παρακαθημένου τοῦ ἐπισκοπικοῦ θρόνου τῆς Ῥώμης, τοῦ Μακαριωτάτου Πίου Θ΄, καὶ ἀποφασίσῃ οὗτος ν' ἀποδώσῃ «τὰ τοῦ Καίσαρος Καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ», καὶ ἐξαλείψῃ οὗτος τοὐλάχιστον ἁμαρτίας μεταγενεστέρων.

Ὑπελείπετό μοι νὰ σπείσω καὶ δύω εὐγνώμονας λέξεις ὑπὲρ τῆς μνήμης τοῦ Ἱερωτάτου Φωτίου, τοῦ τόσον ἀναξίως καὶ ἀδίκως συκοφαντηθέντος ὡς δῆθεν αἰτίου τοῦ λυπηροῦ σχίσματος τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Δύσεως καὶ τῆς Ἀνατολῆς· ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ ἀδέκαστος ἱστορία ἀπεφήνατο ἤδη ἀρχὴν καὶ αἰτίαν τοῦ κακοῦ τούτου τὸ φιλόπρωτον καὶ φιλόδοξον τῶν Ἐπισκόπων τῆς Ῥώμης, κρίνω καὶ περιττὴν καὶ σκανδαλώδη τὴν ἐπανάληψιν καὶ ἀναμάσησιν τῶν αὐτῶν αἰτιάσεων καὶ ἀνταιτιάσεων.

Δίδων τέλος εἰς τὴν αὐτοσχέδιον ταύτην καὶ σύντομον ἀπάντησιν, συνεύχομαι καὶ ἐγὼ μετὰ τοῦ πατρὸς Καστέλλη καὶ μετὰ πάσης τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καθ' ἑκάστην εὐχομένης «ὑπὲρ ἑνώσεως τῶν ἁγίων τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησιῶν», ἵνα ὁ Θεὸς τῆς εἰρήνης φωτίσῃ τοὺς προϊσταμένους τῶν διαφόρων Ἐκκλησιῶν, καὶ εὕρωσι μέσον νὰ προσεγγίσωσι πάλιν αἱ ἀποκεχωρισμέναι Ἐκκλησίαι, καὶ γένῃ « μία ποίμνη, εἷς ποιμήν». Ἀμήν.

Ἐν Σμύρνῃ, τῇ 30 Μαρτίου 1869.

ΤΩ. ΚΥΡΙΩ. Θ. ΤΙΜΑΓΕΝΕΙ
ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ.

Ὑπὸ τοῦ φιλέλληνος Μιχαὴλ Καστέλλη,
Ἱερέως Σμύρνης

Μ' ὅλον ὅτι δὲν κατάγομαι ἀπὸ Ἑλλήνων, ἀλλὰ ἐκ τῆς βρεφικῆς ἐμοῦ ἡλικίας ἐν Ἑλληνίδι πόλει τραφείς, ἠδυνήθην καὶ ἀπ' ἐμαυτοῦ νὰ γνωρίσω ὁπόσον τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ἐν γένει φιλοφρόνως διάκειται πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῶν Ἁγίων αὐτοῦ Πατέρων. Διὸ καὶ ἀφ' οὗ πάλιν φωνὴ ἠκούσθη ἐκ τοῦ Οὐατικανοῦ προτρέπουσα τοὺς Ἕλληνας, διὰ τῶν ἐφισταμένων αὐτοῖς Ἱεραρχῶν, εἰς τὴν τῶν Πατέρων εἰρήνην, ὤφειλον ὡς φιλέλλην νὰ διασαφήσω εἰς τὸ ἔθνος τί ποτε οἱ θειότατοι Πατέρες αὐτοῦ ἐφρόνησαν περὶ τοῦ πρωτείου τοῦ Πάπα. Ὅθεν καὶ ἐπὶ τούτῳ τῷ σκοπῷ συνέγραψα φυλλάδιόν τι ἐπιγραφόμενον **Πέτρος ὁ ζῶν ἐν τοῖς αὐτοῦ διαδόχοις**, συνάμα χρηστὰς διατρέφων τὰς ἐλπίδας ὅτι οἱ φιλαλήθεις τῶν πεπαιδευμένων εὐμενῶς ἤθελον προσδεχθῇ τοὺς λόγους μου, προσέτι καὶ βοηθήσει με γενναίως εἰς τὸν σκοπόν μου

Ἐλυπήθην οὖν ὅτι ὁ Κ. Θ. Τιμαγένης, καί τοι ἀνὴρ φιλομαθής, λίαν ὅμως κατεχόμενος ἀπὸ τῶν συγγραμμάτων τῶν ἀπεχθῶς ἐχόντων πρὸς τοὺς Πάπας, τοὐναντίον ηὐδόκησε νὰ πράξῃ. Καὶ φαίνεται μὲν ἔτι ἐκ προοιμίων δεδοικὼς μὴ τύχῃ ῥαπισμάτων. Ἀλλὰ θάρρει, ὦ βέλτιστε· « Ἡμεῖς γὰρ ἕτοιμοί ἐσμεν καὶ ἐλέγχειν ἄνευ ἰσχυρογνωμοσύνης, καὶ μὴ παροργίζεσθαι ὅταν ἐλεγχώμεθα (1).

Λέγει ὁ Κ. Τιμαγένης ὅτι τὸ πρωτεῖον τοῦ Πάπα εἶναι ἄδικος ἀξίωσις καὶ καινοτομία τῶν Ἀρχιερέων τῆς Ῥώμης. Ποίαν δὲ ἀπόδειξιν ἀναφέρει περὶ τούτου; Ἀκούσωμεν· καὶ οἱ Διαμαρτυρόμενοι, λέγει, καὶ οἱ Ἀρμένιοι καί τινες τῶν Δυτικῶν τὸ ἠρνήθησαν· πρὸ πάντων δὲ ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία διὰ τῶν σοφῶν αὐτῆς θεολόγων καὶ τῶν ὅπλων τῆς Ἁγ. Γραφῆς κατεσκεύασεν ἤδη ὅτι ἐκαινοτόμησαν οἱ Πάπαι σφετερίσαντες φιλοδόξως ἑαυτοῖς τὸ πρωτεῖον ἐπὶ τὴν καθόλου Ἐκκλησίαν. Πρὸς τούτοις καὶ ἐναριθμῶν τοὺς θεολόγους τούτους τοὺς σοφούς, προσθέτει ἐν σημειώσει ὅτι μέχρι τοῦ ΙΖ΄. αἰῶνος μεσοῦντος 127 Ἕλληνες θεολόγοι, καὶ ἀκόμη 7 **τοπικαὶ** Σύνοδοι συνέγραψαν κατὰ τῶν πρωτείων τοῦ Ἐπισκόπου τῆς Ῥώμης. Παπαῖ, πόσοι Θεολόγοι! Μέχρι πότε; Μέχρι τοῦ μεσοῦντος, αἰῶνος ΙΖ΄. Ἀλλ' εἰς ἐμὲ οὐδὲν ἔμελλε νὰ ἠξεύρω μέχρι πότε, ἐπειδὴ δὲν ἀγνοῶ ὅτι μέχρι τῆς συντελείας τῶν αἰώνων ἡ ἁγ. τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία ποτὲ μὲν διὰ Ἀρμενίων, ποτὲ δὲ διὰ Διαμαρτυρομένων, ἄλλοτε δὲ διά τινων Δυτικῶν, καὶ μὲ συγγράματα, καὶ μὲ συνό-

(1) Nos et refellere sine pertinacia, et refelli sine iracundia parati sumus. (Tuscul Quaest. 1. 2. 1. 5.

δους τοπικὰς, καὶ μὲ παντοῖα ἕτερα μέσα θὰ καταπολεμεῖται ἀκαταπαύστως, καθὼς προεῖπεν ὁ Χριστός· πάντως δὲ ἔδει νὰ μάθωμεν ἀπὸ πότε οἱ Ἕλληνες οὗτοι θεολόγοι συνέγραψαν τὰ τοιαῦτα. Οὐδαμῶς ἀπὸ τῶν πρώτων τοῦ χριστιανισμοῦ αἰώνων, ἐπειδὴ ἐν τῷ φυλλαδίῳ μου ἀρκούντως ἐδήλωσα τί ἐδογμάτισαν οἱ ἀρχαῖοι ἅμα τε καὶ σοφώτατοι ἕλληνες θεολόγοι καὶ αἱ ἱεραὶ οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι περὶ τοῦ πρωτείου τοῦ Πάπα. Ὁ δὲ Κ. Τιμαγένης παραδραμὼν τὰς οἰκουμενικὰς Συνόδους καὶ πάντας τοὺς ἀκμάσαντας εἰς ἐκείνους τοὺς αἰῶνας ἱερωτάτους θεολόγους, καὶ Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον, καὶ Βασίλειον τὸν Μέγαν, καὶ Γρηγόριον τὸν Ναζιανζηνὸν, τὸν δικαίως διὰ τὴν ἐμβριθεστάτην αὐτοῦ θεολογικὴν μάθησιν ἐπωνομασμένον Θεολόγον κατ' ἐξοχὴν, καὶ ὅσους ἄλλους ἀνέφερον τοιούτους φωστῆρας τῆς οἰκουμένης, τί ποιεῖ; καταφεύγει εἰς μεταγενεστέρους τινὰς ἀπὸ Φωτίου μέχρι τοῦ μετοῦντος ΙΖ΄. αἰῶνος σοφοὺς, καθάπερ αὐτῷ δοκεῖ θεολόγους, καὶ εἴς τινας ἐπὶ αὐτῶν τοπικὰς συνόδους, διϊσχυζόμενος ἅμα ὅτι οὐχ ἡ Ἀνατολικὴ ἀλλ' ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία ἐκαινοτόμησε περὶ τὸ τοῦ Πάπα πρωτεῖον. Εἶδες κατάχρησιν, μάλιστα δὲ καὶ καταστροφὴν ἐννοίας λέξεων; Καινοτομία οὐκ ἄρά γε ἀπὸ τοῦ **καινὸν** κατάγεται; τί δὲ καινὸν ὀνομάζομεν παρ' ὅ,τι νέον εἰσάγεται ἀγνοούμενον εἰς τοὺς προλαβόντας αἰῶνας; Καὶ λοιπὸν ὁ Κ. Τιμαγένης τοὺς τῶν ἀρχαίων χρόνων θεολόγους καταλιμπάνων, καὶ πρὸς τοὺς 127 νεωτεροποιοὺς ὁμογνωμόνως ἔχων, οὐ δὴ περὶ πατρῴων ἱερῶν, ὥς φησιν, ἀλλ' ἀπ' ἐναντίας, περὶ καινοτομησάντων ἀμύνεται. Καὶ ἐὰν δικαιοτάτη, ὡς ὀρθότατα λέγει ὁ αὐτὸς, ἡ ἄμυνα περὶ ἐκείνων, δέον, ἐὰν ἦναι φιλαλήθης, νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι ἡ περὶ τούτων ἄμυνα ἀδικωτάτη.

Ἂς ἴδωμεν τώρα ποῖα ἀκαταμάχητα ὅπλα τῆς Γραφῆς ἐρανίζεται καθ' ἡμῶν ἐκ τῶν σοφῶν αὐτοῦ θεολόγων. Ἐδῶ μὲν διαβάλλει με κατ' ἀρχὰς ὡς ἐμαυτῷ ἀντιλογούμενον ἐκ τοῦ πολλοῦ ζήλου, ἐν οἷς γράφω ἐν σελ. 11, καὶ τὰ ὁποῖα πλοκαῖς τισι λέξεων διαστρέφων, παριστᾷ με ὡς ἂν ἔλεγον οὕτως·

Ἀναγινώσκομεν ἐν τῇ Ἁγίᾳ Γραφῇ τόδε τοῦ Χριστοῦ ῥητόν· Διατάττω νὰ ἦναι τῳόντι ὁ Πέτρος ὁ πρῶτος τῶν Ἀποστόλων, καὶ ἡ καθέδρα αὐτοῦ ἡ πρώτη πασῶν τῶν καθεδρῶν καὶ ἡ ῥίζα τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας, κτλ. Ἐγὼ δὲ οὐδαμῶς ἐκφράζομαι οὕτως, ὡς πᾶς τις δύναται ἀφ' ἑαυτοῦ νὰ παρατηρήσῃ ἀναγινώσκων τὴν 11 σελ. Πῶς δὲ ἐκφράζομαι ἰδού· Πολλὰ ῥητὰ τῆς Ἁγίας Γραφῆς σαφέστατα μᾶς δεικνύουν ὅτι ὁ Χριστὸς διέταξε τῳόντι νὰ ἦναι ὁ Πέτρος ὁ πρῶτος τῶν Ἀποστόλων, καὶ ἡ καθέδρα αὐτοῦ κτλ., ἐξ οὗ γίγνεται δῆλον, καθὼς καὶ αὐτὸς ὁ Κ. Τιμαγένης παρατηρεῖ, ὅτι δὲν ἀναφέρω ταῦτα ὡς καθ' ἑαυτὰ ῥητὰ τῆς Γραφῆς, ἀλλ' ὡς ῥητὰ ἁγίων τινῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, συνεπόμενα ὅμως **σαφέστατα** ἐξ αὐτῶν τῶν τῆς Γραφῆς χω-

446

ρίων, τὰ ὁποῖα ἀναφέρω εἰς τὰς ἑπομένα; σελίδας. Τώρα ποιῶ διάλογον μεταξὺ ἐμοῦ καὶ τοῦ Κ. Τιμαγένους.

Καστ. Εἶσαι σὺ χριστιανὸς, κύριε Τιμάγενες;

Τιμαγ. Καὶ μάλα· ἐγὼ αὐτὸς τοῦτο ὁμολογῶ ἐν τῇ ἀπαντήσει μου.

Καστ. Θὰ ἐφρόνεις ἴσως τὰ τῶν Ἀρειανῶν, ἀρνούμενος ὅτι ἡ Ἁγία Τριάς ἐστιν ὁμοούσιος, ἐπείπερ οὐδαμόθι εὑρίσκεται ἐν τῇ Γραφῇ ἡ λέξις αὕτη ὁμοούσιος;

Τιμαγ. Ἄπαγε, πάτερ· δὲν ὑπάρχει παρὰ τῇ Γραφῇ αὐταῖς ταῖς λέξεσιν ὅτι ἡ Ἁγία Τριάς ἐστιν ὁμοούσιος, ἀλλ' ἕτερα εὑρίσκονται ἐν αὐτῇ χωρία ἐξ ὧν εὐλόγως καὶ ἀναντιῤῥήτως περαίνεται ὅτι τῷόντι ὁ Θεὸς ἀπεκάλυψε τοῦτο τὸ δόγμα, καθάπερ ὡμολόγησαν κατὰ τοῦ Ἀρείου οἱ τῆς Α΄. Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἐν Νικαίᾳ Πατέρες.

Καστ. Ὡμίλησας ὀρθότατα· Καὶ λοιπὸν, ἐὰν μεθ' ὑπομονῆς, ὡς λέγεις, καὶ ἐπιστασίας ἀνέγνως τὸ βιβλιάριόν μου, διατί καὶ ὡς πρὸς τὴν προκειμένην ὑπόθεσιν δὲν διαλέγεσαι οὕτω πως παρὰ σαυτῷ;

Ναὶ μὲν ὁ Χριστὸς οὐδαμοῦ εἶπεν αὐτολεξεὶ, διατάττω τῷόντι νὰ ἦναι ὁ Πέτρος ὁ πρῶτος τῶν Ἀποστόλων κτλ. ἀλλ' ἕτερα ἀπεφθέγξατο ῥητὰ παρὰ τῷ Ματθαίῳ, παρὰ τῷ Ἰωάννῃ, παρὰ τῷ Λουκᾷ, εἰς τὰ ὁποῖα ἐλησμόνησα ν' ἀπαντήσω, ἐξ ὧν ὅμως διαλεκτικῶς καὶ σαφέστατα ἀκολουθεῖ ὅτι τῷόντι ὁ Χριστὸς διέταξε νὰ ἦναι ὁ Πέτρος ὁ πρῶτος κτλ., καθάπερ οἱ ἀείμνηστοι καὶ ἅγιοι ἡμῶν Πατέρες καὶ αἱ οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι μαρτυροῦσιν, ὡς ῥᾴδιόν ἐστιν ἑκάστῳ εἰδέναι καὶ ἄνευ ἐπιστασίας ἀναγινώσκοντι τὸ φυλλάδιον, εἰς τὸ ὁποῖον ἠθέλησα ν' ἀπαντήσω.

Μετὰ ταῦτα θαυμάζω πῶς ὁ Κ. Τιμαγένης ἀμελήσας τῶν τριῶν τούτων σημαντικωτέρων τῶν Εὐαγγελίων ῥητῶν, ἐφ' οἷς μάλιστα ἐπιστηρίζεται τὸ πρωτεῖον τοῦ Πέτρου, ἐπιχειρεῖ ν' ἀνασκευάσῃ τὸ περὶ τῆς ἐκλογῆς τοῦ Ματθίου, τὸ ὁποῖον οἱ ἡμέτεροι θεολόγοι κορωνίδος μόνον χάριν, προσθέτουσι τοῖς κυριωτέροις ἐκείνοις. Ἔστω ὅτι ἀνεσκεύασε τοῦτο· εἶδεν ὅμως καὶ ὁ αὐτὸς ὅτι ἐκεῖνα διαπαντὸς ὅπλα μένουσιν ἀκαταμάχητα ὑπὲρ τοῦ Πρωτείου, διὸ καὶ οὐδὲ γρὺ ἀποκρίνεται πρὸς αὐτά. Ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τούτῳ αὐτῷ τῷ περὶ τὸν ἅγ. Ματθίαν οὐδὲν λέγει ἄξιον ὄντως σπουδαίας τινὸς ἀπαντήσεως. Ἐὰν ὁ Πέτρος, ἐρωτᾷ, εἶχε πρωτεῖον μοναρχικὸν, διατί ἡ Σύνοδος; Ἀκουσάτω τοῦ ἐν Ἁγίοις Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, δίκαιον γὰρ ὁ Χρυσόστομος νὰ δώσῃ ἐδῶ τὴν ἀπάντησιν, ἐπειδὴ οὗτός ἐστιν ὁ ἅγ. Πατὴρ ὁ προσβαλλόμενος ὑπὸ τοῦ Κ. Τιμαγένους διὰ τὸ νὰ εἶπε, καθὼς ἀναφέρω ἐν σελ. 16, ὅτι Πέτρος

« πρῶτος τοῦ πράγματος αὐθεντεῖ (1) ὡς αὐτὸς πάντας ἐγχειρισθείς. » Ἰδοὺ τί ἀπαντᾷ ὁ Χρυσόστ. « Τί οὖν ἐλέσθαι τὸν Πέτρον αὐτὸν οὐκ ἐνῆν; καὶ πάνυγε· ἀλλ' ἵνα μὴ δόξῃ χαρίζεσθαι τοῦτο οὐ ποιεῖ » (2). Καθότι καλὰ ἐδιδάχθη ὁ Πέτρος ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ ὅτι, καίτοι πρῶτος, ἀλλὰ δεῖ μετὰ συνέσεως καὶ ταπεινοφροσύνης νὰ μεταχειρίζηται τὴν αὐθεντίαν ἣν ἔδωκεν αὐτῷ ὁ Χριστὸς ἐπὶ τοὺς ἄλλους. « Ὁ μείζων ἐν ὑμῖν, γενέσθω ὡς ὁ νεώτερος· καὶ ὁ ἡγούμενος ὡς ὁ διακονῶν. (3) Αὐτὸ τοῦτο ἀρκούντως ἀπαντᾷ καὶ εἰς ὅ, ὁ Κ. Τιμαγένης ἀναφέρει ἀπὸ τὰς Πράξεις κεφ. 11, τὸ ὁποῖον, καὶ παρὰ τὸ εἰκός, παρέχει αὐτῷ ἀφορμὴν τοῦ νὰ διαπλάσσῃ Σύνοδόν τινα οἰκουμενικήν, ἐν ᾗ ὑποθέτεται ὁ Πέτρος κρινόμενος καὶ ἀπολογούμενος ὑπὲρ ἑαυτοῦ, μονονουχὶ δειλεῶν καὶ τρέμων μὴ ἀναθεματισθῇ ἀπὸ τοὺς ἀποστόλους. Ποῦ εἶδεν ὁ βέλτιστος ὅτι καὶ οἱ Ἀπόστολοι παρῆσαν ἐν τῇ συνελεύσει ἐκείνῃ; Δηλοῦται ἄρά γε ἀπὸ τοῦ κειμένου τούτου τῶν Πράξεων; Ἀλλὰ τὸ χωρίον τοῦτο τοὐναντίον μάλιστα ἐκ τῆς φράσεως αὐτῆς ἀποφαίνει. Διὸ καὶ ὁ Χρυσόστομος οὐκ ἐν ἄλλοις, καθὼς ὁ Κ. Τιμαγένης, ἀσχολούμενος, ἀλλ' ἐν αὐταῖς ταῖς ἁγίαις Γραφαῖς, καὶ τρίβων καθ' ἑκάστην περὶ θρησκευτικὰ ζητήματα, ῥητῶς λέγει ἐν τῇ κδ'. ὁμιλίᾳ αὐτοῦ εἰς τὰς πράξεις ὅτι « διεκρίνοντο οἱ ἐκ περιτομῆς, οὐχ οἱ Ἀπόστολοι ». Ἔτι καὶ ζώντων τῶν Ἀποστόλων οἱ Κορίνθιοι καὶ οἱ Γαλάται ἐπανίσταντο ἤδη εἰς τὴν ὁποίαν διδασκαλίαν ἐδιδάχθησαν παρὰ τοῦ Παύλου, καὶ οἱ μὲν ἐσχίζοντο εἰς ἐναντία κόμματα, οἱ δὲ καὶ εἰς ἄλλο μετεφέροντο Εὐαγγέλιον. Τοιοῦτον τὸ γένος ἡμῶν, ὑποκείμενον εἰς πολλὰς προλήψεις, εἰς πολλὰ πάθη, ὑφ' ὧν καὶ συνεχῶς παρεκτρέπεται. Πάντες ἄρά γε οἱ Χριστιανοὶ ὑπετάγησαν εἰς τὰς ἁγίας οἰκουμενικὰς Συνόδους; Τί λοιπὸν τὸ παράδοξον ἐάν τινες τῶν ἐξ Ἑβραίων μεμυημένων, ἀλλὰ προσκολλημένων ἀκόμη παρὰ τὸ δέον εἰς τὰ νομικὰ τοῦ Μωϋσέως, ἠγανάκτουν καὶ ἐσκανδαλίζοντο μαθόντες ὅτι ὁ Πέτρος μετὰ τῶν ἐθνῶν ἤσθιε; Πῶς ἔπρεπε, κατὰ τὸν Κ. Τιμαγένην, νὰ καταπραΰνῃ ὁ Πέτρος τὸν θόρυβον; Δημηγορῶν ἴσως οὕτω πως; Κελεύω τὴν σιωπήν· ἐγὼ ἔχω πρωτεῖον μοναρχικὸν καὶ πάντες ὑπακουσάτωσάν μοι ἄνευ μηδεμιᾶς ἀπαντήσεως. Πᾶς φρόνιμος ἀποδοκιμάζει τὸν τρόπον τοῦτον, τὸν ἐναντίον τοῖς διδάγμασι τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐκεῖνον προτιμᾷ, καθ' ὃν ἐδημηγόρησεν ὁ Πέτρος (Πράξ. 11). Σπεύδω εἰς ἃ ὁ Κ. Τιμαγένης, ἀποσιωπῶν τὰς μυρίας ἄλλας πατροπαραδότους μαρτυρίας, διαλέγεται περὶ τῆς μόνης τοῦ ἁγίου πατρὸς ἡμῶν Εἰρηναίου. Κείμενόν τι ἑλληνικὸν ὑπ' ὄψιν αὐτοῦ ηὐδόκησε νὰ ὑποβάλῃ καὶ ὑπὸ τὴν ἡμετέραν ὄψιν, ὡς ἂν ἦτο ὁμολογουμένως τὸ αὐτὸ κείμενον τοῦ Εἰρηναίου· Ἐὰν οὕτως ἔχῃ, ἄς φι-

(1) Ὁ Κ. Τιμαγένης μᾶς δίδει νὰ ὑπονοήσωμεν ὅτι εἰς τὸ λεξικόν του τὸ αὐθεντῶ ἐξηγεῖται δημηγορῶ.

(2) Ὁμιλ. γ'. εἰς τὰς Πράξ. ἐκδ. Μαυρ. σελ. 25,

(3) Λουκ. κβ'. 26.

λοτιμηθῇ νὰ πέμψῃ ἀντίγραφον αὐτοῦ εἰς τὴν Εὐρώπην, πλὴν ἀλλὰ ὑπὸ φακέλλου περιέχοντος ὁμοῦ καὶ τ' ἀποδεικτικὰ τῆς γνησιότητος, καὶ θέλει οὕτως ὠφελήσει τὰ μέγιστα συνάμα καὶ ὑποχρεώσει πάντας τοὺς ἐκεῖσε ἀσχολουμένους περὶ τὰ ἀρχαῖα συγγράμματα. Ἐν τοσούτῳ ὁ Κ. Τιμαγένης γινωσκέτω ὅτι τὸ ἑλληνικὸν κείμενον τοῦ Εἰρηναίου κατεστράφη ὑπὸ τοῦ παμφάγου χρόνου, πλὴν τινων ἀποσπασμάτων διασεσωσμένων παρὰ τῷ Εὐσεβίῳ καὶ ἄλλοις τισὶν Ἕλλησι συγγραφεῦσι, τὰ ὁποῖα μὲν συνειλεγμένα παρὰ τῶν φιλοπόνων πεπαιδευμένων ἔχω ἅπαντα ὑπὸ τοὺς ὀφθαλμούς μου, εἰς τὰ συγγράμματα τοῦ περιβοήτου Μασσουὲτ (ἔκδ. Οὐενετ. ἐν ἔτει 1734), ἐν οἷς δὲ οὐδαμῶς ὑπάρχει τὸ ὑπὲρ τοῦ πρωτείου κείμενον ἑλληνικόν. Ὅθεν καὶ ὅπερ ὁ Κ. Τιμαγένης λέγει κείμενον ἑλληνικόν, οὐκ ἔστι τοιοῦτον, ἀλλὰ μετάφρασις καὶ αὐτό τινος ἴσως τῶν αὐτοῦ θεολόγων ἐκ τοῦ λατινικοῦ κειμένου, τὸ ὁποῖον μόνον σώζεται ὁλόκληρον. Ὅτι δὲ ἀρχαιότατον καὶ τοῦτο καὶ μεταφρασθὲν ἔτι ζῶντος τοῦ Εἰρηναίου, ἢ τοὐλάχιστον οὐ μετὰ πολὺν χρόνον μετὰ τὴν τελευτήν του, ἀποδεικνύει ἀναντιῤῥήτως ἡ σοφωτάτη διάλεξις δευτέρα τοῦ αὐτοῦ Μασσουὲτ (τόμ. β', σελ· 89), ἐξ ἧς ἀρκεῖ μοι ν' ἀρύσωμαι τὴν ἐφεξῆς μόνον ἀπόδειξιν, ὅτι εἰς τὰ συγγράμματα τῶν ἀρχαιοτάτων Κυπριανοῦ καὶ Τερτυλλιανοῦ, ὁμολογουμένως ἀμοίρων τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, πολλὰ ὑπάρχουσι τμήματα αὐτολεξεὶ, καθὼς ἀναγινώσκονται ἐν τῷ Εἰρηναίῳ. Πρὸς τούτοις καὶ ὁ Αὐγουστῖνος, ἀρχαιότατος καὶ αὐτὸς πατὴρ τῶν Λατίνων, δύο ἀναφέρει ἀπὸ τοῦ Εἰρηναίου μαρτυρίας εἰς τὸ βιβλίον του κατὰ τοῦ Ἰουλιανοῦ (κεφ. 3 καὶ 7) Ἐπιστηριχθείσης, καίτοι ἐν βραχυλογίᾳ, ὡς ἐπεβάλλετό μοι, τῆς γνησιότητος τοῦ λατινικοῦ κειμένου, δέον κἀγὼ ν' ἀντιθέσω αὐτὸ τῇ μεταφράσει τοῦ Κ. Τιμαγένους.

Μετάφρασις τοῦ Κ. Τιμαγένους.	Λατινικὸν κείμενον.
« Ἀλλ' ἐπειδὴ πασῶν ἐπαριθμῆσαι τὴν διαδοχὴν τῶν Ἐκκλησιῶν λίαν μακρόν ἐστι, τῆς μεγίστης καὶ ἀρχαιοτάτης καὶ πᾶσι γνωστῆς παρὰ τῶν ἐνδοξωτάτων δύο Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου ἐν Ῥώμῃ οἰκοδομηθείσης Ἐκκλησίας, ἣν ἔχει παρὰ τῶν Ἀποστόλων παράδοσιν καὶ ἀναγγελθεῖσαν τοῖς ἀνθρώποις πίστιν μέχρις ἡμῶν ἐλθοῦσαν ἀνακρίνοντες, ἀναστομίζομεν τοὺς παρὰ τὸ προσῆκον συλλέγοντας·	« Sed quoniam valde longum est in hoc tali volumine omnium Ecclesiarum enumerare successiones, maximæ, et antiquissmæ, et omnibus cognitæ a duobus Apostolis Petro et Paulo Romæ fundatæ, et constitutæ Ecclesiæ, eam quam habet ab Apostolis traditionem, et annuntiatam hominibus Fidem per successiones Episco-

Ταύτῃ γὰρ τῇ 'Εκκλησίᾳ διὰ τὴν κραταιοτάτην 'Αρχὴν χρὴ πᾶσαν συμφωνεῖν ἐκκλησίαν, ἐν ᾗ διετηρήθη ἡ παρὰ τῶν 'Αποστόλων παράδοσις. » porum pervenientem usque ad nos indicantes confundimus omnes eos, qui quoquo modo, vel per sui placentiam malam, vel vanam gloriam, vel cecitatem, et malam sententiam, præter quam oportet colligunt. Ad hanc enim Ecclesiam propter potentiorem principalitatem necesse est omnem convenire Ecclesiam, hoc est eos, qui sunt undique Fideles, in qua semper ab his qui sunt undique conservata est, ea quæ est ab Apostolis traditio.

Τὸ δὲ νῦν συζητητέον ἐστὶ περὶ τὸ potentiorem principalitatem, πῶς δεῖ δηλαδὴ νὰ μεταφράσωμεν τὰς λέξεις ταύτας. Τὸ ψευδοκείμενον τὸ παρὰ τοῦ Κ. Τιμαγένους ἀναφερόμενον μεταφράζει κραταιοτάτην 'Αρχὴν, ὅπου ἐν πρώτοις παρατηροῦμεν ὅτι ὁ ὑπερθετικὸς βαθμὸς ἐσφαλμένως τίθεται ἀντὶ τοῦ συγκριτικοῦ. Καὶ γὰρ τὸ potentiorem συγκριτικοῦ ἐστι καὶ ὄχι ὑπερθετικοῦ· ἀλλὰ πασίγνωστον ὅτι ὁ συγκριτικὸς οὐδαμῶς ἁρμοστὸς τυγχάνει πρὸς ἣν σημασίαν ὑπενόει λάθρα ὁ μεταφραστὴς νὰ δώσῃ εἰς τὴν λέξιν principalitatem, τὴν ὁποίαν λαμβάνει ὡς ἐὰν ἐδήλου τὴν πολιτικὴν κατάστασιν τῆς τότε κοσμοκράτορος 'Ρώμης. 'Επειδὴ, ἐὰν τότε 'Αρχὴ κοσμοκράτωρ ἡ 'Ρώμη (καθὼς ὁμολογεῖ καὶ αὐτὸς ὁ Κ. Τιμαγένης), οὐδόλως λοιπὸν ἕτεραι ὑπῆρχον ἀρχαὶ, ἵνα τεθῇ σύγκρισις μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῆς 'Ρώμης. Ὅθεν καὶ ἡ λέξις 'Αρχὴ τῷ συγκριτικῷ ἐφαπτομένη οὐκ ἔτι ἠδύνατο νὰ ἔχῃ ταύτην τὴν σημασίαν. Τούτου ἕνεκεν ὑπενόησαν οἱ μαχόμενοι τῷ πρωτείῳ νὰ μεταβάλωσι τὸ συγκριτικὸν εἰς τὸ ὑπερθετικὸν ἐπίθετον.

Τὸ potentior κατὰ τὴν κυριωτέραν αὐτοῦ ἔννοιαν μεταγλωττίζεται ἰσχυρότερος, τὸ ὁποῖον ὅμως ἠδυνάμην νὰ μεταφράσω καὶ ἐξαίρετον, ἤτοι ὑπέρτερον κατά τινα κώδηκα, ὅστις ἔχει potiorem ἀντὶ τοῦ potentiorem. 'Αλλ' ἵνα μὴ διατρίβω ἐπὶ συνωνύμοις, ἄς ἔλθωμεν εἰς τὴν λέξιν principalitatem, τὴν ὁποίαν ὀρθότατα μετέφρασα πρωτεῖον, καὶ ἰδοὺ διὰ τίνας λόγους· Ὁ Σαλμάσιος, ἐμπειρότατος ἔν τε τῇ ἑλληνικῇ καὶ τῇ λατινικῇ, μεταφράζει πρωτεῖον, ὡς δῆλον ἐκ τοῦ βιβλίου αὐτοῦ περὶ τοῦ πρωτείου τοῦ Πάπα σελ. 65 Πρὸς τούτοις καὶ οἱ ἀρχαῖοι Λατῖνοι συγγραφεῖς ἔλεγον πολλάκις principalitas διὰ νὰ σημάνωσιν ἐπιστασίαν ἣν κέκτηταί τις ἐπὶ ἄλλους, καθὼς ἐκ τῶν πολλῶν μαρτυρεῖ καὶ τὸ τοῦ Τερτυλλιανοῦ χωρίον « Ad hoc dispicere superest principalitas ubi est, id est qui

cui praeest» (1). Ὁ ἐπιθυμῶν περισσότερα περὶ τούτων ἂς ἀναγνώσῃ τὸν Δουκάγγιον, ὅστις παρέχει ἀφθόνως τὰ τοιαῦτα ἐν τῷ αὐτοῦ Γλωσσαρίῳ.

Πλὴν ἔστω ὅτι τὸ κείμενον ὃ ἀναφέρει ὁ Κ. Τιμαγένης εἶναι τῳόντι τὸ γνήσιον κείμενον τοῦ Εἰρηναίου. Πάλιν θὰ ἦτο ἀνάγκη νὰ ἐννοήσωμεν τὸ Ἀρχὴν ὡς σημαῖνον οὐδαμῶς τὴν πολιτικὴν κατάστασιν τῆς Ῥώμης, ἀλλὰ τὴν ἱερὰν τῆς Ῥώμης αὐθεντίαν ἐπὶ πάσας τὰς λοιπὰς ἐκκλησίας· εἰ δὲ μὴ θὰ ἐλήραινεν ὁ ἅγιος καὶ λογιώτατος Εἰρηναῖος, καθάπερ ληραίνουσιν οἱ φρενοβλαβέστεροι τῶν ἀνθρώπων. Ἐπειδὴ καθὰ ὁ Κ. Τιμαγένης διερμηνεύει τὸ χωρίον του, θὰ ἔλεγεν ὁ Εἰρηναῖος οὕτω πῶς· «Χρὴ πᾶσα ἐκκλησία νὰ συμφωνῇ τῇ ρωμαϊκῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ θέλετε νὰ ἠξεύρητε διατί; Ἀκούσατε· διὰ τὴν πολιτικὴν κατάστασιν τῆς Ῥώμης. Πρὸς τούτοις, ὡς ἅγιος πατὴρ Εἰρηναῖος, σᾶς προφητεύω ὅτι μετὰ σχεδὸν 150 ἔτη κραταιοτάτη Ἀρχὴ θὰ καταντήσῃ νέα τις Ῥώμη ἐπονομασθησομένη Κωνσταντινούπολις ἐκ τοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου, καὶ μὴ τύχῃ τότε καὶ λησμονήσητε τὸν ὁποῖον κανόνα ὀρθοδοξίας σᾶς παραδίδω. Τότε θὰ χρὴ τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, διὰ τὴν κραταιοτάτην αὐτῆς Ἀρχὴν, νὰ συμφωνῶσιν αἱ λοιπαὶ τῆς οἰκουμένης ἐκκλησίαι· καὶ ὅτε ἡ νέα Ῥώμη θὰ φρονῇ τὰ τοῦ πατριάρχου αὐτῆς Μακεδονίου τοῦ πνευματομάχου, καὶ σεῖς θὰ χρὴ νὰ πνευματομάχησθε τότε· καὶ ὅτε θὰ φρονῇ τὰ τοῦ Ἀρείου, καὶ σεῖς θὰ χρὴ νὰ ἀρειανεύητε τότε· καὶ ὅτε τὰ τῶν Μονοθελητῶν, καὶ σεῖς τὰ ἐκείνων θὰ φρονῆτε τότε, καὶ ὅτε τὰ τῶν Εἰκονομάχων, καὶ σεῖς θὰ χρὴ νὰ εἰκονομάχησθε τότε· καὶ ὅτε κτλ.

Ἐγὼ ἀπορῶ πῶς ἐπιμένω διερχόμενος τὰ ληρήματα ταῦτα τῶν 127 σοφῶν θεολόγων τοῦ Κ. Τιμαγένους, οἱ ὁποῖοι δὲν αἰσχύνονται νὰ προσβάλλωσι τοιουτοτρόπως τὸν ἅγιον ἡμῶν πατέρα, καὶ ταῦτα ὑποκρινόμενοι συγχρόνως σέβας μέγιστον πρὸς τὸν ἐκείνου διδάσκαλον τὸν ἅγιον Πολύκαρπον Σμύρνης, προσονομάζοντες αὐτὸν καὶ τῶν Παπῶν πατέρα, ὡς ἐὰν ὁ Εἰρηναῖος φρονήσας τὰ τοῦ πρωτείου τοῦ Πάπα ἐπανέστη κατὰ τῆς διδασκαλίας τοῦ ἁγίου διδασκάλου αὐτοῦ τοῦ Πολυκάρπου. Φράσον ἡμῖν Εἰρηναῖε, ἴσως κατ' ἀρχὰς μὲν καὶ σὺ ἐναντίος τοῦ πρωτείου ὑπῆρξας; συνᾴδων τῷ διδασκάλῳ, ἔπειτα δὲ μεταμελησάμενος ἀπεστάτησας αὐτοῦ; Ἀκούσωμεν τοῦ Εἰρηναίου τί ἀποκρίνεται ἡμῖν ἐν τῷ τρίτῳ βιβλίῳ κατὰ τῶν αἱρέσεων, κεφ. 3.

(1) De anima cap XIII.

« Καὶ Πολύκαρπος δὲ οὐ μόνον ὑπὸ Ἀποστόλων μαθητευθεὶς, καὶ συναναστραφεὶς πολλοῖς τοῖς τὸν Χριστὸν ἑωρακόσιν, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ Ἀποστόλων κατασταθεὶς εἰς τὴν Ἀσίαν ἐν τῇ ἐν Σμύρνῃ Ἐκκλησίᾳ, ἐπίσκοπος, ὃν καὶ ἡμεῖς ἑωράκαμεν ἐν τῇ πρώτῃ ἡμῶν ἡλικίᾳ· (ἐπὶ πολὺ γὰρ παρέμεινε, καὶ πάνυ γηραλέος, ἐνδόξως καὶ ἐπιφανέστατα μαρτυρήσας, ἐξῆλθε τοῦ βίου), ταῦτα διδάξας ἀεὶ, ἃ καὶ παρὰ τῶν Ἀποστόλων ἔμαθεν, ἃ καὶ ἡ Ἐκκλησία παραδίδωσιν, ἃ καὶ μόνα ἐστὶν ἀληθῆ. »

Ἀνέγνως Κ. Τιμάγενες; Ὁ Εἰρηναῖος μαρτυρεῖ ὅτι ὁ Πολύκαρπος ἐδίδαξε πάντοτε τὰ μόνα ἀληθῆ. Ὁ Εἰρηναῖος ὁμολογεῖ ἀληθὲς, ἀληθέστατον ὅτι χρὴ πᾶσα ἐκκλησία νὰ συμφωνῇ τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Ῥώμης. Ποῖος ἄρα θὰ ἦναι ὁ λογικὸς συμπερασμὸς τῶν δύο τούτων πρώτων προθέσεων τοῦ συλλογισμοῦ; Ὅτι ὁ Πολύκαρπος ἐφρόνει κατὰ ἢ ὅτι ἐφρόνει ὑπὲρ τοῦ πρωτείου τοῦ Πάπα; Καὶ λοιπὸν, Κ. Τιμάγενες, πολὺ τολμηρῶς ἀποφαίνεσαι λέγων· ὅτι ὁ Πολύκαρπος δὲν ἦτον ἐν ἐκείνῃ τῇ ἐκκλησίᾳ, ἐν ᾗ εὑρίσκετο ὁ Πάπας, ἀλλὰ καὶ ἐναντίος αὐτοῦ. Ὅτι δὲ εἰς τὴν ὑπόθεσιν περὶ τοῦ Πάσχα δὲν συνεφώνησε τῇ γνώμῃ τοῦ Πάπα Ἀνικήτου, ἀλλὰ καὶ προὐτίμησε νὰ ἐμμείνῃ εἰς τὴν ἑαυτοῦ γνώμην, οὐδαμῶς θὰ ἐπορίζετο ἐντεῦθεν ὁ Κ. Τιμαγένης ὅτι « οὐδέποτε ὁ ἐπίσκοπος τῆς Ῥώμης ἐθεωρήθη ὁ ἀλάνθαστος κανὼν τῆς Ἐκκλησίας », ἐὰν εἶχε τῳόντι μετὰ ἐπιστασίας, ὡς λέγει, καὶ ὑπομονῆς ἀναγνώσει τὸ φυλλάδιον, τὸ ὁποῖον ἀποδεικνύει τοῦτο μόνον ὅτι ὁ Πάπας ἐθεωρεῖτο ὁ ἀλάνθαστος κανὼν τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ πότε; ὅτε ἐκ καθέδρας διδάσκει. Ἡ δὲ διαφωνία μεταξὺ τοῦ Πολυκάρπου καὶ τοῦ Ἀνικήτου ὄχι μόνον δὲν ἀπέβλεπε τὸ δόγμα, τὴν πίστιν, ἀλλ' οὔτε διαταγήν τινα, τὴν ὁποίαν νὰ ἔδωκέ ποτε μέχρι τότε ἡ καθέδρα ἡ ἀποστολικὴ εἰς τὴν ὑπόθεσιν ἐκείνην τοῦ Πάσχα. Καὶ γὰρ δῆλον ἐκ τοῦ Εἰρηναίου αὐτοῦ παρὰ τῷ Εὐσεβίῳ (Βιβλ. ε, κεφ. 24), ὅτι καὶ ὁ Ἀνίκητος καὶ πάντες οἱ προκάτοχοί του, Πῖος, Ὑγῖνός τε καὶ Τελεσφόρος καὶ Ξύστος, ἐπέτρεπον εἰς ἅπαντας νὰ τηρῶσιν ἕκαστοι, ὡς πρὸς τὸ Πάσχα, ὃ ἔθος ἐπεκράτει παρὰ ταῖς αὐτῶν ἐκκλησίαις. Ἴσως θὰ ἦναι εὐχάριστον ν' ἀναφέρω ἐδῶ αὐτολεξεὶ τί ἐπὶ τούτῳ διηγεῖται ὁ Εἰρηναῖος ὡς πρὸς τὸν Πολύκαρπον, παρὰ τῷ Εὐσεβίῳ (αὐτόθι).

« Καὶ τοῦ μακαρίου Πολυκάρπου ἐπιδημήσαντος τῇ Ῥώμῃ ἐπὶ Ἀνικήτου, καὶ περὶ ἄλλων τινῶν μικρὰ σχόντες πρὸς ἀλλήλους, εὐθὺς εἰρήνευσαν, περὶ τούτου τοῦ κεφαλαίου μὴ φιλαρεστήσαντες ἑαυτούς· οὔτε γὰρ ὁ Ἀνίκητος τὸν Πολύκαρπον πεῖσαι ἐδύνατο μὴ τηρεῖν, ἅτε μετὰ Ἰωάννου τοῦ μαθητοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ λοιπῶν Ἀποστόλων, οἷς συνδιέτριψεν, ἀεὶ τετηρηκότα· οὔτε μὴν ὁ Πολύκαρπος τὸν Ἀνίκητον ἔπεισε τηρεῖν λέγοντα τὴν συνήθειαν τῶν πρὸ αὐτοῦ πρεσβυτέρων ὀφείλειν κατέχειν· καὶ τούτων οὕτως

ἐχόντων, ἐκοινώνησαν ἑαυτοῖς· καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ παρεχώρησεν ὁ Ἀνίκητος τὴν εὐχαριστίαν τῷ Πολυκάρπῳ, κατ' ἐντροπὴν δηλονότι, καὶ μετ' εἰρήνης ἀπ' ἀλλήλων ἀπηλλάγησαν, πάσης τῆς Ἐκκλησίας εἰρήνην ἐχόντων καὶ τῶν τηρούντων καὶ τῶν μὴ τηρούντων. »

Καὶ λοιπὸν ποῦ ἀνέγνω ὁ Κ. Τιμαγένης ὅτι ὁ Ἀνίκητος ἐνετείλατο τῷ Πολυκάρπῳ νὰ ἐξακολουθήσῃ τῇ γνώμῃ τῇ ἑαυτοῦ, καὶ ὅτι ὁ Πολύκαρπος δὲν ὑπήκουσεν εἰς τὸν Πάπαν, διὸ καὶ ἔγινεν ἔξω τῆς ἐκκλησίας τοῦ Πάπα καὶ ἐναντίος αὐτοῦ; Μακάριος ἐὰν ἀποτιθέμενός που τὰ συκοφαντικὰ βιβλία τῶν καινοτομησάντων, ἐνησχολεῖτο μᾶλλον εἰς τὰ γνήσια συγγράμματα τῶν ἀρχαίων αὐτοῦ τε καὶ ἐμοῦ πατέρων.

Μετὰ ταῦτα ὁ Κ. Τιμαγένης πρὸς ἀνασκευὴν τῶν λαμπρῶν ἀποδείξεων δι' ὧν ἐπιστηρίζομεν ἀναντιρρήτως τὸ ἀλάνθαστον τῶν Παπῶν ὁσάκις διδάσκουσιν ἐκ καθέδρας, τί ποιεῖ; Προσποιεῖται ἐν πρώτοις σχεδὸν μαινόμενος τῇ ἐκπλήξει καὶ ἀναφωνεῖ· « πῶς ἄνθρωπος σάρκα φορῶν καὶ τὸν κόσμον οἰκῶν, τοῦ ὁποίου πᾶσα ἐπίνοια ἐπισφαλής, κατὰ τὴν Γραφήν, περιβάλλεται τὴν μόνῳ Θεῷ πρέπουσαν τοῦ ἀλανθάστου ἰδιότητα ! ! ! Συγχωρεῖται αὐτῷ ἡ ἀντιλογία, ἐπειδὴ δὲν εἶναι προφήτης ὁ Κ. Τιμαγένης· ὅθεν καὶ δὲν προεῖδεν ὅτι ἔμελλε μετ' ὀλίγον νὰ γράψῃ ἐν τῇ αὐτῇ ἀπαντήσει σου· « ἐκείνη εἶναι ἀληθὴς Ἐκκλησία, ἐν ᾗ κρατοῦσιν ὅσα ἐθέσπισαν αἱ οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι ». Παραδέχεσαι λοιπόν, κύριέ μου, τοὐλάχιστον τὸ ἀλάνθαστον τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων· εἰδεμή, καταντᾷς ἔξω καὶ τῆς σαυτοῦ ἐκκλησίας, ἀναθεματιζόμενος ὑπ' αὐτῆς σὺν Κυρίλλῳ τῷ Λουκάρει, καθὰ ἀνέγνως ἐν σελ. 61 Θὰ ἔλεγες ἴσως ὅτι οἱ Πατέρες τῶν ἁγίων οἰκουμενικῶν Συνόδων ἦσαν θεοὶ ἢ κατῴκουν τὴν σελήνην; Τί τὸ εὐπροσδεκτότερον, εἰπέ μοι, τὸ ν' ἀποδώσῃς ἑκάστῳ αὐτῶν τὸ ἀλάνθαστον (καὶ τότε οὐχ εἷς μόνος, ἀλλὰ πλείονες ἔσονται οἱ σάρκα περικείμενοι ἐνταυτῷ καὶ ἀλάνθαστοι), ἢ ἑνὶ μόνῳ, ἐξ οὗ νὰ ἐπιρρέῃ τὸ ἀλάνθαστον εἰς τοὺς ἄλλους; ὅθεν λόγῳ μὲν φαίνεσαι ἀποδοκιμάζων τὸ ἀλάνθαστον εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἔργῳ δὲ πλείους ἐγκρίνεις ἀλανθάστους παρ' ἐγὼ αὐτὸς ὁ ἐγκρίνων ἕνα μόνον, δι' οὗ καὶ τὸ ἀλάνθαστον κέκτηνται αἱ Σύνοδοι αἱ οἰκουμενικαί. Ἐπειδὴ περὶ ἑνὸς μόνου ἐδεήθη ὁ Χριστὸς ἵνα μὴ ἐκλείψῃ ἡ πίστις αὐτοῦ, καὶ αἱ Σύνοδοι οὐδὲν ἔχουσι δίκαιον νὰ διδάσκωσι παρὰ τὴν γνώμην τοῦ ἐπισκόπου τῆς Ῥώμης, (Ἴδε ὅλα ταῦτα ἐν τῷ φυλλαδίῳ μου). Δὲν λέγομεν ὅμως ὅτι φύσει ἐστὶν ἀλάνθαστος ὁ Πάπας, ἀλλὰ διὰ τῆς τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ῥοπῆς καὶ ὑποσχέσεως. Κατὰ φύσιν μὲν καλῶς γέγραπται « παντὸς ἀνθρώπου ἐπίνοια ἐπισφαλής », καὶ καλῶς ἔχει τὸ « Θεοῦ μόνον ἰδιότης τὸ ἀλάνθαστον »· ἀλλ' ἀκούσωμεν τοῦ Χρυσοστόμου. « Ἃ Θεοῦ μόνον ἐστὶν ἴδια . . . . τὸ ἀπερίτρεπτον τὴν Ἐκκλησίαν ποιῆσαι ἐν τοσαύτῃ κυμάτων

ἐμβολῇ, καὶ ἄνθρωπον ἁλιέα πέτρας πάσης ἀποφῆναι στεῤῥότερον, τῆς οἰκουμένης πολεμούσης ἁπάσης, ταῦτα αὐτῷ (τῷ Πέτρῳ) ἀπαγγέλλεται δώσειν (Ὁμιλ. νδ΄. ἄλλ. νέ. ἔκδ. Μαυρ. σελ. 548). Περὶ τούτου ὅμως προλαβὼν ἤδη ἀνέφερον μαρτυρίαν καὶ ἐκ τοῦ Βασιλείου τοῦ Μεγάλου (1).

Οὔτε λέγομεν ὅτι ὁ εἰθισμένος τρόπος, δι' οὗ ὁ Χριστὸς συγκοινωνεῖ τὸ ἀλάνθαστον εἰς τὸν Πάπαν, εἶναι ἡ μερικὴ ἀποκάλυψις, καθ' ὃν τρόπον ἐνέπνεε τοὺς προφήτας. Ἐκ τούτου δῆλον ὅτι ἀνάγκην ἔχουσιν οἱ Πάπαι νὰ κοπιῶσι, νὰ ἐξετάζωσι τὰ Γραφὰς καὶ τὴν τῶν Πατέρων παράδοσιν, νὰ συλλέγωσι Συνόδους, νὰ διατάττωσι προσευχὰς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, νὰ μεταχειρίζωνται, ἑνὶ λόγῳ, πάνθ' ὅσα ἐπιζητοῦνται πρὸς τὴν ἀπηρτισμένην ἔρευναν τοῦ δόγματος καὶ τῆς ἀληθείας, πεπληροφορημένοι συνάμα ὅτι, ἕνεκα τῆς δεήσεως τοῦ Θεανθρώπου περὶ τῆς τοῦ Πέτρου πίστεως, οὐδέποτε θὰ ἐκλείψῃ εἰς αὐτοὺς ἡ ἐπὶ τούτοις ἅπασι τοῦ Παναγίου Πνεύματος ἐπιστασία, ὅπως ἀλάνθαστον ἀποφαίνωνται ἐκ τῆς ἀποστολικῆς αὐτῶν καθέδρας διδασκαλίαν. Ὅθεν καὶ ἡ ἀνάγκη τῶν Συνόδων, καί τοι ὁ Πάπας ὁ κανὼν ἐστιν ὁ ἀλάνθαστος τῆς Ἐκκλησίας.

Πρὸς τούτοις παρατηρητέον ὅτι ἡ συγκρότησις τῶν Συνόδων καὶ ἕτερον εἶχε σκοπὸν τοῦ μόνον ἀποφαίνειν τὰ τῆς πίστεως ἄρθρα. Πολλάκις ἡ ἰσχυρογνωμοσύνη καὶ ἡ ὑπερηφανία τῶν αἱρετικῶν καὶ στασιωδῶν ἀνθρώπων λίαν ὑπῆρξαν μεγάλαι, ὅπως ὑποταχθῶσιν ἁπλῶς εἰς τὴν μόνην ἀπόφασιν τοῦ ἐπισκόπου τῆς Ῥώμης. Ἐφαντάζοντο ὑπεροπτικῶς ὅτι αὐτοὶ καλήτερον ἢ ἐκεῖνοι ἐνενόουν τὰς Γραφὰς καὶ τὴν παράδοσιν, καὶ ἔδει λοιπὸν καὶ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν νὰ γίνῃ ἡ συζήτησις τῶν δογμάτων, ὅπως ἐκπλαγέντες τῇ ὁμοφώνῳ γνώμῃ ἁπάντων τῶν τῆς καθόλου Ἐκκλησίας ἐπισκόπων στέρξωσι τέλος πάντων τῇ ἀληθείᾳ. Καὶ ἰδοὺ μεθ' ὅσης ἦτό μοι δυνατὸν βραχυλογίας διαλελυμένον, καὶ ἐν γένει, τὸ ζήτημα τοῦ Κ. Τιμαγένους· διατί ἡ Σύνοδος, ἐὰν ὁ Πέτρος ἔχῃ πρωτεῖον μοναρχικόν;

Διατρέχει ὁ ἀπαντῶν μαι καί τινα ἱστορικὰ ἀσθμάζων ἀπὸ τοῦ τάχους, ὡς δῆλον ἐντεῦθεν ὅτι πολλοὶ ὑπῆρξαν Πάπαι ἁμαρτωλοὶ καὶ αἱρετικοί, κατακριθέντες ὡς τοιοῦτοι καὶ ἀπό τινων Συνόδων.

Παῖς τις διηγεῖτό μοί ποτε ὅτι τὸ πάλαι οἱ ὄνοι εἶχον πτέρυγας καὶ ἐπέ-

(1) Πέτρος ὁ ζῶν ἐν τοῖς κτλ. σελ. 27.

των. Εἶγέ που ἀναγνώσει τοῦτο ἔν τινι βιβλίῳ, ἀλλ' ἐπειδὴ ἦτο τότε ἑπταετὴς « ὡς νήπιος ἐφρόνει, ὡς νήπιος ἐλογίζετο· ὅτε δὲ γέγονεν ἀνὴρ κατήργησε τὰ τοῦ νηπίου». καὶ διδαχθεὶς τὴν κριτικὴν τῆς Ἱστορίας ἔμαθεν ὅτι οὐ μόνον πολλοὶ Πάπαι ἁμαρτωλοὶ (ὡς δοκεῖ τῷ Κ. Τιμαγένει), ἀλλὰ καὶ ἄλλοι πολλοί εἰσιν ὄντως ἁμαρτωλοὶ καὶ οὐκ ἀλάνθαστοι, οἱ ὁποῖοι καὶ τὰ τῆς Ἱστορίας στρεβλοῦσιν εἰς τὰ σχέδια αὐτῶν τὰ πολέμια τοῖς ρωμαϊκοῖς Ἀρχιερεῦσιν. Ἀναγνοὺς παρὰ τοῖς ἱστοριογράφοις τὰ περὶ Μαρτῖνον τὸν Β', καὶ Φορμόσον ἐκεῖνον καὶ Ἰωάννην τὸν Θ', οὐδὲν εὗρον αὐτῶν μεγάλον ἔγκλημα εἰμὴ ὅτι καὶ αὐτοὶ τυγχάνουσι καθαιρέσαντες τοὺς ἀδίκως, κατὰ τὸν Κ. Τιμαγένη, συκοφαντηθέντας. Μάλιστα τὸν Φορμόσον αὐτὸς ὁ Λουϊτπράνδος (τὸν ὁποῖον ὁ Κ. Τιμαγένης δὲν θέλει βέβαια κατηγορήσει ὡς λίαν εὐλαβῆ πρὸς τοὺς Πάπας) ἐπαινεῖ ὡς ὑψωθέντα εἰς τὸν θρόνον τοῦ Πέτρου ἕνεκα τῶν ἀρετῶν του (Βιβλ. Α'. κεφ. 8). Κατηγορεῖται καὶ Στέφανος ὁ Ζ', καίτοι οὐδὲν ἄλλο γινώσκομεν περὶ τοῦ βίου τοῦ Πάπα τούτου παρὰ τὸν δε τοῦ Φλοδοάρδου στίχον Septimus hinc Stephanus binos praefulget in annos (De Rom. Pont.), ἐξ οὗ μᾶλλον περαίνεται ὅτι θὰ ἦτο καὶ ἀνὴρ ἐνάρετος· καὶ γὰρ οὐ δι' ἁμαρτιῶν, ἀλλὰ δι' ἀρετῶν λάμπει τὸ φῶς ἡμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων. Κατὰ τοῦ Λουϊτπράνδου, τοῦ μόνου κατηγόρου συνάμα καὶ ἐχθροῦ Σεργίου τοῦ Γ', ἀντιτάττομεν ἡμεῖς τέσσαρα μαρτύρια σύγχρονα τῷ Σεργίῳ· τὸν Ἀνώνυμον τοῦ Σαλέρνου, τὸν Φλοδοάρδον ἐν τοῖς αὐτοῦ στίχοις, Ἰωάννην τὸν Διάκονον ἐν τῷ αὐτοῦ συγγράμματι περὶ τοῦ ναοῦ τοῦ Λατεράνου, τὴν ἐπιτάφιον ἐπιγραφὴν τοῦ Σεργίου. Πρὸς τούτοις καὶ Λέοντα τὸν Ὠστίας, συγγραφέα τοῦ ἀμέσως ἑπομένου αἰῶνος. Πάντες οὗτοι οὐδέτεροι πρὸς τὸν Πάπαν τοῦτον, ὁμοφώνως τὰ ἐναντία μαρτυροῦσι τῷ Λουϊτπράνδῳ (1). Ὅμως καὶ τόσοι ἐὰν ὑπῆρξαν Πάπαι ἁμαρτωλοί, καὶ τόσα τὰ ἀνάξια τὰ ὑπ' αὐτῶν πεπραγμένα, ὅσοι καὶ ὅσα συκοφαντοῦνται παρὰ τῶν ἐχθρῶν των, πάλιν οὐδόλως ἐθορυβούμεθα ἐπὶ τούτοις, ἐπειδὴ καὶ οἱ Πάπαι ἄνθρωποι, καὶ διὰ τῶν ἁμαρτιῶν των λαμπρότερον ἀποφαίνεται ὅτι οὐκ ἐκ τῆς ἀρετῆς αὐτῶν, ἀλλ' ἐκ τῆς τοῦ Χριστοῦ δυνάμεως ἀκίνητος διαμένει εἰς τοὺς αἰῶνας ἡ θεμέλιος πέτρα τῆς Ἐκκλησίας. Ἐκτὸς τούτου δικαίως τε καὶ εὐλόγως ἐλέγομεν τῷ Κ. Τιμαγένει ὅτι οὐκ ἔστι τοῦτο τὸ ζητούμενον, ἐπείπερ εἴδομεν ὅτι καὶ οἱ Πάπαι ἄνθρωποι (τοῦτο καὶ αὐτὸς ὁμολογεῖ), ἀλάνθαστοι δὲ

(1) Ἴδε Murratori, Annali d' Italia, ann 931. Kerz, Continuat. de Stolberg t. 18.

οὐ φύσει, ἀλλ' ἐκ τῆς τοῦ Χριστοῦ ἐνεργείας, Πῶς ἐπιχειρεῖ ν' ἀποδείξῃ ὅτι ἡ ἁγ. καθολικὴ 'Εκκλησία οὐκ ἐθεώρει τοὺς Πάπας ὡς κεφαλήν της, μάλιστα δὲ ὅτι ἐνίοτε καὶ ὡς αἱρετικοὺς τοὺς καθήρεσεν; Δι' ὧν διαλέγεται περὶ συμβεβηκότων τινῶν ἐν Κωνσταντίᾳ, ἐν Βασιλείᾳ καὶ ἐν Πίσῃ. Δὲν πρέπει ὅμως ν' ἀγνοῇ ὅτι καθολικὴν 'Εκκλησίαν δὲν ὀνομάζομεν ἡμεῖς ὁποιανδήποτε συνέλευσιν, ἀλλὰ τὴν νομίμως οὖσαν Σύνοδον οἰκουμενικήν. Παρ' ἡμῖν δὲ τότε μόνον λέγεται νομίμη Σύνοδος οἰκουμενική, ὅταν καὶ σύγκροτῆται, καὶ προεδρεύηται, ἢ τοὐλάχιστον ἐπικυρῶται ὑπὸ τῶν Παπῶν. Θὰ ὠνόμαζεν 'Εκκλησίαν ἐκείνους τοὺς ὀκτὼ μόνον αὐθάδεις ἐπισκόπους, οἱ ὁποῖοι ἐτόλμησαν ἐν Βασιλείᾳ νὰ καθαιρέσωσιν Εὐγένειον τὸν Δ'; Τότε καὶ τὴν δεύτερον γεγενημένην ἐν 'Εφέσῳ σύνοδον ἐν ἔτι 449 καὶ λῃστρικὴν ἐπωνομασμένην, ἔδει νὰ ἐναριθμήσῃ μετὰ τῶν παραδεχομένων ὑπὸ αὐτοῦ οἰκουμενικῶν Συνόδων. Ὅθεν καὶ οὐδὲν μέλλει ἡμῖν τί ἡ ἐν Βασιλείᾳ σύνοδος ἐφρόνησε περὶ τοῦ Πάπα, τὴν ὁποίαν οὐδαμῶς ἐναριθμοῦμεν μετὰ τῶν νομίμων.

Ἀλλὰ καὶ οἱ ἐν Κωνσταντίᾳ, λέγει ὁ Κ. Τιμαγένης, ἠρνήσαντο τὸ πρωτεῖον τῶν Παπῶν. Ποῦ ἴδε τοῦτο; Ἴσως ἐν τῷ ἑφεξῆς θεσπίσματι τῶν ἐκεῖσε συλλεχθέντων; « Ἡ ρωμαϊκὴ 'Εκκλησία εἶναι ἡ μήτηρ καὶ ἡ διδάσκαλος πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν, καὶ τοὐναντίον λέγειν ἐστὶν ἐμπλέγδην αἵρεσις. Ἡ ρωμαϊκὴ 'Εκκλησία καὶ τῆς Συνόδου τῆς γενικῆς ἡ κεφαλὴ ὑπάρχει. » Πῶς οὖν ἀπεφήναντο ὅτι ἡ οἰκουμενικὴ Σύνοδος εἶναι ὑπερτέρα τοῦ Πάπα; Ἰδοὺ πῶς· ἐν περιπτώσει σχίσματος, ἐν ᾗ θὰ ἀπέβαινον ἀμφιῤῥεπῆ τὰ δίκαια ἑκάστου τῶν ἑκατέρωθεν Παπῶν νομιζομένων. Τοῦτο μόνον ἐνενόησαν οἱ ἐν Κωνσταντίᾳ, καθὼς σαφέστατα μαρτυροῦσι τὰ πρακτικὰ τῆς συνόδου ταύτης. (Ἰδὲ Von der Hardt, t. 2, part. 13, p. 287 et seqq).

Ἐκ τούτων ῥαδίως δύναται πᾶς τις ν' ἀπαντήσῃ καὶ εἰς ἃ ἀναφέρονται ἐκ τῆς Συνόδου ἐν Πίσῃ. Ἄλλως τε ἐπαναλαμβάνομεν ὅτι ἡ ἁγία ἡμῶν Ἐκκλησία οὐδὲ τῶν Συνόδων παραδέχεται τὰ θεσπίσματα, ἐὰν δὲν ἦναι ἐπικεκυρωμένα τῇ ψήφῳ τοῦ ἐπισκόπου τῆς Ρώμης. Παρ' ἡμῖν δὲ οὔτε ἡ ἐν Πίσῃ οὔτε ἡ ἐν Βασιλείᾳ ἐναριθμοῦνται μεταξὺ τῶν Συνόδων τῶν οἰκουμενικῶν. Καὶ αὐτὴ ἡ ἐν Κωνσταντίᾳ ἀπ' ὀλίγων τῶν ἡμετέρων προσαγορεύεται οἰκουμενική, ἐπὶ τούτῳ μόνον ὅτι τινὰς τῶν κανόνων αὐτῆς ἐπεκύρωσε Μαρτῖνος ὁ Ε'.

Μένουσιν οὖν ἀκέραια ὅσα καὶ περὶ τοῦ ἀλανθάστου τῶν Παπῶν διελέχθην. Τὸ δὲ τοῦ Εἰρηναίου χωρίον παρ' Εὐσεβίῳ Ε'. στ'. δὲν μοι φαίνεται νὰ

χρήζῃ σπουδαίας τινὸς διερμηνεύσεως. Οὔθ' ἡμεῖς ἀγνοοῦμεν ὅτι καὶ ὁ ἅγιος Παῦλος συνετέλεσε τῷ μακαρίῳ Πέτρῳ εἰς τὴν διάδοσιν τῆς πίστεως ἐν Ῥώμῃ, οὐχ ὅμως ὡς ἐπίσκοπος τῆς Ῥώμης. Καὶ τῷ Λίνῳ ἐνεχείρισαν τὴν λειτουργίαν τῆς ἐπισκοπῆς ὡς τοποτηρητῇ τοῦ Πέτρου ἐνασχολουμένου, καθὸ ἦτο καὶ ἀπόστολος, ἐν τῷ κηρύττειν καὶ εἰς ἄλλας πόλεις τὸ Εὐαγγέλιον. Διατί ἡ ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων παράδοσις, πάντες οἱ ἅγιοι ἡμῶν πατέρες καὶ αἱ Σύνοδοι αἱ οἰκουμενικαὶ οὐδέποτε τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ῥώμης ὠνόμασαν τοῦ Παύλου καθέδραν, ἤτει ἀμφοτέρων, ἀλλὰ μόνον τοῦ Πέτρου καθέδραν;

Εἰσὶ καὶ ἄλλα τινὰ ἀπορήματα τοῦ Κ. Τιμαγένους, εἰς τὰ ὁποῖα ὅμως δύναται πᾶς τις εὐστόχως καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ ν' ἀπαντήσῃ καὶ ἐκ τοῦ φυλλαδίου μου· διὸ καὶ παραλείπων τὰ τοιαῦτα ἵνα μὴ γίνωμαι καὶ πολὺς λέγων, τέλος, πρὸς δόξαν τῆς ἀειπαρθένου Μαρίας καὶ πρὸς τιμὴν αὐτοῦ τοῦ ἔθνους τοῦ Ἑλληνικοῦ, παρακαλῶ τὸν Κ. Τιμαγένην νὰ συννοήσῃ ὅτι καὶ ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία ἐπίστευσε πάντοτε τὴν ἀμώμητον τῆς Θεοτόκου σύλληψιν ἐν ταῖς λαγόσι τῆς σώφρονος Ἄννης. Ὅθεν καὶ ἡ ἐπονομασία αὕτη Π α ν α γ ί α, ἤγουν ἁγία ἐν πᾶσιν. ἄρα καὶ ἐν τῇ αὐτῆς συλλήψει, τὴν ὁποίαν διὰ τοῦτο ἀπὸ δέκα περίπου αἰώνων δὲν ἐπαύσαντο οἱ Ἕλληνες δοξολογοῦντες κατ' ἔτος τὴν ἐννάτην τοῦ Δεκεμβρίου καὶ ψάλλοντες εἰς τὸν ἑσπερινόν· « χορεύσωμεν πίστει ἐν τῇ συλλήψει τῆς Μητρὸς τοῦ Θεοῦ ἡμῶν. » Καὶ δὲν ἔπρεπε μᾶλλον νὰ ὀδυρώμεθα τότε καὶ νὰ θρηνῶμεν παρὰ ν' ἀγαλλιώμεθα, ἐὰν ἡ Μήτηρ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν συνελαμβάνετο ἐν ἁμαρτίᾳ; (Ἰδὲ περὶ τούτου τὰς ὁμιλίας εἰς τὴν ἐν τῷ ναῷ εἴσοδον τῶν ἐν ἁγίοις Γερμανοῦ καὶ Ταρασίου Κωνσταντινουπόλεως.) Καὶ λοιπὸν ἀπὸ ψυχῆς δέομαί σου, Κ. Τιμάγενες, ἐλέησον τὸ ἔθνος σου καὶ ἄφες αὐτῷ τὴν πίστιν του εἰς τὰ ἔνδοξα προτερήματα τῆς Θεοτόκου, δι' ἧς, καθάπερ ψάλλει ἐν τῇ αὐτῇ ἑορτῇ, « δίδοται πλουσίως τὸ μέγα ἔλεος ».

Εἴθε, ταῖς πρεσβείαις τῆς Θεοτόκου καὶ πάντων τῶν ἁγίων Πατέρων ἡμῶν, δώσοι ἐν τῷ παρόντι ὁ Θεὸς γενναίους ἄνδρας εἰς τοὺς Ἕλληνας, ὅπως γίνῃ μία ποίμνη καὶ εἷς ποιμὴν ὁρατὸς, ᾧ ἐνεπίστευσε πάντας ἡμᾶς ὁ Χριστὸς, Πέτρος ὁ ζῶν ἐν τοῖς αὐτοῦ διαδόχοις.